

OPĆINA RAŠA

STRATEGIJA RAZVOJA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE OPĆINE RAŠA

prosinac, 2017.

Sadržaj

1. UVOD	4
1.1. ZAKONSKA REGULATIVA POLJOPRIVREDNOG SEKTORA	5
1.2. ZEMLJOPISNI POLOŽAJ	7
2. ZATEČENO STANJE POLJOPRIVREDNOG SEKTORA	9
2.1. POLJOPRIVREDNO STANOVNIŠTVO, KUĆANSTVA I GOSPODARSTVA	9
2.2. KORIŠTENJE POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA	14
2.3. STOČARSTVO	16
2.4. ISPLAĆENI POTICAJI TEMELJEM OSNOVNOG PLAĆANJA U 2014. i 2015. GODINI	18
2.4. ZAKLJUČNO O ZATEČENOM STANJU	20
3. POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE.....	21
3.1 ANALIZA CORINE LAND COVER PODATAKA.....	21
3.2 ANALIZA PROSTORNO-PLANSKE DOKUMENTACIJE.....	22
3.3 ANALIZA POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA.....	23
3.4 POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE UPISANO U ARKOD.....	28
3.5 ANALIZA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA	29
3.6 ANALIZA PODRUČJA KOJE SE NALAZI U ŠUMSKO-GOSPODARSKOJ OSNOVI	30
3.7 PLAN NAVODNJAVANJA ISTARSKE ŽUPANIJE	31
3.8. RASPOLAGANJE DRŽAVNIM POLJOPRIVREDnim ZEMLJIŠTEM	32
3.9. ZAKLJUČNO O POLJOPRIVREDNOM ZEMLJIŠTU	33
4. STRATEGIJA RAZVOJA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE	34
4.1. SWOT ANALIZA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE	34
4.2. MISIJA	36
4.3. VIZIJA	36
4.4. STRATEŠKI CILJEVI RAZVOJA POLJOPRIVREDE	36
4.5. MJERE ZA OSTVARENJE STRATEŠKIH CILJEVA	36
4.5.1. MJERA 1: UČINKOVITO UPRAVLJANJE POLJOPRIVREDnim ZEMLJIŠTEM I STAVLJANJE U FUNKCIJU POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE	37
4.5.2. MJERA 2: PLAN RAZVOJA POVRTLARSKE PROIZVODNJE NA EKOLOŠKIM OSNOVAMA	42
4.5.2.1. Sektor proizvodnje povrća u EU i RH	42
4.5.2.2. Uzgoj povrća uz maksimalno poticanje ekološkog uzgoja uz gradnju potrebnih sustava za navodnjavanje	44
4.5.3. MJERA 3: PLAN RAZVOJA STOČARSKE PROIZVODNJE - UZGOJ OVACA I KOZA UZ MAKSIMALNO POTICANJE AUTOHTONIH SORTI	46
4.5.3.1. Ovčarstvo i kozarstvo u EU i RH	46
4.5.3.2. Uzgoj ovaca i koza uz maksimalno poticanje autohtonih sorti	47
4.5.3.3. Formiranje Istarskog centra za stočarstvo uz korištenje kapaciteta luke Raša koja je jedina luka u Hrvatskoj namjenjena za prihvat žive stoke	49
4.5.4. MJERA 4: PLAN RAZVOJA PČELARSKE PROIZVODNJE	50

4.5.4.1. Pčelarstvo u EU i RH	50
4.5.4.2. Plan razvoja pčelarske proizvodnje	51
4.5.5. MJERA 5: UNAPREĐENJE ADMINISTRATIVNIH KAPACITETA ZA KORIŠTENJE MJERA RURALNOG RAZVOJA.....	52
4.5.6. MJERA 6: POMOĆ LOKALNIM PROIZVOĐAČIMA U EDUKACIJI I RAZVOJU.....	57
4.5.7. MJERA 7: BRENDIRANJE	58
5. PLAN IMPLEMENTACIJE I EVALUACIJE STRATEGIJE	60
5.1.INSTITUCIONALNI OKVIR I IZVORI FINANCIRANJA	60
5.1.1. INSTITUCIONALNI OKVIR	60
5.1.2. IZVORI FINANCIRANJA	61
5.2. PRAĆENJE I EVALUACIJA.....	61
6. ZAKLJUČAK.....	63
POPIS TABLICA.....	64
POPIS SLIKA	64
POPIS GRAFOVA	65
POPIS PRILOGA	66

1. UVOD

Razvitak poljoprivrednih djelatnosti na području Istočne Istre, u koju spada općina Raša, uvjetovano je prirodnim uvjetima (reljef, klima i tlo) pa tako u nizinskom i brdovitom području uspijevaju ratarske, krmne i povrćarske poljoprivredne kulture, u nizinskom dijelu uzgoj njihova sjemenja, te vinova loza i voćarske kulture u umjereno-kontinentalnom pojasu, a razvitak poljoprivrede na preplaninskem i planinskom području usmjeren je prema stočarstvu pašnjačkog tipa (ovčarstvo).

Krška podloga, blizina padina Učke i odgovarajuće količine padalina svrstavaju područje Istočne Istre u značajno izvorište pitke vode za cijelu Istru. Posebno se to odnosi na formirane retencije u podzemlju sa značajnim zalihama pitke vode. Rijeka Raša duga je 23 km, izvire u Čepićkom polju, a utječe u Raški zaljev. Porječje rijeke Raša je vrlo složeno, a gornji dio područje Boljunčica, naglo skreće s Čepićkog polja prema zapadu i sjedinjuje se s Rašom, nastavljajući uskom dolinom prema moru. U produženju Boljunčice je dug Plominski zaljev, koji podsjeća na ostale kanale kojima završavaju istarske tekućice. Procjenjuje se da se iz jamskih voda napuštenih rudnika moglo koristiti najmanje 2x250 l/s. Postojeći vodoopskrbni sustav osigurava 122 l/s. S planiranim i započetim radovima osposobljavanja novih ili proširivanja postojećih izvorišta, dobilo bi se 200 l/s. u sklopu ekološke mreže NATURA 2000. U sklopu Područja od važnosti za Europsku uniju (SCI) obuhvaćeno je 4.354 ha i to su sljedeća područja: Park prirode Učka, Boljunsко polje, Rudnik ugljena Raša, Poluotok Ubaš, Dolina Raše, Pazinština, Istra – Čepićko polje, Čepić tunel, Plomin – Mošćenička draga, Ušće Raše, Uvala Remac, podmorje kod Rabca, Uvala Škvaranska - Uvala Sv. Martin.

Raša je smještena na estuariju istoimene rijeke Raše i to na području neplodne močvare i neuređenog ušća rijeke u more. Prije izgradnje industrijskog gradića močvarna dolina je isušena, a korito rijeke uređeno. Općina je smještena u dolini okruženoj brežuljcima. Prilikom gradnje stanova za stanovnike Raše pretežito rudare uz svaki stan je pripadao i vrt veličine 200 m² koji je služio i kao povrtnjak.

Unatoč pogodnoj klimi, reljefu i tlu koji je nakon isušivanja močvare i uređenja toka rijeke Raše, najvećim dijelom pogodno za poljoprivrednu proizvodnju i razvoj različitih poljoprivrednih djelatnosti na području općine Raša u potpunosti je izostala organizirana, ozbiljna poljoprivredna proizvodnja. Poljoprivreda je usitnjena i nepovezana sa potrebama lokalne i regionalne potrošnje, naročito potreba turističke potrošnje, ali i regionalne poljoprivredno prerađivačke proizvodnje.

Naglasak razvoja poljoprivrede općine Raša treba staviti na proizvodnju tipičnih, regionalnih proizvoda koji u sebi objedinjuju specifičnosti podneblja, kulturnog nasljeđa i tradicija jednog prostora, pa čine značajan doprinos osebujnosti i prepoznatljivosti ponude na suvremenom turističkom tržištu.

Kako se danas istarska poljoprivreda mora prilagoditi kriterijima i zahtjevima kakve postavlja domaće turističko tržište, koje je zasićeno proizvodima standardne kakvoće i standardnih osobina ono se sve više orientira na izvorne i tipične proizvode zaštićene oznakom podrijetla. Prema dosadašnjim istraživanjima među stranim turistima postoji značajan interes za ovakve proizvode. Definiranjem i marketinškom obradom tipičnih prehrabbenih proizvoda, što obuhvaća evidentiranje podataka o proizvodnim resursima, o tradicionalnim načinima proizvodnje poljoprivrednih proizvoda i njihove prerade, o obujmu proizvodnje i načinu

plasmana na tržište, o osnovnim fizikalno-kemijskim i organoleptičkim osobinama, te iznalaženjem modela njihove zaštite i plasmana, poljoprivrednim gospodarstvima u Istri nudi se jedan od instrumenata trajnog motiviranja za bavljenje poljoprivredom.

Strategija se temelji na 6 poglavlja. U uvodnom, prvom, poglavlju dan je pregled zakonske regulative koja uređuje područje poljoprivrednog sektora te opis zemljopisnog položaja općine Raša sa kartografskim prikazima naseljima.

Drugo poglavlje daje povjesni pregled podataka poljoprivredne proizvodnje prema podacima o poljoprivrednom stanovništvu i kućanstvima koja se bave poljoprivrednom proizvodnjom, o korištenom zemljištu i vrstama poljoprivredne proizvodnje te o podaci o poljoprivrednim gospodarstvima na području Općine Raša prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju i Hrvatske poljoprivredne agencije.

1.1. ZAKONSKA REGULATIVA POLJOPRIVREDNOG SEKTORA

Sektor poljoprivrede uređuje veliki broj zakonskih i podzakonskih akata Republike Hrvatske i Europske unije te se u nastavku navode samo neki od osnovnih koji su vezani uz sektor poljoprivrede.

1. **Zakon o poljoprivredi (NN 30/15)** – Ovim se Zakonom određuju ciljevi i mjere poljoprivredne politike, izravna potpora, pravila vezana uz zajedničku organizaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda, mjere informiranja i promocije, pravila o jakim alkoholnim pićima, prikupljanje podataka i izvješćivanje o cijenama poljoprivrednih proizvoda, državna potpora, prodaja vlastitih poljoprivrednih proizvoda i dopunske djelatnosti, standardi kvalitete za hranu i hranu za životinje, doniranje hrane i hrane za životinje, ekološka i integrirana proizvodnja, sustavi kvalitete poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i priznavanje prirodnih mineralnih i prirodnih izvorskih voda, javne službe na području poljoprivrede, istraživački rad, obrazovanje te razvojno-stručni poslovi, baze podataka, uvjeti za proizvodnju i stavljanje brašna na tržište, sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka, administrativna kontrola i kontrola na terenu te upravni i inspekcijski nadzor.
2. **Zakon o poljoprivrednom zemljištu (NN 39/13 i 48/15)** - Ovim se Zakonom uređuje sljedeće: održavanje i zaštita poljoprivrednog zemljišta, korištenje poljoprivrednog zemljišta, promjena namjene poljoprivrednog zemljišta i naknada, raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu Republike Hrvatske (u dalnjem tekstu: u vlasništvu države), Zemljišni fond, Agencija za poljoprivredno zemljište, upravni i inspekcijski nadzor te prekršajne odredbe.
3. **Zakon o veterinarstvu (NN 82/13, 148/13)** – Ovim se Zakonom uređuje zaštita zdravlja životinja, provedba mjera veterinarskog javnog zdravstva, unapređivanje reprodukcije životinja, veterinarska zaštita okoliša, službene kontrole i inspekcijski nadzor u području veterinarstva.
4. **Zakon o stočarstvu (NN 70/97, 36/98, 151/03, 132/06, 14/14, 30/15)** - Ovim se Zakonom uređuju uzgoj i proizvodnja uzgojno valjanih životinja, oplođivanje domaćih životinja, trgovina uzgojno valjanim životinjama, zoohigijenski uvjeti držanja domaćih životinja, zaštita okoliša u uzgoju i iskorištanju domaćih životinja, kakvoća stočne hrane i proizvoda životinjskog podrijetla, ustroj i provedba uzgoja uzgojno valjanih životinja i druga pitanja važna za učinkovitost i promicanje stočarstva.

5. **Zakon o održivoj uporabi pesticida (NN 14/14)** - Ovim se Zakonom uređuje Nacionalni akcijski plan za postizanje održive uporabe pesticida, sustav izobrazbe profesionalnih korisnika pesticida, distributera i savjetnika, sustav distribucije i prodaje pesticida, rukovanje pesticidima, skladištenje i postupanje s ambalažom pesticida i ostacima u ambalaži, vođenje zbirki podataka i vođenje evidencija, uporaba i redoviti pregled strojeva za primjenu pesticida, informiranje javnosti i podizanje razine svijesti o pesticidima, mjere za smanjenje rizika od uporabe pesticida i temeljna načela integrirane zaštite bilja, posebni postupci i uporabe pesticida, obavještavanje javnosti, posebne mjere zaštite okoliša, smanjenje uporabe pesticida i smanjenje rizika u određenim područjima, pokazatelji rizika, izvješćivanje i razmjene informacija, ovlaštene stručne institucije i zadaće ovlaštenih stručnih institucija, naknade i prekršaji te nadzor nad provedbom ovoga Zakona i propisa donesenih na temelju ovoga Zakona.
6. **Pravilnik o provedbi izravne potpore poljoprivredi i IAKS mjera ruralnog razvoja za 2017. godinu (NN 19/17)** - Ovim se Pravilnikom propisuje podnošenje jedinstvenog zahtjeva i način provedbe:
 - mjera iz programa izravnih plaćanja, te detaljni uvjeti i postupci za ostvarivanje:
 - i. osnovnog plaćanja, dodjelu i korištenje prava na plaćanja iz nacionalnih rezervi, prijenos prava na plaćanja
 - ii. plaćanja za poljoprivredne prakse korisne za klimu i okoliš, preraspodijeljenog plaćanja, plaćanja za mlade poljoprivrednike, proizvodno vezane potpore i programa za male poljoprivrednike,
 - mjera državne potpore koje se financiraju iz državnog proračuna, te detaljni uvjeti i postupci za ostvarivanje potpore:
 - i. iznimno osjetljivim sektorima za: duhan, mliječne krave, rasplodne krmače, maslinovo ulje
 - ii. za IAKS mjeru ruralnog razvoja za očuvanje izvornih i zaštićenih vrsta i kultivara poljoprivrednog bilja
 - IAKS mjera ruralnog razvoja iz članka 10. stavka 5. Zakona o poljoprivredi predviđene Programom ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.
7. **Pravilnik o dobrim poljoprivrednim i okolišnim uvjetima (NN 65/13)** - Ovim Pravilnikom propisuju se добри poljoprivredni i okolišni uvjeti, obveznici ispunjavanja uvjeta, kontrola ispunjavanja uvjeta, način umanjenja prava za neizvršavanje obveza i rokovi u kojima ispunjavanje uvjeta postaje obveza u ostvarivanju prava na izravna plaćanja i IAKS mjeru ruralnog razvoja.
8. **Pravilnik o Upisniku poljoprivrednih gospodarstava (NN 76/11, 42/13)** - Ovim se Pravilnikom propisuju način i uvjeti upisa i promjena u Upisniku poljoprivrednih gospodarstava, način usklađivanja sa svim upisnicima, registrima ili evidencijama što ih vodi ministarstvo nadležno za poljoprivredu ili ustanove u poljoprivredi te oblik i sadržaj obrasca prijave za upis i promjene.
9. **Pravilnik o evidenciji uporabe poljoprivrednog zemljišta (NN 35/15, 118/16 i 26/17)** - Ovim Pravilnikom propisuju se uvjeti, sadržaj, te način vođenja evidencije uporabe poljoprivrednog zemljišta.
10. **Pravilnik o ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji ("Narodne novine", br. 19/16)** - Ovim se Pravilnikom propisuju zadaće ministarstva nadležnog za poljoprivredu za provedbu Zakona o poljoprivredi, kojim se uređuje provedba Uredbi iz članka 2. ovoga Pravilnika, pravila proizvodnje, uvjeti za ovlašćivanje kontrolnih tijela, obveze i zadaće kontrolnih tijela, način i uvjeti za upisa u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji, vođenje baze

podataka za poljoprivredni reproduksijski materijal, pravila za izuzeća od proizvodnih pravila, pravila za skraćenje prijelaznog razdoblja, katalog sankcija i pravila za sadržaj, veličinu i izgled nacionalnog znaka za označavanje ekoloških proizvoda.

11. **Pravilnik o određivanju područja s prirodnim ili ostalim posebnim ograničenjima (NN 34/15, 65/15 - Isprava, 91/15 i 19/17)** - Ovim se Pravilnikom određuju područja s prirodnim ili ostalim posebnim ograničenjima sukladno članku 32. Uredbe (EU) br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1698/2005 (dalje u tekstu: Uredba (EU) br. 1305/2013). Status pripadnosti područjima s prirodnim ili ostalim posebnim ograničenjima utvrđen je na razini jedinica lokalne samouprave temeljem »Studije određivanja područja pod utjecajem prirodnih ili drugih specifičnih ograničenja u poljoprivredi s kalkulacijama« za potrebe provedbe mjera Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. – 2020. Područja s prirodnim ili ostalim posebnim ograničenjima razvrstavaju se na sljedeće kategorije: gorsko planinsko područje – GPP, područje sa značajnim prirodnim ograničenjima – ZPO i područje s posebnim ograničenjima – PPO.

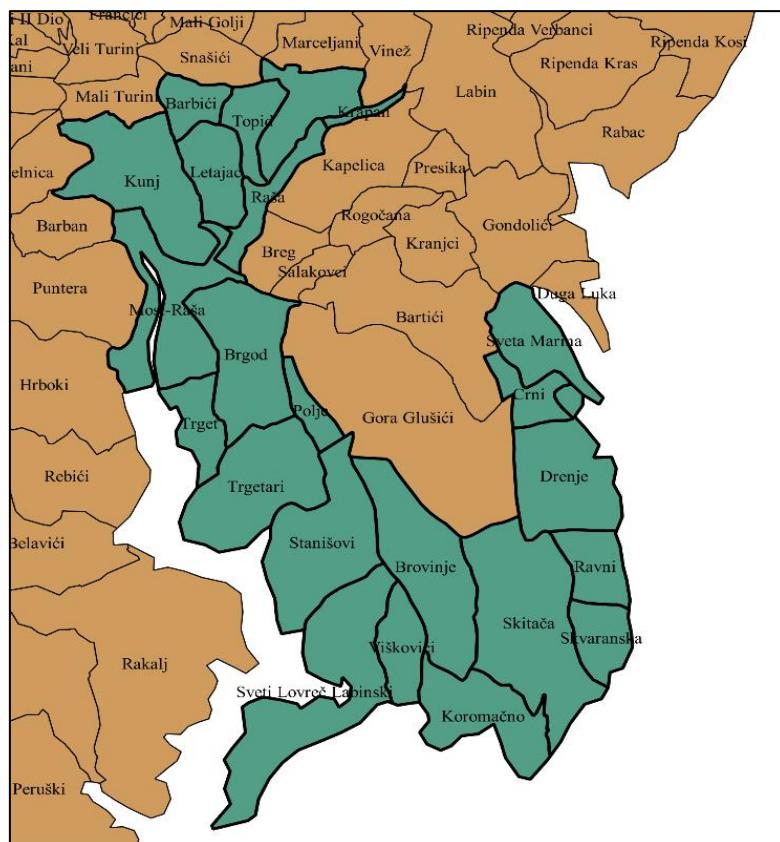
1.2. ZEMLIOPISNI POLOŽAJ

Općina Raša po upravno-teritorijalnom ustrojstvu Republike Hrvatske čini dio prostora Istarske županije kako je prikazano na slici 1. Sukladno Nacionalnoj klasifikaciji prostornih jedinica za statistiku pripada u regiju Jadranske Hrvatske. Prema podacima Programa ukupnog razvoja općine Raša 2014.-2020. prostor općine Raša prostire se na površini od 80,15 km² s ukupno 3.183 stanovnika.

Upravno-teritorijalni ustroj Općine Raša kao jedinice lokalne samouprave temeljena je na mreži od 23 naselja kako prikazuje slika 2, i to: Barbići, Brgod, Brovinje, Crni, Diminići, Drenje, Koromačno, Krapan, Kunj, Letajac, Most-Raša, Polje, Raša, Ravni, Skitača, Stanišovi, Sveti Marina, Sveti Bartul, Škvaranska, Topid, Trget, Trgetari i Viškovići.

Slika 1. Smještaj općine Raša, Izvor: obrada autora

Slika 2: Naselja općine Raša, Izvor: obrada autora

2. ZATEĆENO STANJE POLJOPRIVREDNOG SEKTORA

U povijesnom pregledu podataka poljoprivredne proizvodnje obrađeni su podaci o poljoprivrednom stanovništvu i kućanstvima koja se bave poljoprivrednom proizvodnjom, o korištenom zemljištu i vrstama poljoprivredne proizvodnje te o podaci o poljoprivrednim gospodarstvima na području Općine Raša. Cilj povijesnog pregleda je prikazati povijesni trend poljoprivredne proizvodnje na području Općine kako bi se postavili kvalitetni temelji za donošenje učinkovite strategije razvoja poljoprivredne proizvodnje. U obradi podataka korišteni su javno dostupni podaci Državnog zavoda za statistiku, Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju i Hrvatske poljoprivredne agencije.

2.1. POLJOPRIVREDNO STANOVNIŠTVO, KUĆANSTVA I GOSPODARSTVA

Prema podacima Popisa stanovništva 2001. i 2011.g, te podacima Popisa poljoprivrede 2003. obrađeni su podaci o ukupnom poljoprivrednom stanovništvu, veličini i broju kućanstava koji se bave poljoprivrednom proizvodnjom. Prema podacima Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju dan je pregled broja i strukture poljoprivrednih gospodarstava od 2011-2015.g.

U razdoblju od 2001.-2011. vidljiv je pad sveukupnog broja stanovništva na području Raše za 9 %. Od sveukupnog broja od 3.535 stanovnika u 2001. broj stanovnika se smanjio za 352 na 3.183 stanovnika u 2011.g., prikazano u tablici 1.

Prosječna starost označuje srednje godine života cijelokupnog stanovništva općine Raša iz koje je vidljiv prosjek starosti stanovništva, a to je 40 godina starosti. Indeks starenja jest postotni udio osoba starih 60 i više godina u odnosu na broj osoba starih od 0 do 19 godina. Koeficijent starosti jest postotni udio osoba starih 60 i više godina u ukupnom stanovništvu, osnovni je pokazatelj razine starenja, a kad prijeđe vrijednost od 12% smatra se da je stanovništvo zašlo u proces starenja. Prikazani indeks starenja 2001.-2011. ukazuje da je stanovništvo općine Raša kontinuirano u procesu starenja.

Tablica 1: Broj stanovnika i prosječna starost 2001-2011.g.

Godina	Spol	Ukupno	Prosječna starost	Indeks starenja	Koeficijent starosti
2001.		3535	42,4	123	25,6
	m	1657	40,4	95,9	19,8
	ž	1878	44,1	146,7	30,7
2011.	Sveukupno	3183	45,6	180,1	27,3
	m	1520	43,4	138,2	22,6
	ž	1663	47,6	224,8	31,6

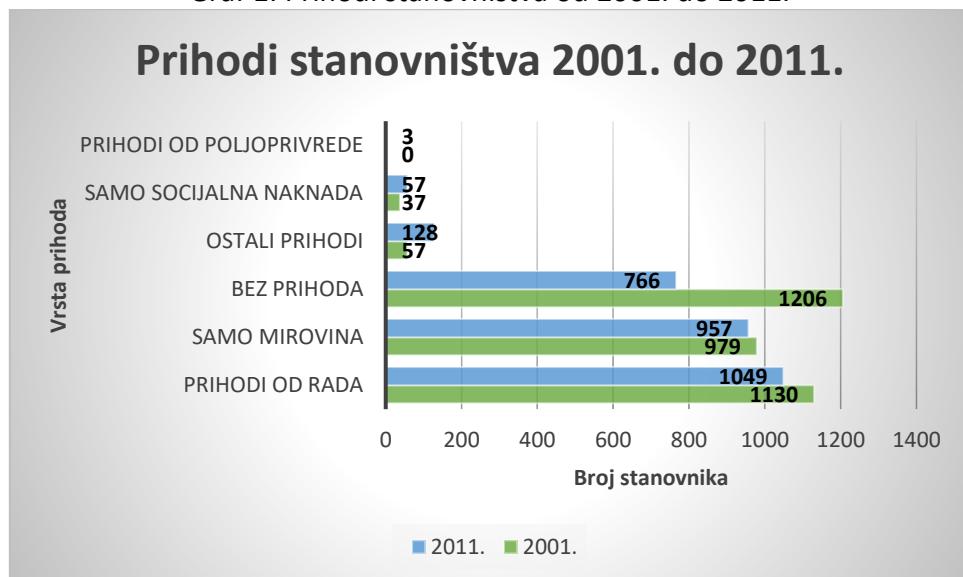
Prema podacima o vrsti prihoda stanovništva u razdoblju od 2001.-2011. vidljiv je pad prihoda od rada i porast korisnika socijalne naknade kako je prikazano u tablici 2 i grafu 1. Podaci o prihodima od poljoprivrede dostupni su samo za 2011.g.

Tablica 2: Prihodi stanovništva 2001-2011.g.

Godina	Prihodi od rada	Samo mirovina	Bez prihoda	Ostali prihodi	Samo socijalna naknada	Prihodi od poljoprivrede
2001.	1130	979	1206	57	37	0
2011.	1049	957	766	128	57	3

Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

Graf 1: Prihodi stanovništva od 2001. do 2011.

Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

Podaci o aktivnom i uzdržavanom poljoprivrednom stanovništvu postoje samo iz Popisa stanovništva 2001. Prema tim podacima u 2001.g. u općini Raša je bilo sveukupno poljoprivrednog stanovništva 31 osoba od kojih se 19 aktivno bavilo poljoprivredom dok je uzdržavanog poljoprivrednog stanovništva bilo 12 osoba kako je prikazano u tablicama 3 i 4.

Tablica 3: Aktivno poljoprivredno stanovništvo općine Raša

Spol	Ukupno poljoprivredno stanovništvo	Aktivno poljoprivredno stanovništvo			
		Svega	Obavljuju zanimanje na svom poljoprivrednom gospodarstvu i ne zapošljavanju radnike	Obavljuju zanimanje na svom poljoprivrednom gospodarstvu i zapošljavanju radnike	Pomažući članovi
m	17	15	5	0	0
ž	14	4	3	0	0
Ukupno	31	19	8	0	0

Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

Tablica 4: Uzdržavano poljoprivredno stanovništvo općine Raša

Spol	Uzdržavano poljoprivredno stanovništvo							
	Svega	Kućanice	Djeca od 0-6 godina	Djeca od 7-14 godina koja se ne školuju	Učenici osnovnih škola	Učenici srednjih škola	Studenti	Nesposobni za rad
m	2	0	0	0	1	1	0	0
ž	10	1	3	0	4	2	0	0
Ukupno	12	1	3	0	5	3	0	0

Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

U Raši je od 2001-2011.g. vidljiv trend opadanja sveukupnog broja kućanstava ali **povećanje broja poljoprivrednih kućanstava**. Sveukupni broj kućanstava na području Raše se smanjio sa 1329 na 1233 kućanstva (za 96 kućanstva) dok se broj kućanstava koji se bave poljoprivrednom proizvodnjom povećao za 17 kućanstava kako je prikazano u tablici 4a. Detaljan prikaz broja kućanstava prema kategoriji korištenja poljoprivrednog zemljišta za 2001., 2003, i 2011.g. nalazi se u prilogu 1 i 1a, 1b.

Tablica 4a: Sveukupan broj kućanstava i broj poljoprivrednih kućanstava

Godina	Sveukupno kućanstava	Broj kućanstava u poljoprivrednoj proizvodnji
2001.	1.329	259
2003.	-	129
2011.	1.233	276

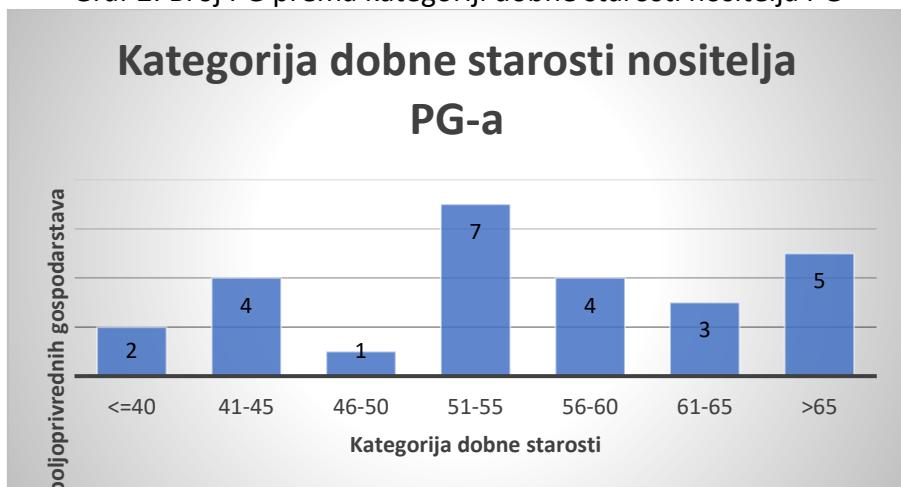
Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

Prema podacima Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju vidljiv je pad broja poljoprivrednih gospodarstava koja su upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava na području općine Raša u 2016.g. u odnosu na 2015.g. i to sa 29 PG u 2015. na 26 PG u 2016. godini.

- U 2015.g. registrirano je 29 poljoprivrednih gospodarstava, od toga je 25 nositelja muškog roda i 3 nositelja ženskog roda. Od sveukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava 27 je obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.
- U 2016.g. registrirano je 26 poljoprivrednih gospodarstava od toga 25 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (23 nositelja muškog roda i 3 nositelja ženskog roda) i 1 obrt. Detaljan prikaz broja i vrste poljoprivrednih gospodarstava po naseljima za 2016.g. nalazi se u prilogu 2.

Nositelji poljoprivrednih gospodarstava su najviše u kategoriji dobne starosti od 51 do 55 godina i to 7 PG (26 %). U grafičkom prikazu 2 prikazan je broj PG prema kategorijama dobne starosti nositelja PG.

Graf 2: Broj PG prema kategoriji dobne starosti nositelja PG

Izvor: Podaci www.aprrr.hr, obrada autora

Nositelji poljoprivrednih gospodarstava na području općine Raša najviše imaju srednju stručnu spremu, a za 9 poljoprivrednih gospodarstava ne postoje podaci. U grafičkom prikazu 3 prikazan je broj i školska spremna nositelja poljoprivrednih gospodarstava. Detaljan prikaz broj poljoprivrednih gospodarstava sa stručnom spremom po naseljima nalazi se u prilogu 2.

Graf 3: Školska spremna nositelja poljoprivrednih gospodarstava

Izvor: podaci www.aprrr.hr, obrada autora

Od sveukupnog broj gospodarstava upisanih u Upisnik poljoprivredni gospodarstava u 2015. i 2016. ne koriste sva gospodarstva poljoprivredno zemljište odnosno nisu svi upisani u ARKOD evidenciju korištenja poljoprivrednog zemljišta. U 2016.g. je ta razlika bila manja nego u 2015.g, vidljivo iz tablice 5.

Tablica 5: Broj poljoprivrednih gospodarstava

Godina	Broj PG	Broj PG koji koriste poljoprivredno zemljište	Razlika
2015.	29	23	6
2016.	26	22	4

Izvor: podaci www.aprrr.hr, obrada autora

Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju vidljiv je pad broja poljoprivrednih gospodarstava koja su upisana u ARKOD evidenciju i koriste poljoprivredno zemljište od 2015.-2016. U 2015.g. postojala su 21 PG dok ih je 2016.g. bilo 20. U 2016.g. vidljivo je smanjenje za 1 PG koje je upisano u ARKOD da koristi poljoprivredno zemljište kako je prikazano na grafu 4. Detaljan prikaz broj PG koja korisite poljoprivedno zemljište prema naseljima nalazi se u prilogu 3.

Graf 4: Broj poljoprivrednih kućanstava upisanih u Arkod

Izvor: Podaci www.aprrr.hr, obrada autora

Prema podacima Hrvatske gospodarske komore i Hrvatske obrtničke komore u općini Raša registrirana su 2 trgovačka društava koja prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti imaju registriranu djelatnost poljoprivredu, šumarstvo ili ribarstvom navedeno u tablici 6. U općini Raša registrirano je 15 obrta koji su prikazani u tablici 7.

Tablica 6: Trgovačka društva na području općine Raša

Naziv	Glavna djelatnost	Adresa
TERRA HORTUS d.o.o.	Uzgoj povrća, cvijeća, ukrasnoga bilja i sadnoga materijala, osim skupljanja šumskih gljiva	Sveti Bartul 42 /1, 52220 Sveti Bartul
WOOD TECH j.d.o.o	Šumarstvo i sječa drva	Macarini 46 , 52224 Brgod

Izvor: podaci www.hgk.hr, obrada autora

Tablica 7: Registrirani obrti na području općine Raša

Naziv	Glavna djelatnost	Adresa
GIRICA Obrt za ribarstvo	ribarstvo	Ravn 4 B, Labin
ARNE Obrt za morski ribolov, martikulturu i trgovinu	morski ribolov, martikultura i trgovina	Matija Vlačić Ilirik br.135, Raša
BARAJ, Obrt za morski ribolov	morski ribolov	Sv. Lovreč 46 A, Sveti Lovreč Labinski
FERAL, Obrt za ribarstvo	ribarstvo	Sveti Bartul 24 B, Sveti Bartul
KORALJ Obrt za ribarstvo i trgovinu	ribarstvo i trgovina	Maršala Tita 146, Raša
KOSIĆ, Obrt za morski ribolov	morski ribolov	Ivanušići 9 E, Trgetar
MAAL, Obrt za siječu drva, prijevoz i usluge u građevinarstvu	sječa drva, prijevoz i usluge u građevinarstvu	Brovine 50, Koromačno
MAR MAR, Obrt za ribarstvo	ribarstvo	Bećići 51 B, Sveti Bartul
MARI, Obrt za ribarstvo	ribarstvo	Prkušnica 35, Sveta Marina
CINCIN Obrt za morska mljestilišta i ribnjaci	morska mljestilišta i ribnjaci	Brgod br.61, Trget
ORADA Obrt za morski ribolov	ribarstvo	Trget 11/a, Trget
ANTIVA Obrt za ribarstvo	ribarstvo	Trget 9 e, Trget
PAŠKVALIN Obrt za ribarstvo	ribarstvo	Koromačno 35, Koromačno
POSEIDON Obrt za ribarstvo	ribarstvo	Viškovići B/3, Koromačno
TROTTERS Obrt za ribarstvo	ribarstvo	Sveti Lovreč 43, Sveti Lovreč

Izvor: www.hok.hr obrada autora

U općini Raša nema registriranih ekoloških proizvođača, dok se jedno poljoprivrednog gospodarstvo nalazi u prijelaznom razdoblju na ekološku poljoprivrednu praksu i metode.

2.2. KORIŠTENJE POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA

Prema podacima Popisa stanovništva 2001. i 2011.g, Popisa poljoprivrede 2003 te podacima Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju obrađeni su podaci o ukupnom korištenom poljoprivrednom zemljištu i kategorijama korištenja zemljišta.

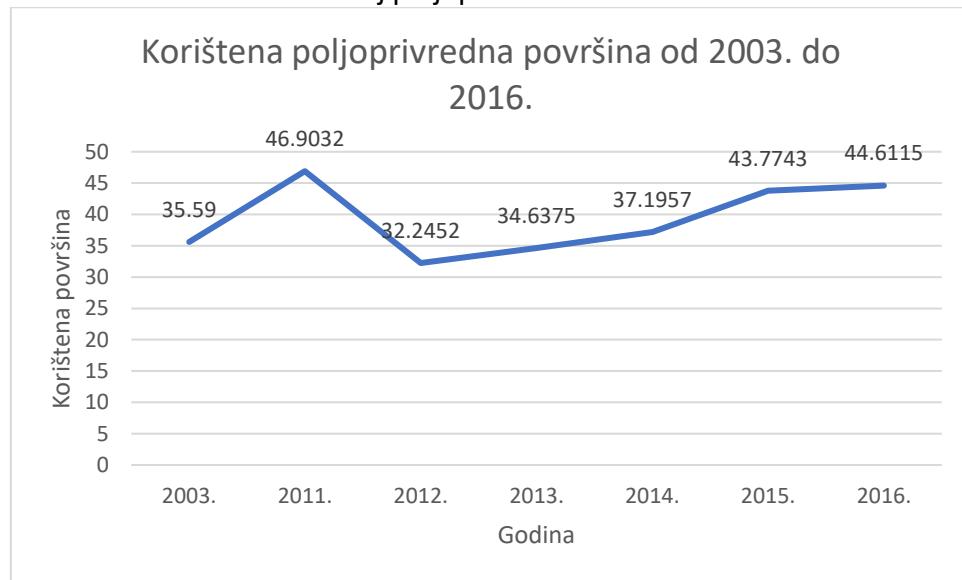
Prema podacima Popisa poljoprivrede i ARKOD evidencije na području općine Raša:

- U 2003.g. postojala su 129 poljoprivredna kućanstva koja su koristila 35,59 ha poljoprivrednog zemljišta
- na datum 31.12.2011. bilo je upisano 17 poljoprivrednih gospodarstava koja su koristila 46,90 ha poljoprivrednog zemljišta od toga najviše kao vrstu uporabe maslinik,
- na datum 31.12.2012. bilo je upisano 17 poljoprivrednih gospodarstava koja su koristila 32,25 ha poljoprivrednog zemljišta od toga najviše kao vrstu uporabe maslinik,
- na datum 31.12.2013. bilo je upisano 18 poljoprivredno gospodarstvo koje je koristilo 34,64 ha poljoprivrednog zemljišta najviše kao vrstu uporabe maslinik,
- na datum 31.12.2014.g. bilo je upisano 20 gospodarstava koja su koristila 37,20 ha poljoprivrednog zemljišta najviše kao vrstu uporabe maslinik,

- na datum 31.12.2015.g. bilo je upisano 23 gospodarstava koja su koristila 43,77 ha poljoprivrednog zemljišta,
- Na datum 31.12.2016.g. bilo je upisano 22 gospodarstava koja su koristila 44,61 ha poljoprivrednog zemljišta.

Iz grafa 5 vidljivo je opadanje korištenja poljoprivrednog zemljišta od 2011.-2012.g. za 14,66 ha te ponovno povećanje za 12,37 ha od 2012.-2016.g. Detaljan popis korištenih površina po naseljima prikazan je u prilozima 4, 5 i 6.

Graf 5: Broj poljoprivrednih kućanstava

Izvor: Podaci www.aprrr.hr, obrada autora

Prema podacima Popisa poljoprivrede 2003. najveća površina poljoprivrednog zemljišta je zemljište u vlasništvu privatnih osoba te najviše korišteno kao pašnjaci, vinogradi i livade. Neobrađenog zemljišta je 20,84 ha dok je šumskog zemljišta 110,45 ha, prikazano u tablici 8, 9 i 10.

Tablica 8: Korištenje poljoprivrednog zemljišta 2003.g.

Općina Raša	Korišteno poljoprivredno zemljište (ha)	U vlasništvu (ha)	Uzeto u zakup (ha)	Ostalo zemljište (ha)	Neobrađeno poljoprivredno zemljište (ha)
Ukupno	35,59	33,65	1,94	144,97	20,84

Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

Tablica 9: Korištenje poljoprivrednog zemljišta po kulturama 2003.g.

Općina Raša	Oranica i vrtovi (ha)	Povrtnjaci (ha)	Livade (ha)	Pašnjaci (ha)	Voćnjaci (ha)	Vinogradi (ha)	Šumsko zemljište (ha)
Ukupno	5,28	2,15	6,63	9,58	2,96	8,98	110,45

Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

Prema podacima Popis stanovništva 2011. najveća površina poljoprivrednog zemljišta se koristi kao livade i pašnjaci. Vidljiv je rast korištenja zemljišta kao oranica za 10,22 ha u odnosu na 2003.g.

Tablica 10: Način korištenja zemljišta u 2011.g.

Općina Raša	Oranice (ha)	Voćnjaci (ha)	Vinogradi (ha)	Maslinici (ha)	Livade i pašnjaci (ha)
Ukupno	15,5	0,79	13,31	12,84	54,46

Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

2.3. STOČARSTVO

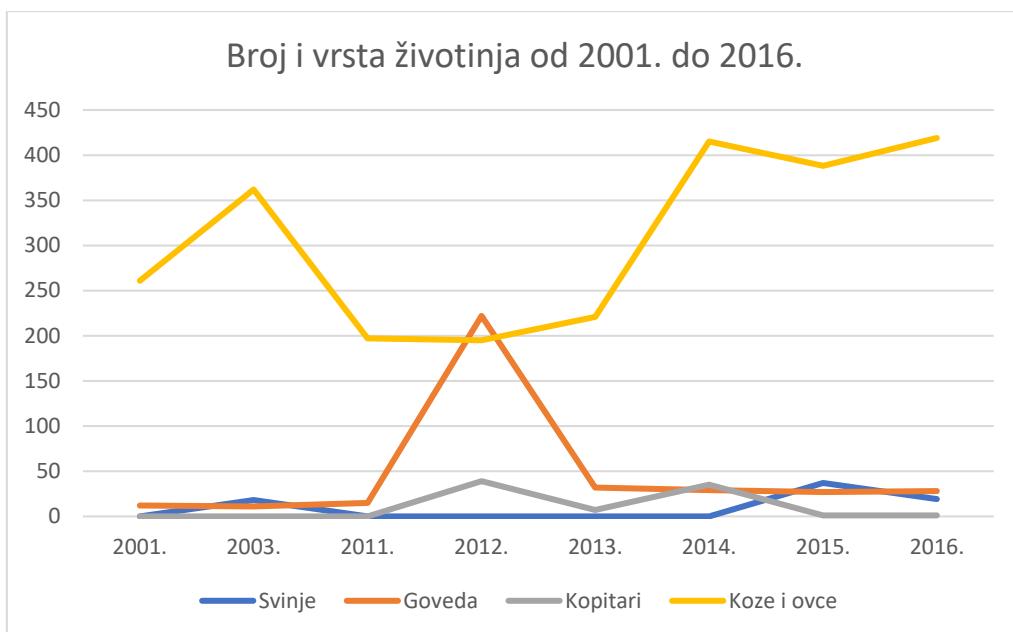
Prema podacima Popisa stanovništva 2001. i 2011.g., Popisa poljoprivrede 2003. i podataka Hrvatske poljoprivredne agencije od 2011.-2016.g. obrađeni su podaci o broju životinja. Podaci o broju peradi postoje samo za 2001. i 2003. te poslije nisu dostupni jer HPA ne vodi podatke u Jedinstvenom registru životinja za sve vrste peradi te one nisu uvrštene u grafički prikaz. Iz podataka je vidljiv porast broja goveda od 2011.-2012.gte porast broja ovaca i koza od 2013. do 2014. godine, prikazano u tablici 11 i grafičkom prikazu 6.

Tablica 11: Broj životinja od 2001-2015.g.

Godina	Svinje	Goveda	Kopitari	Koze i ovce	Perad	Ukupno
2001.	0	12	0	261	1406	1679
2003.	18	11	0	362	1401	1792
2011.	0	15	0	197	Nema podataka	212
2012.	0	222	39	195	Nema podataka	456
2013.	0	32	7	221	Nema podataka	260
2014.	0	29	35	415	Nema podataka	479
2015.	37	27	1	388	Nema podataka	453
2016.	19	28	1	419	Nema podataka	467
Ukupno	74	376	83	2458	2807	

Izvor: Podaci www.hpa.hr, obrada autora

Graf 6: Broj i vrsta životinja od 2001.-2016.g.

Izvor: podaci www.hpa.hr, obrada autora

Prema podacima Popisa poljoprivrede 2003. i Popisa stanovništva 2011. vidljiv je broj kućanstava koja se bave uzgojem životinja. U 2003. najviše kućanstava, njih 100 bavilo se peradarstvom te se 38 kućanstava bavilo uzgojem svinja dok se u 2011. najviše kućanstava, njih 150 bavilo peradarstvom te 2 kućanstva koja su se bavila uzgojem svinja, prikazano u tablici 12.

Tablica 12: Broj kućanstava s domaćim životnjama 2003., 2011.g.

Godina	Kućanstva s govedima	Kućanstva s ovcama i kozama	Kućanstva sa svinjama	Kućanstva s peradi
2003.	4	38	18	100
2011.	5	18	2	150

Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

Prema podacima Hrvatske poljoprivredne agencije u Jedinstveni registar domaćih životinja upisano je u 2016. godini sveukupno 506 grla stoke, prikazano u tablici 13.

Tablica 13: Broj grla stoke u 2016. godini

Općina Raša	Broj gospodarstava	Broj životinja
Goveda	5	28
Konji	1	1
Koze	3	39
Magarci	1	19
Ovce	3	393
Svinje	2	26
Ukupno	15	506

Izvor: Podaci www.hpa.hr, obrada autora

U tablici 14 navedeni su podaci Hrvatske poljoprivredne agencije broju isporučitelja i isporučenim količinama mlijeka u općini Raša u razdoblju od 2004. do 2016. godine. Broj isporučitelja mlijeka u 12 godina smanjio se za 100 %. (sa 1 na 0 isporučitelja). Količine isporučenog mlijeka smanjile su se za 100 % (sa 27.902 litre na 0 litara). Količine isporučenog mlijeka predstavljaju ukupno proizvedene količine mlijeka u svakoj pojedinoj godini koje je isporučeno u mljekare. Podaci ne sadrže proizvedene količine mlijeka koje se prodaju na kućnom pragu u prerađenom ili neprerađenom obliku te količine mlijeka koje gospodarstvo koristi za osobnu potrošnju.

Tablica 14: Prikaz broja isporučitelja i količine mlijeka od 2004-2016.g.

Godina	Broj isporučitelja	Količina mlijeka
2004	0	0
2005	1	9.011
2006	1	27.902
2007	0	0
2008	0	0
2009	0	0
2010	0	0
2011	0	0
2012	0	0
2013	0	0
2014	0	0
2015	0	0
2016	0	0

Izvor: Podaci www.hpa.hr, obrada autora

2.4. ISPLAĆENI POTICAJI TEMELJEM OSNOVNOG PLAĆANJA U 2014. i 2015. GODINI

Pravne i fizičke osobe koje se bave poljoprivrednom djelatnošću, imaju mogućnost podnijeti zahtjev za dodjelu potpora na sljedeći način ako:

- su upisani u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava,
- je izvršen upis zemljišta u ARKOD sustav za sve vrste potpora po poljoprivrednoj površini,
- je stoka za koju se podnosi zahtjev za potporu u stočarstvu i za očuvanje izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja upisana u Jedinstveni registar domaćih životinja i ostale propisane upisnike te propisno označena.

Jedinstveni zahtjev obuhvaća zahtjeve za:

1. osnovno plaćanje: dodjelu prava na plaćanja, uključujući dodjelu prava iz nacionalne rezerve i posebne nacionalne rezerve za razminirano zemljište; aktiviranje prava na plaćanje;
2. plaćanje za poljoprivredne prakse korisne za klimu i okoliš (dalje u tekstu: zeleno plaćanje);
3. preraspodijeljeno plaćanje; plaćanje za mlade poljoprivrednike; program za male poljoprivrednike;
4. proizvodno vezanu potporu za krave u proizvodnji mlijeka, tov junadi, ovce i koze, krave dojljje, povrće (osim krumpira), voće (osim maslina), šećernu repu, proteinske krmne kulture;

5. plaćanja za mjere državne potpore: plaćanja u iznimno osjetljivim sektorima za maslinovo ulje, duhan, mlječne krave, rasplodne krmače; državnu potporu za IAKS mjere ruralnog razvoja koje se financiraju iz državnog proračuna za integriranu poljoprivrednu proizvodnju i očuvanje izvornih i zaštićenih vrsta i kultivara poljoprivrednog bilja;
6. plaćanja za IAKS mjere ruralnog razvoja iz članka 10. stavka 5. Zakona predviđene Programom ruralnog razvoja: *Mjera 10 Poljoprivreda, okoliš i klimatske promjene, Mjera 11 Ekološki uzgoj, Mjera 13 Plaćanja povezana s područjima s prirodnim ograničenjima ili ostalim posebnim ograničenjima.*

U općini Raša se broj korisnika isplaćenih potpora povećao sa 10 korisnika u 2014.g. na 14 korisnika u 2015. i 2016.g. Sveukupni iznos isplaćenih potpora temeljem osnovnog plaćanja smanjio se sa 110.653,70 kuna u 2014.g. na 63.227,97 kuna u 2015.g. i povećao na 117,690.60 kn u 2016.g.. Najviše korisnika isplaćenih potpora u sve tri godine se nalazi u razredu dodijeljenih potpora u iznosu od 0-5.000,00 kn kako je prikazano u tablici 15.

Tablica 15: Isplaćene potpore temeljem osnovnog plaćanja u 2014., 2015. i 2016.g.

Razred isplate	Broj korisnika u 2014.g.	Broj korisnika u 2015.g.	Broj korisnika u 2016.g.	Sveukupni iznos potpore u 2014.g.	Sveukupni iznos potpore u 2015.g.	Sveukupni iznos potpore u 2016.g.
0-5.000,00	6	11	9	11,096.40	18,311.99	17,216.61
5.001,00-10.000,00	1	1	1	6,383.19	6,195.85	9,668.00
10.001,00-20.000,00	1	1	2	13,327.31	14,972.00	21,613.92
20.001,00-50.000,00	1	1	2	27,055.98	23,738.13	69,192.07
50.001,00-60.000,00	1	0	0	52,790.82	0.00	0.00
Ukupno	10	14	14	110,653.70	63,217.97	117,690.60

Izvor: Podaci www.aprrr.hr, obrada autora

Temeljem upisa poljoprivrednih gospodarstava u Agronet, u 2015. godini poljoprivredna gospodarstava zatražila su potporu za 33.64 ha temeljem zahtjeva za dodjelu potpora dok su u 2017.g. zatražila potporu za 37.49 ha. U tablici 16 prikazane su tražene površine prema nazivu kulture i vrsti poljoprivrednog gospodarstva.

Tablica 16: Tražene površine na jedinstvenom zahtjevu u 2015. i 2017. godini

	Broj PG u 2015.	Traženo ha u 2015.g.	Broj PG u 2017.	Traženo ha u 2017.g.
OPG	16	14.98	31	18.16
Krški pašnjak	1	0.51	2	0.51
Maslinik	3	2.68	9	4.00
Oranica	10	11.22	13	11.95
Vinograd	2	0.57	4	0.95
OBRT	2	18.66	3	19.33

Oranica	2	18.66	3	19.33
Ukupno	18	33.64	34	37.49

Izvor: www.aprrr.hr, obrada autor

2.4. ZAKLJUČNO O ZATEČENOM STANJU

Prema obrađenim podacima Popis stanovništva u 2001. i 2011.g. vidljivo je da:

1. općina Raša u razdoblju od 2001.-2011. bilježi pad sveukupnog broja stanovnika za 9 %,
2. je stanovništvo općine zašlo u proces starenja i da je prosječna starost stanovništva 40 godina.

Prema analiziranim podacima poljoprivrednog sektora vidljivo je da:

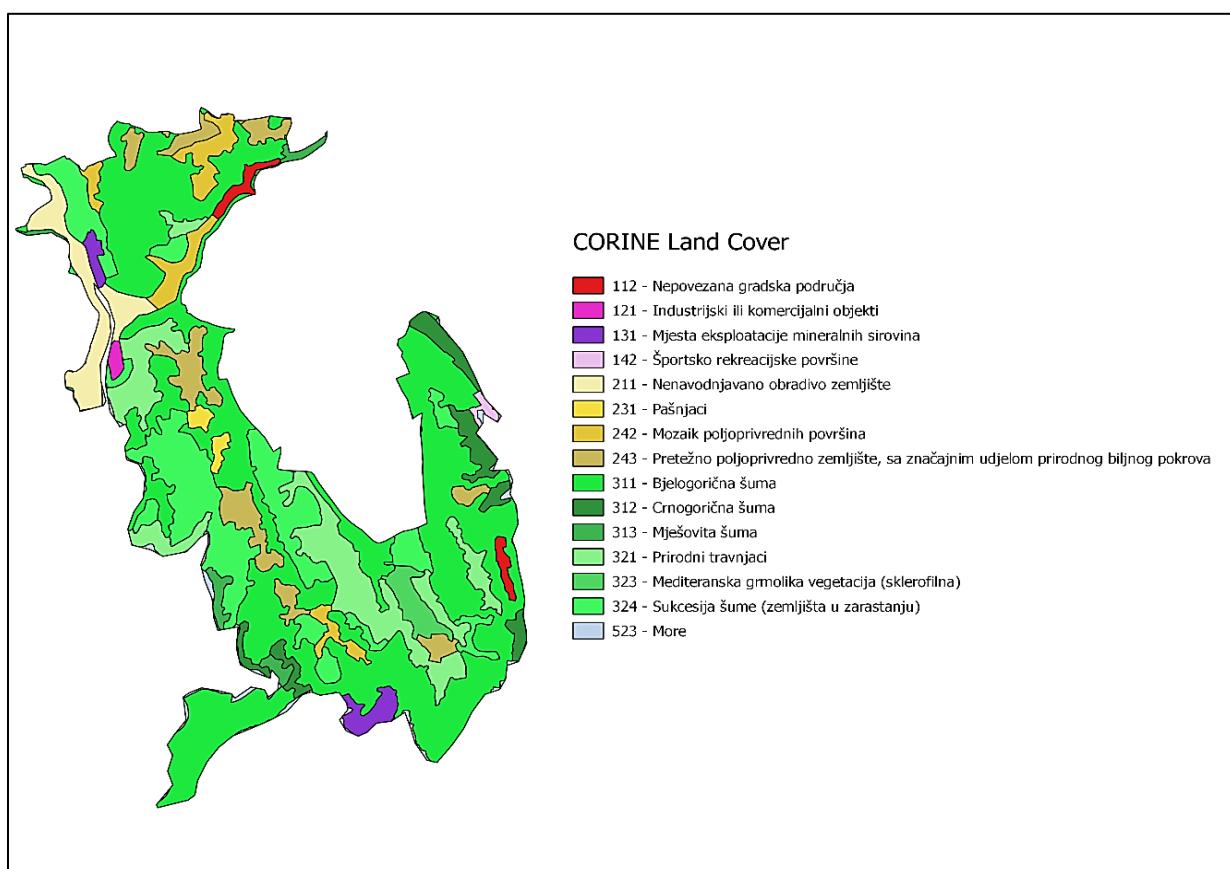
1. u razdoblju od 2001.-2011. općina Raša bilježi povećanje broja poljoprivrednih kućanstava,
2. u razdoblju 2015. i 2016.g. općina Raša bilježi smanjenje broja registriranih poljoprivrednih gospodarstava upisanih u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava (3 PG manje u 2016. nego u 2015.g.)
3. je od sveukupno 26 poljoprivrednih gospodarstava u 2016.g. njih 25 je obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo i 1 obrt,
4. su nositelji poljoprivrednih gospodarstava najviše u kategoriji dobne starosti 51-55 godina,
5. je samo jedan proizvođač u prijavljenom prijelaznom razdoblju za ekološku proizvodnju,
6. u razdoblju od 2011.-2016. se bilježi porast broja poljoprivrednih gospodarstava upisanih u ARKOD evidenciju korištenja poljoprivrednog zemljišta kao i porast korištenih poljoprivrednih površina,
7. se na području općine Raša najveća površina poljoprivrednog zemljišta koristi kao livade i pašnjaci do 2011.g. te od 2012.g. najviše kao maslinici
8. se u stočarstvu najviše uzgajaju koze i ovce sa znatnim porastom od 2014.g.
9. je porastao broj korisnika potpore (u 2014. i 2015.g.) i sveukupni iznos isplaćene potpore u 2015 i 2016.g.

3. POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE

3.1 ANALIZA CORINE LAND COVER PODATAKA

CORINE Land Cover Hrvatska (u dalnjem tekstu: CLC Hrvatska) predstavlja digitalnu bazu podataka o stanju i promjenama zemljišnog pokrova i namjeni korištenja zemljišta Republike Hrvatske za razdoblje 1980.-2006. Baza CLC Hrvatska je konzistentna i homogenizirana s podacima pokrova zemljišta cijele Europske unije. Izrađena je prema programu za koordinaciju informacija o okolišu i prirodnim resursima pod nazivom CORINE (COordination of INformation on the Environment) prihvaćenom od strane Europske unije. Na razini EU ocijenjena je kao temeljni referentni set podataka za prostorne i teritorijalne analize. CLC Hrvatska javno je dostupna u obliku GIS preglednika na web stranici Agencije za zaštitu okoliša. Prema podacima CLC Hrvatska u općini Raša (slika 3) ima 1.152,4 ha zemljišta koje je prema klasifikaciji CLC Hrvatska navodnjavano obradivo zemljište, pašnjaci, mozaik poljoprivrednih površina i pretežno poljoprivredno zemljište sa značajnim udjelom prirodnog biljnog pokrova. Prema razdjelu površina odnos je sljedeći:

- nenavodnjavano obradivo zemljište: 329,38 ha,
- pašnjaci: 51,58 ha,
- mozaik poljoprivrednih površina: 305,74 ha,
- pretežno poljoprivredno zemljište sa značajnim udjelom prirodnog biljnog pokrova: 465,70 ha

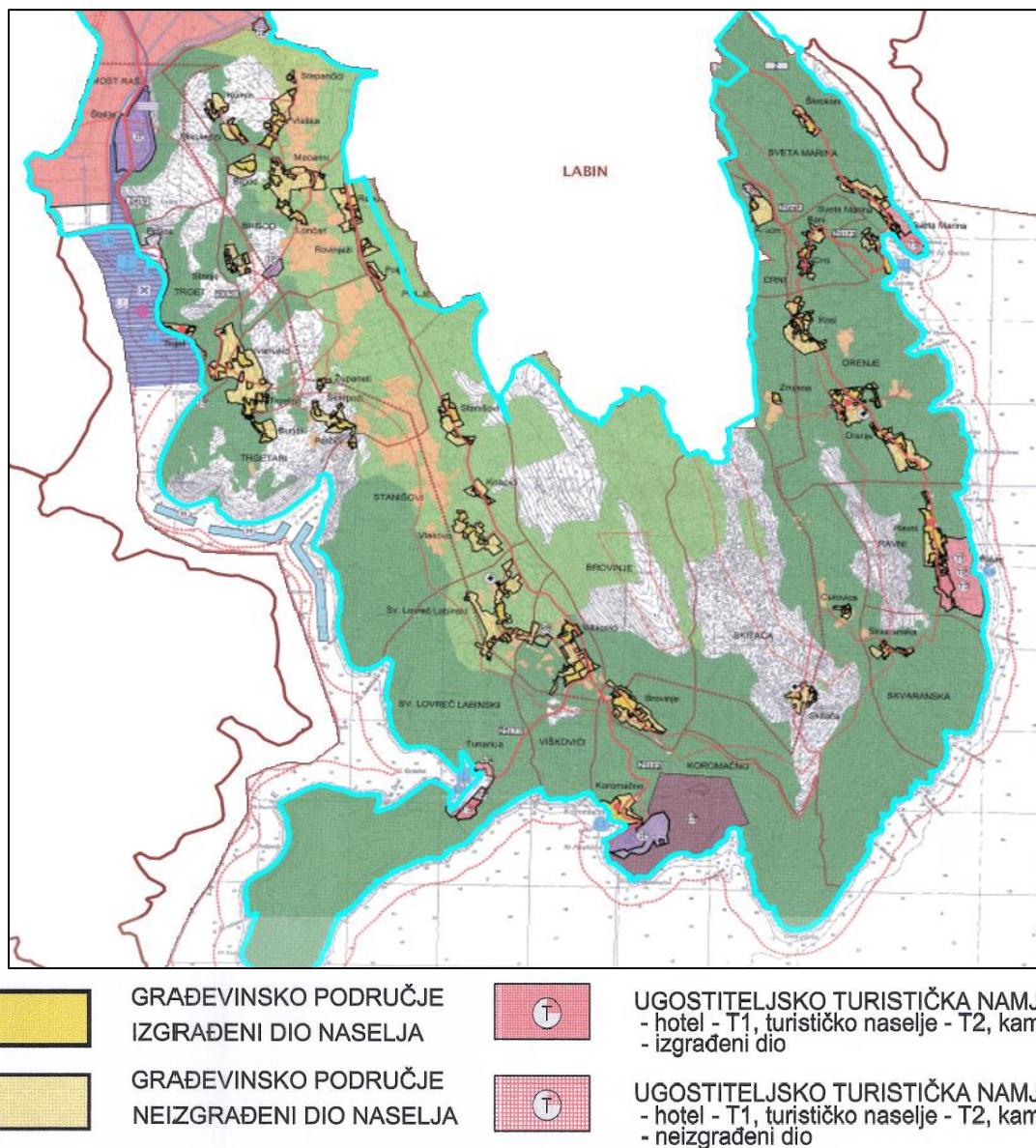
Slika 3: Prikaz CORINE Land Cover-a na području općine Raša

Izvor: podaci CLC Hrvatska, obrada autora

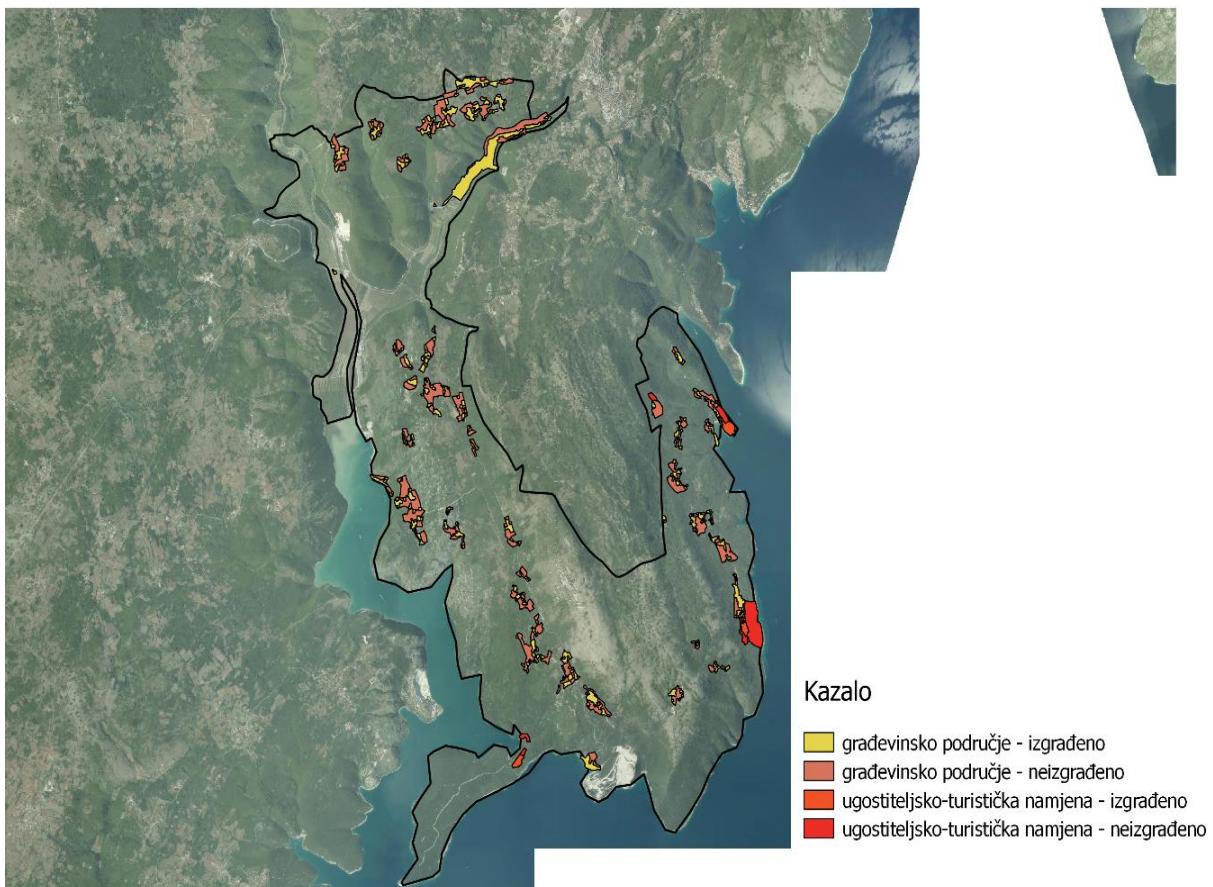
3.2 ANALIZA PROSTORNO-PLANSKE DOKUMENTACIJE

Na području općine Raša na snazi je Prostorni plan uređenja Općine Raša od 2011.g. Građevinska područja su sva ona područja unutar granica građevinskog područja, a u općini Raša to su građevinska izgrađena i neizgrađena područja te područja ugostiteljsko-turističke namjene, izgrađena i neizgrađena. Na slici 4 prikazan je prostorni plan općine Raša preuzet sa stranica Informacijskog sustava prostornog uređenja Ministarstva prostornog uređenja dok su bojama prikazana određena područja.

Na slici 5 prikazana su izdvojena samo ova područja kako bi se mogla dobiti točna površina građevinskog područja i područja ugostiteljsko-turističke namjene. U tablici 17 vidljiv je rezultat i izračun površine koja se nalazi unutar granica građevinskog područja u općini Raša, a podijeljen prema tipu građevinskog područja. Ukupna površina građevinskog područja je 833,16 ha.

Slika 4: Prostorni plan Općine Raša, izvor: www.ispu.mgipu.hr

Slika 5: Građevinska i ugostiteljsko-turistička područja na području općine Raša
Izvor: obrada autora

Tablica 17: Površina građevinskih područja općine Raša

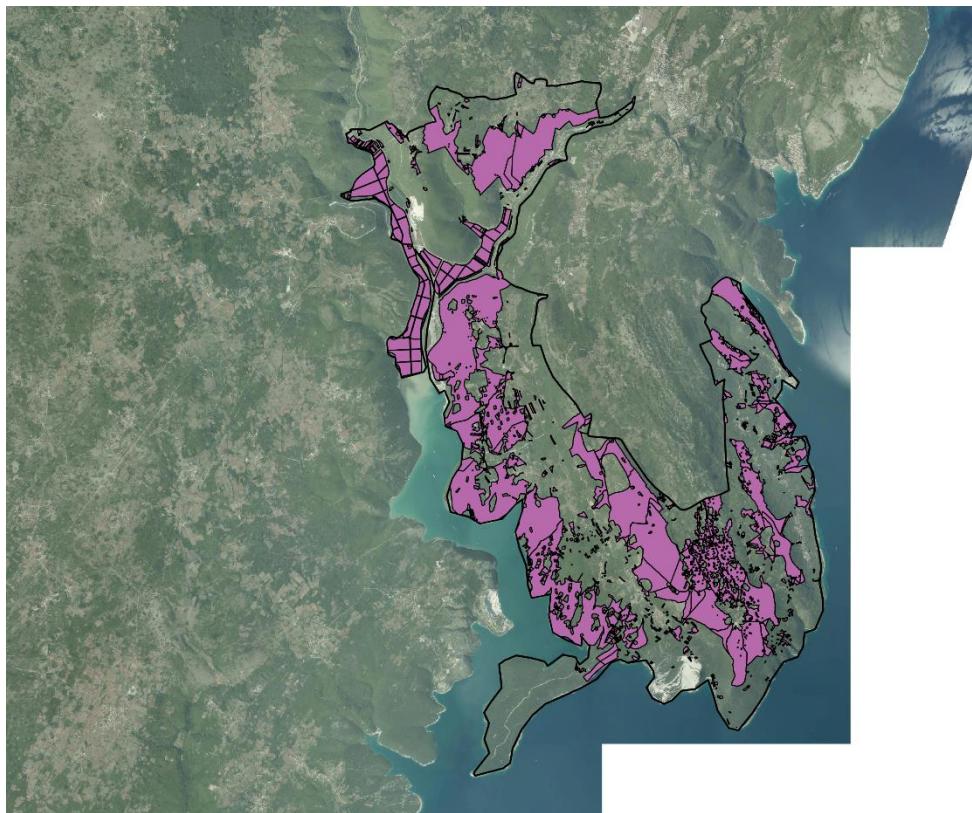
Tip građevinskog područja	Površina građevinskog područja (ha)
Građevinsko područje – izgrađeno	314,03
Građevinsko područje – neizgrađeno	437,88
Ugostiteljsko-turistička namjena – izgrađeno	20,92
Ugostiteljsko-turistička namjena – neizgrađeno	60,33
Ukupno	833,16

Izvor: obrada autora

3.3 ANALIZA POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA

Poljoprivredno zemljište je svo ono zemljište koje se nalazi izvan granica građevinskog područja, dakle ukupna površina općine Raša umanjena za površinu građevinskih područja. Ukupna površina općine Raša, prema granicama Jedinica lokalne samouprave koji su dostupni na Državnom zavodu za statistiku, je 7.773,35 ha, a ukupna površina građevinskog područja je 833,16 ha. Iz navedenog i na temelju provedene analize javno dostupnih podataka utvrđeno je da površina poljoprivrednog zemljišta na području Općine Raša iznosi 6.940,19 ha i to:

- 2.948,18 ha državnog poljoprivrednog zemljišta (slika 6), i
- 3.992,01 ha privatnog poljoprivrednog zemljišta.

Slika 6: Državno poljoprivredno zemljište na području općine Raša
Izvor: obrada autora

Najviše državnog poljoprivrednog zemljišta nalazi se u katastarskoj općini Skitača 1.034,16 ha dok se najmanje nalazi u katastarskoj općini Prnjani 0,20 ha, kako je prikazano u tablici 18.

Tablica 18: Površine državnog poljoprivrednog zemljišta po katastarskim općinama

Katastarska općina	Površina državnog poljoprivrednog zemljišta (ha)
Cere	132,86
Diminići	459,74
Kunj	200,24
Most Raša	335,99
Prkušnica	107,36
Prnjani	0,20
Skitača	1.034,16
Trget	677,62
Ukupno	2.948,18

Izvor: obrada autora

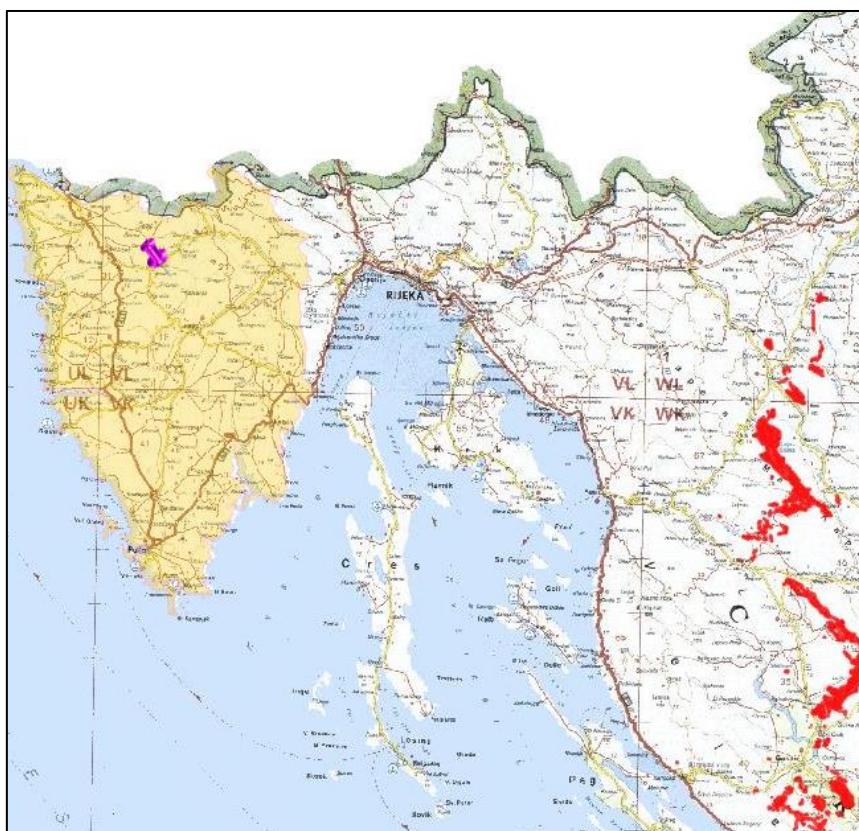
Državno poljoprivredno zemljište nalazi se u katastarskim općinama Cere, Diminići, Kunj, Most Raša, Prkušnica, Prnjani, Skitača i Trget u 1194 katastarske čestice. Najviše katastarskih čestica državnog poljoprivrednog zemljišta nalazi se u katastarskoj općini Skitača kako je prikazano u tablici 19.

Tablica 19: Broj katastarskih čestica državnog poljoprivrednog zemljišta

Katastarska općina	Broj katastarskih čestica državnog poljoprivrednog zemljišta
Cere	17
Diminići	206
Kunj	53
Most Raša	105
Prkušnica	43
Prnjani	2
Skitača	671
Trget	97
Ukupno	1194

Izvor: obrada autora

Prema podacima Hrvatskog centra za razminiranje na ovom području ne postoje površine koje se nalaze u minski sumnjivim područjima kako je prikazano na slici 7.

Slika 7: Istarska županija - minski sumnjiva područja

Izvor: www.hcr.hr

Prema načinu uporabe katastarske čestice upisane u katastarski operat najviše površine državnog poljoprivrednog zemljišta je prema načinu uporabe pašnjak. Kako je vidljivo iz tablice 20 samo jedan način uporabe nalazi se na 1.268,28 ha od toga:

- Pašnjak od 926,48 ha
- Oranica 285,93 ha
- Livada 34,08 ha
- Močvara 16,09 ha

- Voćnjak 3,03 ha
- Vinograd 2,67 ha

Sve ostale katastarske čestice državnog poljoprivrednog zemljišta imaju više od jednog načina uporabe upisanog u katastarski operat. Za navedene čestice je potrebno provesti usklađenje stvarnog stanja načina uporabe na terenu sa stanjem u službenim registrima, katastru i zemljišnoj knjizi.

Tablica 20: Načini uporabe državnog poljoprivrednog zemljišta u katastarskom operatu

Način uporabe u katastarskom operatu	Površina (ha)
Bivše neplodno – sva zemljišta	782,29
Livada	34,08
Močvara	16,09
Močvara/Oranica	7,18
Oranica	285,93
Oranica/Bivše neplodno	0,04
Oranica/Livada	0,08
Oranica/Pašnjak	1,37
Oranica/Vinograd	1,27
Oranica/Vinograd/Šuma	0,19
Oranica/Voćnjak	0,14
Pašnjak	926,48
Pašnjak/Bivše neplodno	285,42
Pašnjak/Bivše neplodno/Šuma	106,99
Pašnjak/Oranica	8,70
Pašnjak/Oranica/Vinograd	1,04
Pašnjak/Oranica/Voćnjak/Vinograd	0,50
Pašnjak/Šuma	1,74
Pašnjak/Šuma/Šuma/Pašnjak/Pašnjak/Pašnjak/Šuma	8,30
Pašnjak/Voćnjak	1,14
Put/Pašnjak/Bivše neplodno	43,12
Šuma/Oranica	0,32
Šuma/Pašnjak	60,05
Šuma/Pašnjak/Bivše neplodno	300,38
Šuma/Put/Neplodno zemljište/Pašnjak	65,43
Vinograd	2,67
Vinograd/Livada	0,86
Vinograd/Oranica	1,46
Vinograd/Oranica/Pašnjak	0,57
Vinograd/Pašnjak/Oranica	0,29
Voćnjak	3,03
Voćnjak/Oranica	0,15
Voćnjak/Pašnjak	1,45
Ukupno	2.948,73

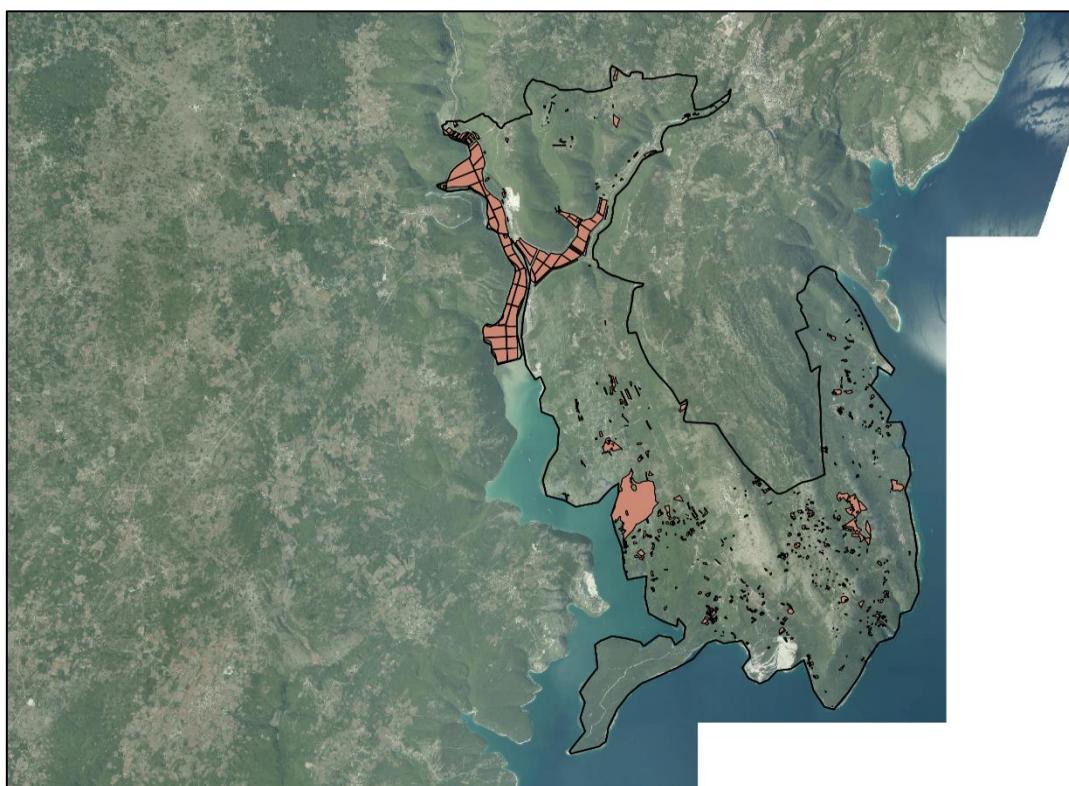
Izvor: obrada autora

Prema podacima Hrvatskih šuma koji su javno dostupni na portalu <http://javni-podaci-karta.hrsume.hr/> i prema obradi autora, na području općine Raša 3.396,77 ha poljoprivrednog zemljišta nalazi se u šumsko-gospodarskoj osnovi (dalje u tekstu: ŠGO) Hrvatskih šuma i s njime raspolažu Hrvatske šume. Prema obradi podataka koja se vidljiva na slici 8 i u tablici 21 samo 600,04 ha državnog poljoprivrednog zemljišta na području općine Raša su slobodna za raspolaganje za poljoprivrednu proizvodnju.

Tablica 21: Površina državnog poljoprivrednog zemljišta koja se ne nalazi u ŠGO

Katastarska općina	Državno poljoprivredno zemljište koje se ne nalazi u ŠGO (ha)
Cere	6,08
Diminići	135,05
Kunj	3,37
Most Raša	335,96
Prkušnica	2,74
Prnjani	0,13
Skitača	93,66
Trget	23,06
Ukupno	600,04

Izvor: obrada autora

Slika 8: Državno poljoprivredno zemljište slobodno za raspolaganje za poljoprivrednu proizvodnju, Izvor: obrada autora

Prema podacima Financijske Agencije Općina Raša je od raspolaganja državnim poljoprivrednim zemljištem u 2015.g. uprihodila 28.379,25 kn. Nakon provedenog postupka raspolaganja državnim poljoprivrednim zemljištem u 2015.g. (tablica 7) godišnji prihod od raspolaganja državnim poljoprivrednim zemljištem za općinu Raša će biti 146.832,30 kn (65%

od ukupnih prihoda, sukladno čl.44 st.1 Zakona o poljoprivrednom zemljištu). Prosječna površina katastarske čestice državnog poljoprivredno zemljišta je 0.69 ha što na ukupan broj katastarskih čestica državnog poljoprivrednog zemljišta ukazuje na izrazitu usitnjenošću katastarskih čestica i na nužnost provođenja okrupnjavanja i komasacije poljoprivrednog zemljišta. Podaci po katastarskim općinama su prikazani u tablici 22.

Tablica 22: Prosječna površina i broj katastarskih čestica državnog poljoprivrednog zemljišta

Katastarska općina	Prosječna površina (ha)	Broj katastarskih čestica
Cere	0.38	17
Diminići	0.94	144
Kunj	0.12	33
Most Raša	3.36	106
Prkušnica	0.11	31
Prnjani	0.08	1
Skitača	0.19	517
Trget	0.35	59
Ukupno	0.69	908

Izvor: obrada autora

Na području općine Raša 58 katastarskih čestica državnog poljoprivrednog zemljišta u sveukupnoj površini od 14,49 ha još uvijek je upisano u zemljišnoj knjizi na vlasništvo Općenarodne imovine ili Narodnog vlasništva. Podaci po katastarskim općinama prikazani su u tablici 23.

Tablica 23: Broj čestica i površina upisana na Općenarodnu imovinu ili Narodno vlasništvo

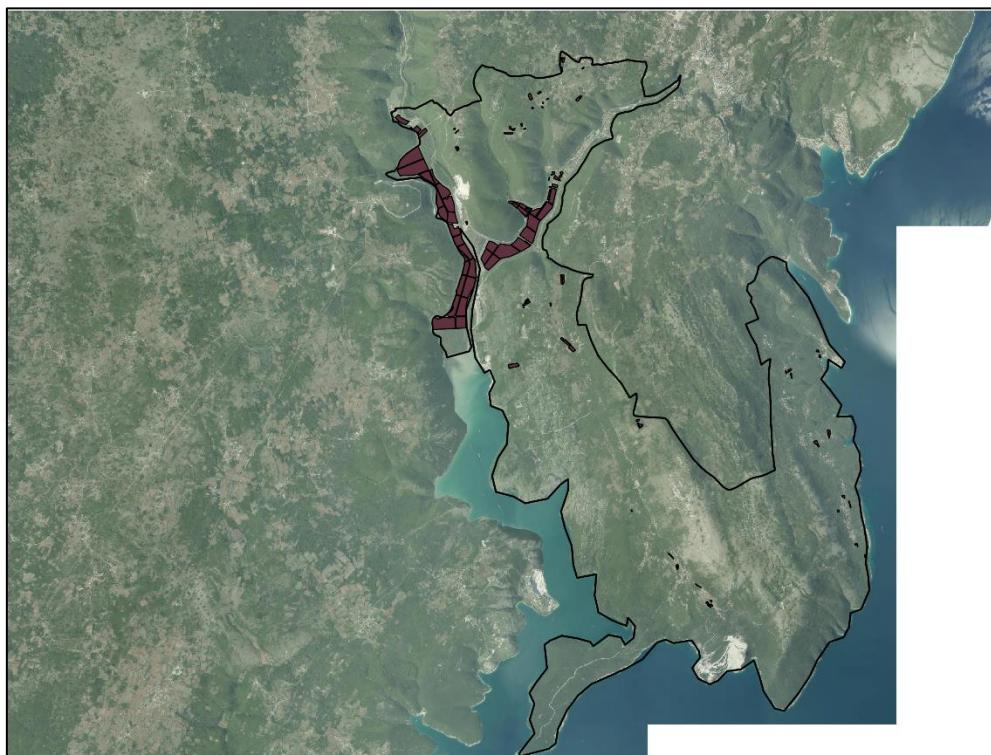
Katastarska općina	Broj čestica	Površina (ha)
Cere	4	1.68
Diminići	4	0.29
Kunj	12	1.85
Prkušnica	4	0.23
Prnjani	1	0.08
Skitača	15	1.05
Trget	18	9.31
Ukupno	58	14.49

Izvor: obrada autora

3.4 POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE UPISANO U ARKOD

Upis u ARKOD obavlja se u regionalnim uredima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (u dalnjem tekstu: APPRR), u kojima su poljoprivrednici upisani u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava. Tijekom upisa poljoprivrednici uz pomoć djelatnika Agencije, na digitalnim ortofoto kartama identificiraju sve parcele koje obrađuju, a ne samo one koje se posjeduju, što znači da poljoprivrednici prijavljuju i parcele koje su dobili u zakup ili na korištenje.

Prema podacima APPRRR na području općine Raša upisano je u ARKOD na korištenje 259,47 ha poljoprivrednog zemljišta u 120 ARKOD parcela kako je prikazano na slici 9 i u tablici 24 i u prilogu 7 i 8.

Slika 9: Površine upisane u APPRRR

Izvor: obrada autora

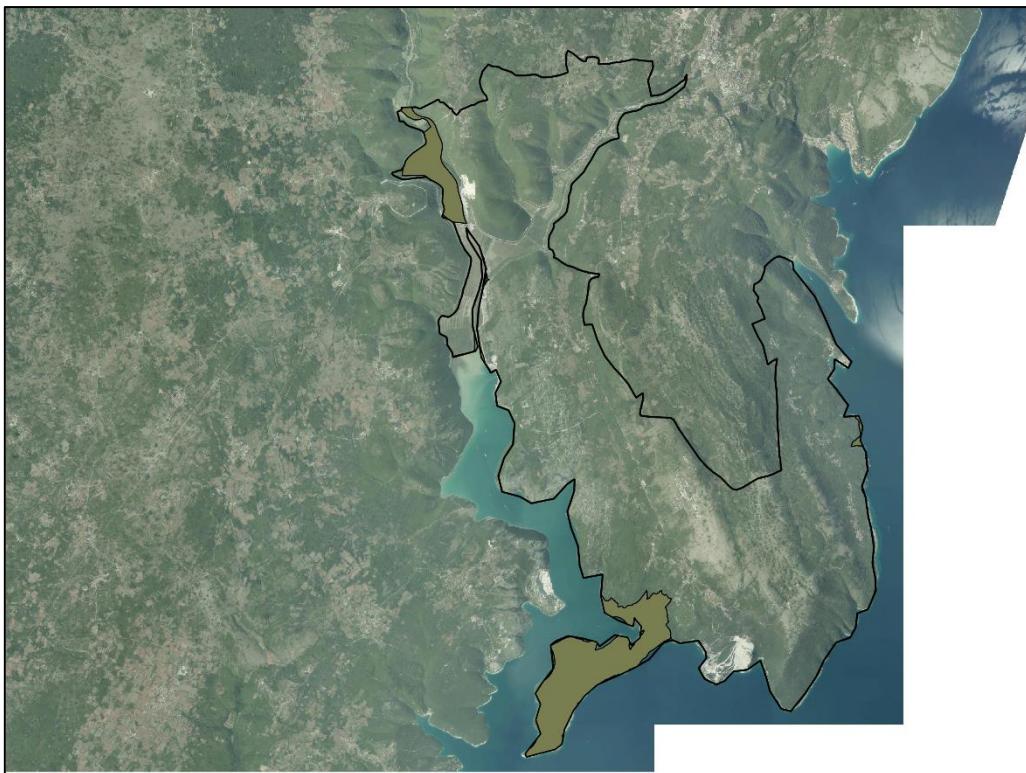
Tablica 24: Površina poljoprivrednog zemljišta upisana u ARKOD

Katastarska općina	Površina korištenog zemljišta (ha)
Cere	1,87
Diminići	1,19
Kunj	3,71
Most Raša	239,38
Prnjani	0,24
Skitača	5,71
Trget	7,37
Ukupni zbroj	259,47

Izvor: obrada autora

3.5 ANALIZA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA

Dio površine općine Raša nalazi se u posebnim zonama zaštite prirode ili zonama ograničenog raspolaganja. Prikaz tih dijelova vidljiv je na slici 10. U općini Raša četiri su takva područja, a to su dolina rijeke Raše, poluotok Ubaš, Uvala Škvaranska – Uvala Sv. Marina te ušće rijeke Raše. Pojedinačne površine ovih dijelova prikazane su u tablici 25. Ukupna površina područja u zonama zaštite ili zonama ograničenog raspolaganja je 608,33 ha.

Slika 10: Zaštićena područja na području općine Raša
Izvor: obrada autora

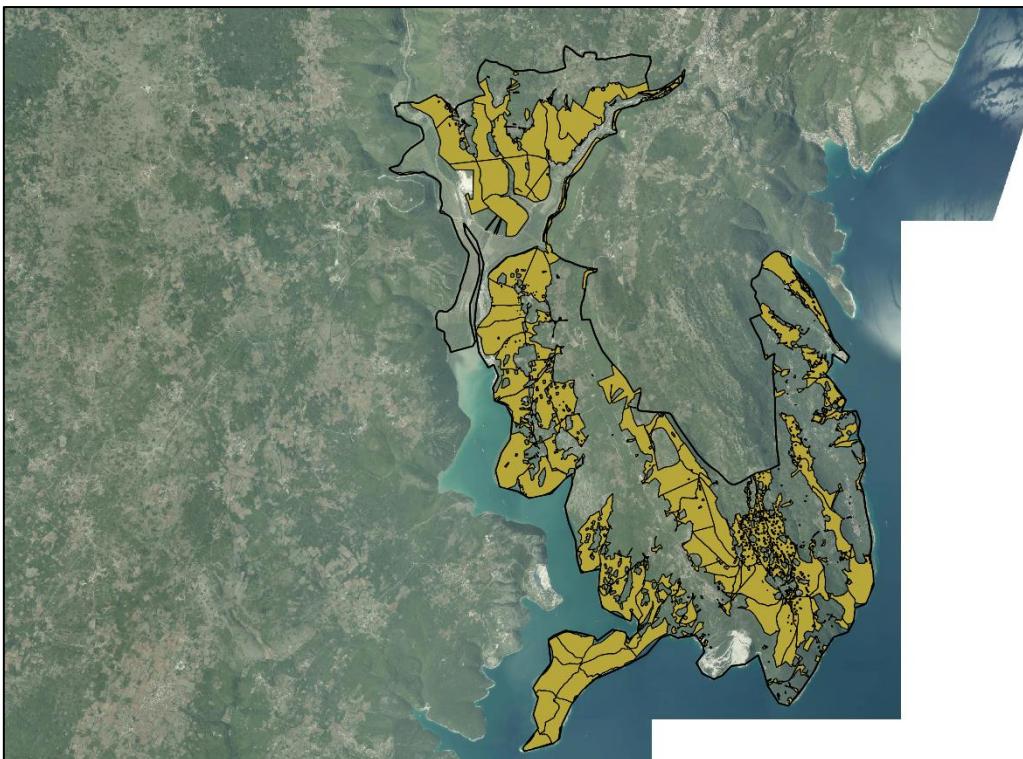
Tablica 25: Površine zaštićenih područja

Naziv	Površina (ha)
Dolina Raše	136,71
Poluotok Ubaš	459,28
Uvala Škvaranska – Uvala Sv. Marina	6,99
Ušće Raše	5,35
Ukupno	608,33

Izvor: obrada autora

3.6 ANALIZA PODRUČJA KOJE SE NALAZI U ŠUMSKO-GOSPODARSKOJ OSNOVI

Ustrojstvo Hrvatskih šuma je složeno i ono se u prvoj razini dijeli na podružnice uprave šuma. Podružnica se dijeli na šumarije, a šumarija na gospodarske jedinice. Općina Raša pripada upravi šuma podružnica Buzet, šumarija Labin, u kojoj su gospodarske jedinice Ubaš i Smokovica, a malim dijelom ulazi u šumariju Pula, gospodarska jedinica Presika. U općini Raša šumska-gospodarska osnova (ŠGO) prekriva područje od 3.396,77ha. Područja ŠGO vidljiva su na slici 11, a površina po gospodarskim jedinicama prikazana je u tablici 26.

Slika 11: Područja u šumsko-gospodarskoj osnovi
Izvor: obrada autora

Tablica 26. Površina ŠGO po gospodarskim jedinicama

Gospodarska jedinica	Površina (ha)
Ubaš	2668,99
Smokovica	725,48
Presika	2,30
Ukupni zbroj	3.396,77

Izvor: obrada autora

3.7 PLAN NAVODNJAVANJA ISTARSKE ŽUPANIJE

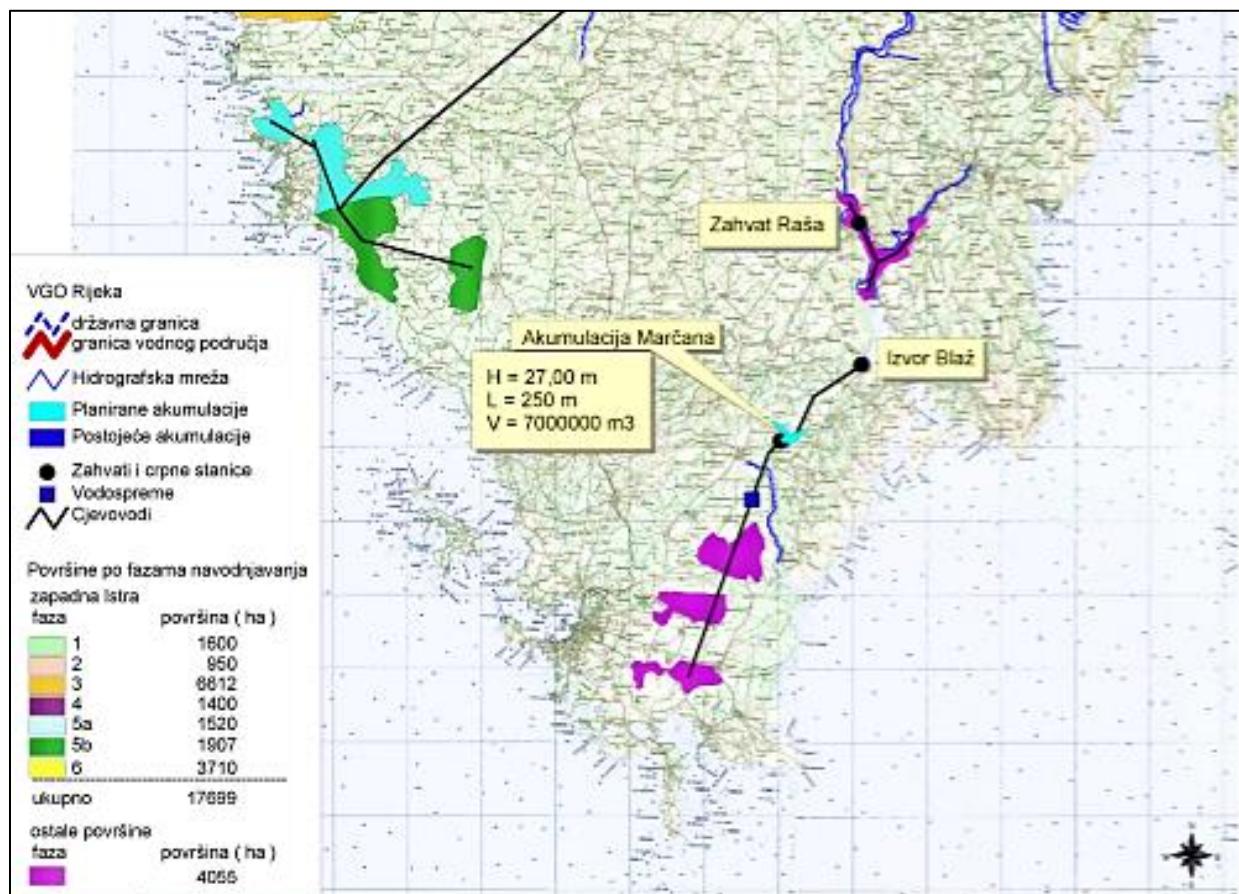
Plan navodnjavanja za područje Istarskih slivova izrađen je 1998. godine od strane Građevinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci u suradnji sa Agronomskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, a danas je prihvaćen naziv Bazni plan navodnjavanja Istarske županije (kraće: BPNIŽ). Samim planom je bilo predviđeno navodnjavati cca. 22.000 ha poljoprivrednih površina iz 8 + 1 (Butoniga) akumulacije sa zahtjevom za vodom od 52 mil.m³/god. Općina Raša (374 ha, tablica 27) spada u treću fazu plana navodnjavanja (slika 12). Treća faza potreba za vodom za dugoročno razdoblje pokriti će se izgradnjom dodatnih akumulacija.

Kako za planiranje novih akumulacija potrebnih za treću fazu odnosno za dugoročno planiranje navodnjavanja nema dovoljno detaljnih podloga (prvenstveno hidrogeoloških, hidroloških i pedoloških studija i podataka istražnih radova) detaljnija obrada izvršiti će se u daljnjoj razradi studijske i projektne dokumentacije.

Tablica 27: Podaci o potrebama za navodnjavanje

Područje	Struktura kultura	ha
Općina Raša	povrće	89
	drvenaste	0
	vinogradi	0
	ratarske	285
	Ukupno	374

Izvor: www.istra-istria.hr

Slika 12: Dio kartografskog prikaza plana navodnjavanja Istarske županije

Izvor: www.istra-istria.hr

3.8. RASPOLAGANJE DRŽAVNIM POLJOPRIVREDNIM ZEMLIŠTEM

Poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu Republike Hrvatske na području Općine Raša raspolaže se temeljem zakupa na rok od 50 godina.

Dana 20. studenog 2014. Agencija za poljoprivredno zemljište objevila je Javni poziv za dodjelu zakupa za poljoprivredno zemljište u vlasništvu Republike Hrvatske na području Općine Raša. Javni poziv se sastojao od 43 proizvodno-tehnološke cjeline ukupne površine 265,8566 ha, koje su Odlukama dane u rok na zakup od 50 godina. Ukupni iznos godišnjih zakupnina je

211.718,85 kuna, od toga 65% sredstava ide u proračun općine Raša, temeljem članka 44. Zakona o poljoprivrednom zemljištu NN 39/13, 48/15.

Donošenjem novog Zakona o poljoprivrednom zemljištu (Narodne novine 39/13, 48/15) poljoprivrednim zemljištem može se raspolagati sklapanjem ugovora o privremenom korištenju do 5 godina, temeljem članka 48. i to na dva načina: temeljem isteklog ugovora o zakupu poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države i temeljem mirnog posjeda uz dostavu potvrde izdane od strane jedinice lokalne samouprave za isto.

Detaljan popis svih ugovora o zakupu državnog zemljišta, sa popisom zakupaca, površinom i iznosima naknada nalazi se u prilogu 10.

3.9. ZAKLJUČNO O POLJOPRIVREDNOM ZEMLJIŠTU

Prema analiziranim podacima o poljoprivrednom zemljištu vidljivo je da:

1. je sveukupna površina jedinice lokalne samouprave Raša 7.773,35 ha,
2. je sveukupna površina građevinskog područja 833,16 ha (namjene građevinsko područje i ugostiteljsko-turistička namjena),
3. je površina zemljišta koje se nalazi izvan granica građevinskog područja 6.940,19 ha i to:
 - 2.948,18 ha državnog poljoprivrednog zemljišta, i
 - 3.992,01 ha privatnog poljoprivrednog zemljišta.
4. se pod šumsko-gospodarskom osnovom Hrvatskih šuma nalazi se 3.396,77ha zemljišta izvan granica građevinskog područja,
5. u općini Raša ima 1.147,40 ha zemljišta koje je prema klasifikaciji CLC Hrvatska pogodno za poljoprivrednu proizvodnju,
6. ukupna površina područja u zonama zaštite ili zonama ograničenog raspolaganja 608,33 ha.
7. se može raspolagati još sa preko 2000 ha državnog poljoprivrednog zemljišta

4. STRATEGIJA RAZVOJA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

4.1. SWOT ANALIZA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

SWOT analiza predstavlja metodu kreiranja strategije pomoću četiri faktora: snage (Strengths), slabosti (Weaknesses), prilike (Opportunities) i prijetnje (Threats). Rezultati SWOT analize trebaju poslužiti u korištenju postojećih resursa za razvoj poljoprivredne proizvodnje te ukazati na greške ili nedostatke te neiskorištene mogućnosti za daljnji razvoj općine Raša.

SNAGA	SLABOSTI
<ol style="list-style-type: none">1. Dobar zemljopisni i geostrateški položaj kao osnova za snažnije povezivanje s ostalim dijelovima Istre, Hrvatske te susjednih zemalja i EU.2. Dobra cestovna infrastruktura i blizina autoceste3. Postojanje morskih luka i pristaništa4. Veliki kompleksi poljoprivrednog zemljišta u Čepićkom polju i Raškoj dolini5. Ekološki čisto prirodno okruženje na većem dijelu područja6. Raznolikost krajolika na malom geografskom prostoru7. Klimatski i pedološki uvjeti omogućavaju proizvodnju velikog broja biljnih i stočarskih proizvoda8. Velike mogućnosti za diverzifikaciju prihoda i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti9. Dobro očuvana prirodna staništa i okoliš (dolina Raše)10. Područje je bogato izvoristima pitke vode11. Blizina turističkih središta te velikog tržišta susjednih zemalja koje imaju potrebu za svježom, kvalitetnom, autohtonom te ekološki uzgojenom hranom	<ol style="list-style-type: none">1. Kontinuirani pad broja stanovnika uz vrlo slabu naseljenost2. Loša starosna i obrazovna struktura stanovništva za pokretanje novih razvojnih inicijativa i gospodarskih aktivnosti3. Velike površine poljoprivrednog zemljišta u državnom i privatnom vlasništvu su nekorištene4. Usitnjeno parcela i zemljišnih posjeda5. Mali udio poljoprivrednih gospodarstava koji su upisani u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava6. Nepostojanje programa raspolažanja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu državne7. Nedovoljna koordinacija javnog, civilnog i gospodarskog sektora u realizaciji programa i aktivnosti u ruralnom prostoru8. Nerazvijena i neorganizirana tehnološka i razvojno-istraživačka infrastruktura i niska razina inovativnih gospodarskih projekata u poljoprivredi9. Nizak stupanj poduzetničke samoinicijative, izrazita opreznost i nespremnost poljoprivrednih gospodarstava za veća ulaganja i preuzimanja poslovnih rizika10. Neriješeni vlasnički odnosi na poljoprivrednom zemljištu11. Neorganiziranost poljoprivrednih proizvođača u segmentu proizvodnje i prodaje, nepovezanost s prerađivačima12. Neizgrađenost sustava za navodnjavanje13. Nedovoljna marketinška aktivnost u brenđiranju i valorizaciji turističkih potencijala za brenđiranje poljoprivrednih proizvoda .

PRIlike	PRIjetnje
<p>1. Raspoloživost EU fondova koji se dosad nisu koristili u zadovoljavajućoj mjeri</p> <p>2. Otvoreno tržišta i slobodan protok kapitala, robe i ljudi je prilika za konkurentne gospodarstvenike</p> <p>3. Poslovno povezivanje poljoprivrednih proizvođača – horizontalno i vertikalno</p> <p>4. Jačanje kapaciteta komercijalnih poljoprivrednih gospodarstava boljim korištenjem potencijala Čepićkog polja i Raške doline</p> <p>5. Korištenje potencijala rijeke Raše za intenzivniji razvoj poljoprivrede</p> <p>6. Obilježja reljefa, tla i vegetacije pogoduju razvoju stočarstva pašnjakačkog tipa – ovčarstva</p> <p>7. Jačanje multifunkcionalne uloge poljoprivrede i ruralnog prostora u gospodarstvu i cjelokupnom društvu</p> <p>8. zaštita i promicanje autohtonih poljoprivrednih proizvoda</p> <p>9. nezagađeno tlo pogodno za ekološku proizvodnju hrane</p> <p>10. promjene u svijesti potrošača glede prehrane s naglaskom na potencijale razvoja ekološke poljoprivrede i daljnje očuvanje okoliša</p> <p>11. povezivanje poljoprivrednog i ugostiteljsko-turističkog sektora</p> <p>12. korištenje raspoloživih EU fondova za realizaciju većih infrastrukturnih projekata: odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda, asfaltiranje nerazvrstanih cesta, navodnjavanje, sustave za eksploataciju obnovljivih izvora energije što je sve u funkciji razvoja poljoprivrede.</p> <p>13. Mogućnosti razvoja bioplinskih postrojenja i postrojenja na biomasu koji se nadograđuju na razvoj biljne i stočarske proizvodnje</p> <p>14. Jačanje i umrežavanje organizacija civilnog društva, jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora te jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora su uvjeti za poboljšanje znanja i vještine te učinkovitije upravljanje potencijalima i resursima ovog prostora.</p>	<p>1. izostanak tradicije u poljoprivrednoj organiziranoj proizvodnji</p> <p>2. Depopulacija ruralnog prostora i starenje stanovništva</p> <p>3. Veliki broj poljoprivrednih gospodarstava koja nisu upisana u Upisnik neće moći koristiti sredstva EU namijenjena razvoju poljoprivrede i ruralnom razvoju</p> <p>4. lošiji uvjeti financiranja investicija i poljoprivredne proizvodnje u odnosu na konkurenčko okruženje</p> <p>5. nedovoljna tehnološka i organizacijska pripremljenost dovodi do nemogućnosti opstanka nekonkurenčnih proizvodnji i gospodarskih subjekata</p> <p>6. neinformiranost i nedostatak kvalitetne konzultantske potpore otežavaju pripremu projekata na EU fondove</p> <p>7. izostanak povezivanja proizvođača u proizvođačke organizacije, klaster ili zadruge</p> <p>8. nerazvijeno poslovno okruženje te nedostatak kvalitetne poslovne infrastrukture za poljoprivredu</p> <p>9. nedostatna infrastrukturna, stručna i znanstvena, finansijska i savjetodavna podrška poljoprivrednoj proizvodnji</p>

4.2. MISIJA

Vraćamo život Raši uz razvoj konkurentne poljoprivredne proizvodnje namjenjene potrebama turističke potražnje u Istri i razvijenim susjednim tržištima.

4.3. VIZIJA

Razvojna vizija sadrži prikaz budućeg poželjnog stanja Raše i kako se ona vidi u budućnosti na temelju ove razvojne strategije

Područje općine Raše je prostor na kojem se provodi uravnotežen i održiv ruralni razvoj i razvoj poljoprivredne proizvodnje te mjesto rastućeg životnog standarda i kvalitete života. Razvoj održive proizvodnje hrane će se temeljiti na proizvodnji visokokvalitetnih i dohodovnih proizvoda, autohtonih vrsta i ekološke proizvodnje sve uz suradnju javnog, gospodarskog i civilnog sektora na način koji će sustavno i održivo koristiti raspoložive prirodne resurse

4.4. STRATEŠKI CILJEVI RAZVOJA POLJOPRIVREDE

Strateški ciljevi razvoja poljoprivredne proizvodnje općine Raša usmjerni su na tri područja i to:

- Preusmjeravanje poljoprivredne proizvodnje prema visokoprihodovnim poljoprivrednim proizvodima,
- Poticanje umrežavanja poljoprivrednih proizvođača i prerađivačkih organizacija,
- Potpora distribuciji poljoprivrednih proizvoda.

Svi navedeni ciljevi su mjerljivi i moguće je pratiti njihovo ostvarenje. Predviđeni vremenski rok za realizaciju ovih ciljeva je 2017.-2023.godina.

4.5. MJERE ZA OSTVARENJE STRATEŠKIH CILJEVA

Za učinkovito ispunjenje strateških ciljeva potrebno je definirati mjere koje će se provoditi kako bi se strateški ciljevi ostvarili. Mjere za ostvarenje strateških ciljeva razvoja poljoprivredne proizvodnje općine Raša su:

1. Učinkovito upravljanje poljoprivrednim zemljištem i stavljanjem u funkciju poljoprivredne proizvodnje
2. Razvoj poljoprivrede temeljene na povrtlarstvu, ovčarstvu i pčelarstvu
3. Unapređenje administrativnih kapaciteta za korištenje Mjera ruralnog razvoja
4. Učinkovito upravljanje poljoprivrednim zemljištem – Inventarizacija i upravljanje poljoprivrednim zemljištem
5. Pomoć lokalnim proizvođačima u edukaciji i razvoju
6. Rješavanje imovinko-pravnih odnosa i okrupnjavanje zemljišta

4.5.1. MJERA 1: UČINKOVITO UPRAVLJANJE POLJOPRIVREDNIM ZEMLJIŠTEM I STAVLJANJE U FUNKCIJU POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

Kako bi općina Raša mogla planirati održivi razvoj i racionalno korištenja prostora nužno je raspolagati sa kvalitetnim i pouzdanim informacijama o zemljишnim resursima kako bi se mogle donositi pravovremene i ispravne odluke o upravljanju prostorom. U Raši nikada nije sustavno napravljena inventarizacija podataka poljoprivrednog zemljишta. Podaci u prošlom razdoblju su neplanski i nesustavno prikupljeni što je rezultiralo nemogućnošću pravilnog raspolažanja poljoprivrednim zemljишtem. Na takvu nesustavnost upućuju i podaci prikupljeni i obrađeni u Povijesnom pregledu podataka. U sklopu obrade podataka u Analizi zatečenog stanja po prvi su puta na području općine Raša utvrđene površine zemljишta prema službeno dostupnim podacima (prostorno planska dokumentacija, Državni zavod za statistiku, Hrvatske šume i dr.). S obzirom da je utvrđeno da stvarno stanje na terenu, površina poljoprivrednog zemljишta koje se koriste, ne odgovara stanju u službenim podacima potrebno je definirati konkretne postupke za učinkovito upravljanje poljoprivrednim zemljишtem na području općine Raša i to:

- Uspostava geoinformacijskog sustava općine Raša,
- Raspolažanje državnim poljoprivrednim zemljишtem,
- Izuzimanje poljoprivrednih površina iz Šumsko-gospodarske osnove RH,
- Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa na zemljisu, okrupnjavanje i komasacija zemljisha
- Procjena pogodnosti poljoprivrednog zemljisha, klime i reljefa za pojedine vrste proizvodnje

Uspostava geoinformacijskog sustava općine Raša

Preduvjet sustavnoj inventarizaciji i obradi podataka je uspostava namjenskog Geoinformacijskog sustava koji je zasnovan na katastarskoj čestici kao osnovnoj prostornoj jedinici.

Temelji se na jedinstvenom prostornom referentnom sustavu, što omogućava povezivanje podataka unutar sustava s drugim prostorno povezanim podacima. Geoinformacijski sustav (GIS) je složeni računalni sustav za prikupljanje, pohranjivanje, analiziranje, upravljanje i vizualizaciju prostornih podataka. Omogućava modeliranje podataka, topološko modeliranje (graničnost, bliskost, sadržaj), kartografsko modeliranje, vektorsko preklapanje (unija, presjek, razlika...) te još mnogo operacija koje pomažu u razumijevanju odnosa, uzoraka i trendova. Sustav se sastoji od baze podataka prostornih podataka određenog područja, procedura i tehnika za sustavno prikupljanje, aktualiziranje, obradu i distribuciju podataka koji će stvoriti temeljnu osnovu za racionalno gospodarenje zemljishnim resursima u svrhu održivog razvijatka, daljnog razvoja poljoprivrede i namjenskog financiranja poljoprivrednih gospodarstava.

Iz informacijskog sustava bila bi vidljiva veličina, vlasnička struktura, položaj, vrsta raspolažanje katastarskom česticom, cijena i trajanje raspolažanja.

Informacijskim sustavom može se odrediti na kojem području se vrši nova katastarska izmjera, komasacija, koje zemljiste je potrebno izuzeti iz šumsko-gospodarske osnove, utvrđivanje zemljista koje nije šuma, a sve u svrhu preglednosti i nadzora cijelog područja općine Raša, privođenja poljoprivrednog zemljista svrsi, raspolažanja poljoprivrednim zemljistem, naplate potraživanja temeljem sklopljenih ugovora, pripremu zemljista za raspisivanje javnih poziva na 50 godina temeljem nove zakonske regulative.

Potrebni koraci u provođenju:

- Osigurati finansijska sredstva u proračunu za uspostavu geoinformacijskog sustava ili putem mjera Programa ruralnog razvoja (mjera 7),
- Predložiti općinskom vijeću donošenje odluke o uspostavi geoinformacijskog sustava,
- Provesti postupak nabave geoinformacijskog sustava
- Uspostaviti geoinformacijski sustav

Predviđeni rok za potpuno provođenje postupka uspostave geoinformacijskog sustava općine Raša je studeni 2018.g.

Raspolaganje državnim poljoprivrednim zemljištem

U općini Raša raspolaže se s ukupno 265,8566 ha poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske na rok od 50 godina. S obzirom na analizu površina koje su iznesene u poglavlj 3, općina Raša ima veliki potencijal u razvoju poljoprivredne proizvodnje. Kako bi ostvarila taj potencijal potrebno je poljoprivredno zemljište staviti u funkciju poljoprivredne proizvodnje.

S obzirom da se priprema izmjena zakonske regulative koja uređuje pitanje raspolaganja državnim poljoprivrednim zemljištem, kojom bi se raspolaganje državnim poljoprivrednim zemljištem vratilo u nadležnost jedinica lokalne samouprave općina Raša napravila je dobar preduvjet sa analizom zatečenog stanja poljoprivrednog zemljišta kojim je popisala i sistematizirala zemljište koje se nalazi na njenom području. Očekuje se da će novi Zakon o poljoprivrednom zemljištu biti izglasан u Hrvatskom saboru u prosincu 2017.g. te da će njegova primejna biti od 01.01.2018. godine.

Potrebni koraci u provođenju:

- Privođenje ostalog poljoprivrednog zemljišta u funkciju kroz davanje u raspolaganje kroz privremeno korištenje, zakup i prodaju.
- Intenzivirati suradnju sa Agencijom za poljoprivredno zemljište radi rješavanja Zahtjeva za sklapanje ugovora o privremenom korištenju kako bi zemljište koje se koristi bez ugovora dobilo pravnu osnovu korištenja, radi naplate iznosa za korištenje poljoprivrednog zemljišta i povećanje proračuna općine Raša i proračuna Republike Hrvatske te ostvarivanja prava poljoprivrednika na potporu.
- Intenzivirati suradnju sa Agencijom za poljoprivredno zemljište kako bi se preuzeli svi podaci o korištenom/nekorištenom državnom poljoprivrednom zemljištu.
- Pripremiti sve podatke za izradu Programa raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države prema novoj zakonskoj regulativi.
- Pripremiti Program raspolaganja temeljen na mjerama ove Strategije.
- Pripremiti dokumentaciju za raspisivanje javnog poziva za zakup na 25 godina za državno poljoprivredno zemljište radi razvitka kvalitetnije i održive poljoprivredne proizvodnje pomoći novouspostavljenog informacijskog sustava sukladno novoj zakonskoj regulativi.

Izuzimanje poljoprivrednih površina iz Šumsko-gospodarske osnove RH

Hrvatske šume upisane su kao upravitelj većine zemljišta koje je u vlasništvu Republike Hrvatske, a odnosi se na šume u naravi, pašnjake te ostale kulture zemljišta kako je i navedeno

u poglavlju 3.6. *Analiza područja koje se nalazi u šumsko-gospodarskoj osnovi*. Prema zakonskoj regulativi koja uređuje navedeno područje Ministarstvo poljoprivrede može davati u zakup zemljište koje se nalazi u šumsko-gospodarskoj osnovi pravnoj ili fizičkoj osobi na rok do 5 godina, ako je kultura zemljišta isključivo pašnjak koji će se koristiti za ispašu stoke te su prihodi od davanja u zakup takvog zemljišta isključivo prihodi Hrvatskih šuma.

Budući je jedan dio površina zemljišta koje se nalazi u šumsko-gospodarskoj osnovi na terenu nije šuma već je to zemljište pogodno za poljoprivrednu proizvodnju, potrebno je izuzeti takva zemljišta iz šumsko gospodarske osnove. Nakon izuzimanja iz osnove poljoprivrednim zemljištem će se raspolagati kao s poljoprivrednim zemljištem sukladno Zakonu o poljoprivrednom zemljištu.

Potrebni koraci u provođenju:

- Napraviti detaljnu analizu zemljišta koje je pod upravljanjem Hrvatskih šuma d.o.o., a koje na terenu nije šuma na temelju izvršene Analize i podataka informacijskog sustava,
- Podnijeti Ministarstvu poljoprivrede-Upravi za šumarstvo zahtjev za izuzimanjem definiranog zemljišta iz šumske osnove, radi daljnog raspaganja njime kao poljoprivrednim zemljištem, a u svrhu širenja poljoprivredne proizvodnje,
- Pripremiti dokumentaciju za raspisivanje javnog poziva na 50 godina za izuzeto državno poljoprivredno zemljište radi razvjeta kvalitetnije i održive poljoprivredne proizvodnje pomoću novo uspostavljenog informacijskog sustava,
- Raspisati javni poziv za zakup državnog poljoprivrednog zemljišta; rok ovisi o izmjenama zakonske regulative koja uređuje ovo područje.

Predviđeni rok za potpuno provođenje ovog postupka, osim raspisivanja javnog poziva za zakup, je siječanj 2018.g.

Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa na zemljištu i okrupnjavanje zemljišta

Općina Raša prostire se na površini 80,15 km² s ukupno 3.183 stanovnika i sastoji se od 23 naselja i 8 katastarskih općina. Prema podacima prikazanim u Analizi postoji neusklađenost načina uporabe na terenu i službenih katastarskih kultura. Katastarske čestice izrazito su usitnjene, male prosječne površine i nesređenog imovinsko-pravnog stanja gdje je na pojedinim česticama još uvijek je upisana narodna ili društvena imovina te osobe koje su preminule. Osnovne prepreke postizanju većih prinosa na nekim dijelovima županije čini i nedostatak suvremene mehanizacije, nemogućnost korištenja mehanizacije na malim i nepravilnim parcelama, te u jednom dijelu i nedovoljna educiranost proizvođača.

Prema podacima Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju od sveukupno 22 PG u 2016.g. koji su upisali u ARKOD 44,6115 ha zemljišta u 74 ARKOD parcele:

- 20 PG (91%) imaju posjede manje od 3 ha u sveukupnoj površini 17,4685 ha (39%) i 66 ARKOD parcela (89%),
- 2 PG (9%) ima posjede u razredu od 3-20 ha u sveukupnoj površini 27,143 ha (61%) i 8 ARKOD parcela (11%),

Takva posjedovna struktura upućuje na zaključak da na području Općine prevladavaju mali i usitnjeni gospodarski posjedi koji ne pružaju uvjete za uspješnu proizvodnju. Takva usitnjena

poljoprivredna gospodarstva uzrokuju povećanje troškova obrade, sjetve, zaštite i žetve, odnosno smanjenje dohotka i nekonkurentnost na tržištu.

Postupak koji bi riješio ovu problematiku je komasacija poljoprivrednog zemljišta. Komisacija poljoprivrednog zemljišta provodi se u svrhu okrupnjavanja posjeda i katastarskih čestica u veće i pravilnije, radi njihova ekonomičnijeg iskorištavanja, stvaranja povoljnijih uvjeta za razvoj poljoprivredne proizvodnje, radi osnivanja i izgradnje poljoprivrednih putova, vodnih građevina za melioracije te izvođenja i drugih radova na uređenju zemljišta namijenjenog poljoprivredi. Vrlo je važno napomenuti da komasacija nije samo postupak okrupnjavanja posjeda i stvaranja nove mreže kanala i puteva. Ona je integrirani proces stvaranja povoljnijih uvjeta za razvoj poljoprivredne proizvodnje, povećanja konkurentnosti poljoprivrednika, poboljšanja fizičkih uvjeta svake parcele, poboljšanja ruralnog okoliša, stvaranja osnovnih uvjeta za navodnjavanje i stvaranja transparentnog tržišta nekretnina stvarajući novi katalog i zemljišnu knjigu. Kod ocjene učinaka komasacije moguće je uočiti prednosti na:

1. Na razini poljoprivrednog gospodarstva - IZRAVNE PREDNOSTI:

- ponovno privođenje zapuštenih zemljišta poljoprivrednoj proizvodnji uslijed izgradnje kvalitetne putne mreže i detaljne odvodnje otvorenim kanalima,
- smanjenje troškova uslijed mogućnosti primjene suvremene mehanizacije na proizvodnim parcelama optimalnih površina i povećanje proizvodne površine,
- smanjenje troškova uslijed racionalnijeg pristupa do proizvodnih parcela koje su uz navedeno uglavnom bliže ekonomskom dvorištu,
- povećanje stupnja plodnosti tla uslijed reguliranja vodnog režima i promjena sjetvene strukture kako zbog mogućnosti primjene suvremene mehanizacije tako i zbog potpunog ili djelomičnog reguliranja vodnog režima,
- primjena suvremenih sustava za navodnjavanje uslijed formiranja proizvodnih tabli optimalnih površina,
- povećanje dohotka poljoprivrednih gospodarstava i povećanje vrijednost poljoprivrednog zemljišta,
- povećanje konkurentnosti poljoprivrednika na hrvatskom i europskom tržištu.

2. Na razini društva - NEIZRAVNE PREDNOSTI:

- pokretanje privatnog sektora koji sudjeluju u postupku komasacije: geodezija, građevina, pravo, agronomija,
- nova zapošljavanja (stavljanjem u funkciju zemljišta, pokretanjem privatnog sektora, predloženim mjerama države za povratak poljoprivrednoj proizvodnji prvenstveno za mlade poljoprivrednike - imamo ideje za projekte!)
- cjelokupne, transparentne, ažurne i točne evidencije zemljišta,
- pravna sigurnost prometa nekretnina, pravilno i ekonomično upravljanje i raspolažanje državnom imovinom,
- povećanje prometa nekretnina i prihoda od poreza na promet nekretnina, smanjenje administrativnih prepreka za investicije,
- povećanje vrijednosti nekretnina i smanjenje sudskeh sporova, stvaranje preduvjeta za oporezivanje imovine,
- povećanje proračunskih prihoda države, regionalne i lokalne samouprave (povećanje poreznih prihoda zbog rasta dohotka u poljoprivrednoj proizvodnji, porez na promet nekretnina, prihod po osnovi komunalne naknade)
- sigurno korištenje europskih fondova

Potrebni koraci u provođenju:

- Podnijeti Agenciji za poljoprivredno zemljište zahtjev za provođenje projekta komasacije poljoprivrednog zemljišta na području općine Raša,
- Izraditi Program provođenja komasacije na području općine Raša kako bi se ubrzali administrativni postupci za koje je nadležno Ministarstvo poljoprivrede i Agencija za poljoprivredno zemljište. Program mora sadržavati područja na kojima će se provoditi komasacije, površina, financiranje i rokovi izvršenja,
- Prema navedenom Programu izraditi idejne projekte za katastarske općine na području gopćine za koje je potrebno provesti komasaciju,
- Pokrenuti postupke komasacije poljoprivrednog zemljišta sukladno mogućnostima zakonske regulative; rok ovisi o izmjenama zakonske regulative koja uređuje ovo područje

Program komasacije poljoprivrednog zemljišta u općini Raša ne treba sadržavati komasaciju svih poljoprivrednih površina u općini Raša već ga treba uskladiti sa mjerama razvoja poljoprivredne proizvodnje predloženim u ovoj Strategiji.

Procjena pogodnosti poljoprivrednog zemljišta, klime i reljefa za pojedine vrste proizvodnje

Jedan od osnovnih preduvjeta daljnog povećanja površina u funkciji poljoprivredne proizvodnje je utvrditi agroekološke značajke, odnosno napraviti procjenu pogodnosti zemljišta (koja uključuje tlo, klimu i reljef) za njihov uzgoj. Ovi podaci osim toga mogu poslužiti i za planiranje i vođenje agrarne politike općine kao i za potrebe namjenskog sufinanciranja poljoprivrednih gospodarstava na području općine.

Naime, iako je danas izuzetno važno poljoprivrednom zemljištu dodijeliti optimalnu namjenu, kako bi ga se moglo intenzivno iskorištavati kao i zaštiti od mogućeg onečišćenja ili/i oštećenja, na području općine nedostaju upravo informacije o pogodnosti poljoprivrednog zemljišta odnosno o rasprostranjenosti agroekoloških područja za pojedine grane poljoprivredne proizvodnje, koje bi uvažavale pored ostalog i najnovija istraživanja vezana uz onečišćenost poljoprivrednog zemljišta.

Potrebni koraci u provođenju:

- Za površine koje nisu stavljeni u funkcije potrebno je napraviti procjenu pogodnosti poljoprivrednog zemljišta za pojedinu kulturu kao i kartu pogodnosti kako bi se utvrdile točne kulture koje se mogu uzbogajti
- Napraviti cjelokupnu kartu pogodnosti općine u novo uspostavljenom geoinformacijskom sustavu kako bi se:
 - prikazale osnovne značajke prostora s reljefnim i klimatskim značajkama,
 - prikazao sadašnji način korištenja zemljišta,
 - prikazale temeljne značajke kartiranih jedinica tla,
 - prikazalo stanje onečišćenosti poljoprivrednog zemljišta teškim metalima,
 - prikazala sadašnja proizvodno-gospodarska obilježja poljoprivredne proizvodnje
 - prikazala obilježja tržišne, prometne i komunalne infrastrukture

Razvitak poljoprivrednih djelatnosti na području Raše ovisi o prirodnim uvjetima (reljef, klima i tlo) pa tako u nizinskom području uspijevaju ratarske, krmne i povrćarske poljoprivredne kulture, a razvitak poljoprivrede na pretplaninskom području usmjeren je prema stočarstvu pašnjačkog tipa, ovčarstvu.

4.5.2. MJERA 2: PLAN RAZVOJA POVRTLARSKE PROIZVODNJE NA EKOLOŠKIM OSNOVAMA

4.5.2.1..Sektor proizvodnje povrća u EU i RH

Sektor proizvodnje povrća jedan je od ključnih sektora u EU poljoprivredi, iznosi 10% vrijednosti poljoprivredne proizvodnje u Eurospkoj uniji. Proizvodnja povrća prisutna je u svim zemljama članicama. Najveće udjele u proizvodnji imaju mediteranske zemlje. Najveći dio EU proizvedenog povrća se konzumira unutra EU-a. Samo 15% ukupne proizvodnje povrća se izvozi izvan EU. U prethodnim godinama Rusija je predstavljala glavno izvozno tržište za europsko povrće. Vrijednost izvoza povrća u Rusiju je iznosila 734 mil. €. Taj izvoz je u razdoblju 2011. - 2013. godina snažno rastao za sve glavne vrste povrća.

Najznačajnije vrste povrća po volumenu proizvodnje su:

- rajčica 16,1 mil. tona
- mrkva 5,1 mil. tona
- luk 5,4 mil. Tona

Podaci o ukupnoj godišnjoj proizvodnji najznačajnijih vrsta povrća u EU prikazanih u tablici 28.

Tablica 28: Godišnja proizvodnja vrsta povrća 2013 godina

POVRĆE	UKUPNA PROIZVODNJA	VRIJEDNOST PROIZVODNJE U EURIMA	% IZVOZA	GLAVNI PROIZVOĐAČI
Rajčica	15.338.000	5.429.000.000	6,3	Italija, Španjolska
Mrkva	5.216.000			Poljska, UK
Paprika	2.600.000			Španjolska, Nizozemska, Italija
Luk	6.000.000			Nizozemska, Španjolska, Poljska
Krumpir	60.000.000	10.488.000	2	Njemačka, Poljska, Nizozemska
Krastavci	2.152.000	65.000.000		Španjolska, Poljska, Nizozemska

Izvor: Eurostat, obrada autora

U 2013 godini ukupni uvoz povrća u zemlje EU iznosio je 2,6 milijuna tona u vrijednosti 2,6 bilijuna eura. Od povrća se najviše uvoze rajčice (28%), krumpir, luk, paprika, te grah.(10%). Najveći uvoznik od svih zemalja članica je Nizozemska koja vrši reeksport u druge zemlje članice. Zapravo su najveći uvoznici u EU Njemačka, Velika Britanija i Francuska . Najviše se uvozi iz zemalja Južne Amerike, Afrike, Turske i Kine.

Ukupna potrošnja povrća u EU u iznosila je 60 milijuna tona povrća. Potrošnja je stabilna i nema velikih oscilacija. Ali uvijek je prisutna mogućnost fluktuacije u potrošnji po godinama, zemljama i vrstama proizvoda, ali ona nije značajna. Istraživanja tržišta uglavnom očekuju blagi rast potrošnje povrća u zemljama istočne Europe. Kao i kod ostalih roba i kod svježeg povrća došlo je uslijed ekonomske krize do promjene u ponašanju potrošača. U Europi se traže sve više proizvodi dobre kvalitete po što nižim cijenama. Da bi se moglo zadovoljiti zahtjevnije potrošače koji su spremni platiti višu cijenu traže se posebno dobre sorte, odlične kvalitete, izuzetno je bitan dobar okus te posebne oznake zdravstvene, socijalne i održive proizvodnje. U razvijenim zemljama sve se više traži povrće spremno za upotrebu, ready to eat, mala pojedinačna pakiranja, duži vijek trajanja, narezano i izmiksano. Sve to omogućuje bolji plasman i višu cijenu.

U Hrvatskoj se prema podacima DSZ koristi 874.276 ha kao oranice za proizvodnju bilnjih vrsta. Od tog poljoprivrednog zemljišta manje od 1% koristi se za uzgoj povrća , 8.426 ha. Još se 2.250 ha koristi kao vlastiti povrtnjaci koji uglavnom služe za proizvodnju povrća za vlastite potrebe.

Podatak o veličini zemljišta za povrtne kulture moramo korigirati za površine oranica na kojima se povrće sadi te površine pod krumpirom. Ukupno zemljište zasađeno povrćem možemo procjeniti na 50.000 ha.

Proizvodnja povrća nije dostatna za potrebe stanovništva, a pogotovo nije dostatna za potrebe turizma, prehrambene industrije, te mogućnosti izvoza. Svi klimatski i pedološki uvjeti, te hidrološki potencijal, povoljni su za uzgoj povrća tijekom cijele godine. Od ukupne vrijednosti biljne proizvodnje povrće čini samo 6%.

Prosječna veličina gospodarstva je 1,9 ha. To ima izravan utjecaj na nizak prinos po ha od 20,77 tona i nižu kvalitetu proizvoda. Samodostatnost u proizvodnji povrća je iznosila svega 61% potreba domaćeg tržišta, a niti u jednoj vrsti povrća nismo samodostatni. Još je gori podatak da su se u razdoblju od 2009. do 2013. godine, smanjile površine pod povrćem za 40%. Slaba organiziranost proizvođača je utjecala na njihovu konkurentnost na tržištu i odustajanje od proizvodnje povrća. Vanjsko trgovinska balanca u povrću je izrazito negativna. Potrošnja povrća po stanovniku se mijenja po godinama i dosta ovisi o proizvodnim rezultatima i cijenama.

Tako je potrošnja povrća po glavi stanovnika bila u 2010 godini 131 kg/st, a 2012 godine 114,27 kg/st. Najveća potrošnja je krumpira 44 kg/st., rajčice 15,8kg/st., luka i češnjaka 9,9 kg/st, te mrkve 6,7 kg/st. Proizvodnja povrća u RH u 2013 godini prikazana u tablici 29.

Tablica 29: Godišnja proizvodnja vrsta povrća u RH 2013 god.

	Površina ha	Proizvodnja u t	Prinos t/ha
Krumpir	10.234	162.501	15,9
Grah	1.097	1.480	1,3
Kupus	1.402	34.542	21,1
Salata	199	5.974	20,0
Rajčica	583	33.787	44,6
Krastavci	204	12.076	43,9
Paprika	771	17.377	17,9
Luk i češnjak	1.380	28.276	17,5
Mrkva	297	5.885	15,6

Izvor:DZS, obrada autora

Republika Hrvatska nije samodostatna u proizvodnji niti sa jednom vrstom povrća. Ukupno samo 61%. Za proizvodnju povrća se koristi izuzetno malo poljoprivrednog zemljišta, ukupno 10.000 ha, što je ispod 1% korištenog poljoprivrednog zemljišta. Ne koriste se ili se slabo koriste vrlo vrijedne poljoprivredne površine izrazito pogodne za proizvodnju povrća od doline Neretve, Ravnih kotara, Imotskog polja, Sinjskog polja, Konavalskog polja, Kaštela, Trogira, Segeta itd., na mnogobrojnim pozicijama uz obalu i na otocima koje omogućuju proizvodnju povrća gotovo cijele godine uz više berbi godišnje. Umjesto korištenja potencijala za rast proizvodnje u ovom izuzetno vrijednom poljoprivrednom sektoru, proizvodnja povrća pada pa su površine pod povrćem u posljednjih deset godina pale za 40%.

- **Krumpir:** Sadi se na samo 11.000 ha. Prinos je oko 15t/ha. Godišnja proizvodnja od 165.000 t., a dosta je za samo 70% vlastitih potreba. Postoji snažna potreba za dodatnom proizvodnjom za potrebe domaćeg tržišta, prerade i izvoz. Veliki uvoznici krumpira u EU su veliki potrošači Njemačka, Austrija i Mađarska. Ukupni potencijal proizvodnje u RH je 400.000 tona. Za takvo povećanje bi trebalo angažirati novo poljoprivredno zemljište i to ukupno 16.000 ha.
- **Rajčica:** Rajčica je povrće sa najvećom potrošnjom u Evropi, te se površine pod rajčicom stalno šire, a prisutan je kontinuirano veliki uvoz iz zemalja Sjeverne Afrike, ali i unutar EU. U RH se troši oko 80.000 tona, 37.000 tona svježe rajčice i 43.000 tona preradene rajčice. Proizvodnja svježe rajčice raste i tu nam je samodostatnost narasla do 75%, a proizvodnja preradene rajčice je na nivou manjem od 20% domaćih potrebe. Potencijal rasta je i u uzgoju svježe rajčice i u rastu prerade, a naročito u izvozu u zemlje EU. Potencijal za proizvodnju rajčica je barem 120.000 tona za koji bi bilo potrebno osigurati nešto poljoprivrednog zemljišta, ali ne više od 1.500 ha. Naravno veće potreba su ulaganja u plastenike, staklenike, ali rajčica je i nus proizvod kod bioenergetskih postrojenja za koji postoji veliki interes poljoprivrednih proizvođača.
- **Salata:** U RH proizvodi se zadnjih dvije godine nešto više od 5.000 tona salate. Prethodnih godina je proizvodnja dostizala i do 8.200 tona. Salata se uzgaja na samo 200 ha. Samodostatnost nam je na nivou od 60%, te bi trebali samo za domaću potrošnju osigurati **12.000 tona**. Postoji i veliki potencijal izvoza pogotovo u visoko razvijene zemlje i to salate već pripremljene za posluživanje. Potrebno je osigurati novih 500 ha.
- **Ostale kulture:** Također u svim ostalim kulturama kao što su kupus, paprika, krastavci luk i češnjak, te grah postoji mogućnost dodatnog rasta uzgoja za domaće tržište, preradu, te izvoz. Proizvodnja se ukupno kretala do 414.000 tona svog povrća, a potrošnja do 635.000 tona povrća. Uzimajući u obzir sve potrebe i mogućnost prerade i izvoza trebali bi utvrditi ambiciozniji cilj da proizvodimo 800.000 tona povrća za koji nam ne bi trebalo više od 20.000 ha poljoprivrednog zemljišta. Kad se uzme u obzir koliko trošimo za kupnju uvoznog povrća svaka investicija u ovaj sektor bi trebala bit opravdana. Godišnje na uvoz voća i povrća trošimo cca 225.000.000,00 eura što bi mogli smanjiti na najviše 40 000 EUR.

4.5.2.2. Uzgoj povrća uz maksimalno poticanje ekološkog uzgoja uz gradnju potrebnih sustava za navodnjavanje

Uzimajući u obzir podatke o potrošnji, proizvodnji, vanjskotrgovinskoj razmjeni u Republici Hrvatskoj, ali i potrebe europskog tržišta nameće se kao najlogičniji izbor za razvoj poljoprivredne proizvodnje u općini Raša proizvodnja povrća vrhunske kvalitete namjenjena domaćoj i turističkoj potrošnji te izvozu. Osim navedenih kultura krumpira, rajčice i salata za koje postoje svi preduvjeti uzgoja u Raši od posebnog interesa za uzgoj su i crveni luk i češnjak te šparoge. Za odabir povrća i tehnologiju uzgoja izuzetno je važno da se poštuju pravila o plodoredu što predstavlja pravilnu izmjenu plodosmјenu, rotaciju usjeva. Za mladi krumpir, rajčicu, salatu je optimalna smjena svakih tri godine, za crveni luk svakih pet godina a za šparoge deset godina.

Od povrtnih kultura na području Istre postoji tradicija proizvodnje i slijedećih kultura:

- domaća raštika, stara povrtnica, nezaobilazna u svakodnevnoj prehrani

- luk, ljutika, češnjak, Na području Istre prisutne su autohtone sorte luka: istarski ljubičasti i istarski žuti luk
- bob, slanutak, grah poljak, leća
- tikve, dinje, i drugo, domaće sorte boba i bobice, grah poljaka i leća.

Kada uzmemo u obzir da površina poljoprivrednog zemljišta na području Općine Raša iznosi 6.940,19 ha, da je više od polovine tog zemljišta pašnjaci i livade, još uvijek ostaje preko 2.000 ha poljoprivrednog zemljišta koje su može namjeniti za uzgoj povrća.

Nakon uređenja odnosa raspolaganja poljoprivrednim zemljištem, okrupnjavanjem i utvrđivanjem područja na kojima je potrebna navodnjavanje, a gdje je moguće organizirati uzgoj bez navodnjavanja i za koje kulture, utvrditi će se sa udrugama proizvođača sjemenski sastav i način uzgoja pojedinih povrtnih kultura uz preporuke gnojidbe i zaštitnih sredstava. Za uzgoja rajčica je potrebno uspostaviti odnose sa udruženjima proizvođača sa šireg područja Istre koji uzgajaju rajčice za poznatog industrijskog otkupljivača.

Ukupno 600.04 ha državnog poljoprivrednog zemljišta na području općine Raša su slobodna za raspolaganje za poljoprivrednu proizvodnju. Kod raspolaganja državnim poljoprivrednim zemljištem svakako treba prioritet dati poljoprivrednim proizvođačima sa gospodarskim programom uzgoja povrća.

Dio površine općine Raša nalazi se u posebnim zonama zaštite prirode ili zonama ograničenog raspolaganja to su dolina rijeke Raše, poluotok Ubaš, Uvala Škvaranska – Uvala Sv. Marina te ušće rijeke Raše. Ukupna površina područja u zonama zaštite ili zonama ograničenog raspolaganja je 608,33 ha. Za ta područja trebalo bi razmisliti da se u potpunosti uključe u uzgoj ekoloških poljoprivrednih kultura prvenstveno ekološkog povrća.

Tržište ekološki proizvedenih poljoprivrednih proizvoda u Istri je u začetku i svodi se na nekoliko manjih proizvođača. Na području općine Raša samo jedan porizvođač u prijelaznom razdoblju ekološke proizvodnje. Povezivanjem turizma s ekološkom poljoprivredom bi imalo dvostruku korist. Putem ekološke hrane ponuđene na turističko tržište, došlo bi do obogaćivanja turističke ponude u sferi gastronomije, koja bi prvenstveno bio namijenjena turistima s većom platežnom moći, dok bi plasmanom ekološke hrane na turističko tržište, poljoprivrednici ostvarili šire mogućnosti plasmana svojih dobara te bi se na takav način potaknuto razvoj ekološke poljoprivrede u Istri.

Turistički proizvod i ugostiteljstvo kao njegov osnovni segment omogućuje da se ekološki proizvedena hrana približi kupcima i da se postavi temelj izvrsnosti istarskog gastronomskog proizvoda. Istraživanja koja se provode kontinuirano među našim turistima pokazuju da postoji velika zainteresiranost za ekološki proizvedenu hranu te da bi imalo smisla ponuditi takve proizvode u objektima gdje su turisti smještani, što se prvenstveno odnosi na hotele viših kategorija.

Većina ugostitelja je zainteresirana za plasman ekološke hrane kao dodatni dio gastronomiske ponude, u slučaju kada bi postojala ponud takvom vrstom hrane. Ispitivanja u trgovini također pokazuju potrebu za ekološki uzgojenom hranom, a ponuda je gotovo zanemariva.

Za ostvarenje programa sadnja povrća na 2000 ha sa 20 ha zatvorenih prostora bilo bi potrebno osigurati sredstava u ukupnom iznosu cca. 100 milijuna kn. I to vrijednost ulaganja

u mehanizaciju i opremu 54 milijuna kuna, a vrijednost ulaganja u zaštićene prostore 46 milijuna kuna. Navedena sredstava morala bi se većim dijelom financirati iz Programa ruralnog razvoja.

4.5.3. MJERA 3: PLAN RAZVOJA STOČARSKE PROIZVODNJE - UZGOJ OVACA I KOZA UZ MAKSIMALNO POTICANJE AUTOHTONIH SORTI

4.5.3.1. Ovčarstvo i kozarstvo u EU i RH

Ovčarstvo i kozarstvo stoljećima je prisutno u proizvodnji mlijeka i mesa u europskim zemljama. Iako ta proizvodnja daje mali doprinos vrijednosti poljoprivredne proizvodnje u EU ovaj je sektor od velike važnosti za ruralni razvoj i okoliš u većem broju zemalja. EU ima populaciju oko 90 milijuna ovaca i 11 milijuna koza. U EU najveći proizvođač ovčjeg mesa je Velika Britanija sa 23 milijuna ovaca, Španjolska i Grčka sa 16,8 milijuna te Francuska sa 8 milijuna ovaca. Koza ima najviše u Grčkoj 4,7 mil. Španjolskoj 2,8 mil, Francuskoj 1,3 milijuna te Bugarskoj 300 000 koza. U većini zemalja se uzgajaju pretežito ovce i koze za proizvodnju mesa dok u Velikoj Britaniji isključivo za proizvodnju mesa. Španjolska i Francuska imaju 75% mesnih vrsta, dok u Grčkoj i Italiji prevladavaju mliječne pasmine. EU nije samodostatna u proizvodnji ovčjeg i kozjeg mesa te je u 2014. na EU tržište uvezeno je preko 200.000 tona ovčjeg i kozjeg mesa u vrijednosti 73,3 milijuna eura.

Dugoročnim prognozama FAO i EU očekuje se povećana potrošnja ovčjeg i kozjeg mesa i mlijeka na svjetskoj i EU razini. Na domaćem tržištu nedostaje preko 1,2 milijuna kg ovčjeg i kozjeg mesa. Postoji prostor za rast proizvodnje mesa zbog veće potrošnje mesa u turističkoj ponudi a naročito u proizvodnji mlijeka za proizvodnju sireva. Interesantno je da se ne bilježi nikakav uvoz niti izvoz ovčjeg i kozjeg mlijeka te proizvodnja tih proizvoda ovisi o količini sirovine kojim domaće tržište raspolaže.

Ovčarstvo i kozarstvo i u RH ima stoljetnu tradiciju naročito u priobalnom dijelu. Prije domovinskog rata populacija je bila znatno veća, tijeko 90-ih se bitno smanjila, da bi zadnjih godina ovaj sektor doživio stanovitu revitalizaciju. Početkom 2015. godine 20 000 gospodarstva drži ovce i koze. Broj ovaca se kreće oko 600 000, a broj koza je 68 600.

Proizvodnja ovčjeg mlijeka rasla je prošle godine 14% na 3 milijuna kg, a kozjeg 4% te dostiže 3,5 milijuna kg u organiziranom otkupu, iz čega je vidljivo da se kozje mlijeko organizirano otkupljuje, a ovče se više prerađuje u sir na samom gospodarstvu. Najviše se organizirano od kooperanata otkupljuje ovčjeg mlijeka iz područja Like i sa otoka za potrebe sirane na otoku Pagu. Također je vidljivo da se ovce znatno više uzgajaju zbog mesa. U proizvodnji i otkupu ovčjeg mlijeka primjećuje se trend okrupnjavanja i specijalizacije te proizvodnje. Tako da od 450 proizvođača koji daju ovče mlijeko u otkup njih 22 isporučuje preko 30% svih proizvedenih količina vrhunske kvalitete. Kod proizvodnje kozjeg mlijeka imamo 160 proizvođača, a njih 90 predaje 80% količina vrhunske kvalitete. Otkup kozjeg mlijeka već godinama organizira Vindija za njihov proizvodni program kozjih sireva. Ujedno, raste broj klasiranih ovčjih trupova za 12% u 2014. i 33% u odnosu na 2012. jer se dodatne specifične potpore za uzgoj ovaca i koza vežu uz 60% janjadi predane na klanje i evidentirane u sustavu na liniji klanja. Samodostanost ovčjeg i kozjeg mesa kreće se na razini 81,76%. Vanjskotrgovinska bilanca je negativna, gotovo da nema izvoza iz RH. Potrošnja ovčeg i kozjeg mesa po glavi stanovnika je 1,78 kg znači ukupno 7 654 000 kg. Kako je proizvodnja 6,5 mil. kg uvozi se najmanje 1,2 mil kg.

U pasminskom sastavu ovaca prevladavaju uglavnom domaće autohtone pasmine i to najčešće na farmama u mediteranskom dijelu dok u kontinentalnom dijelu se sve češće drže inozemne pasmine pogodne za proizvodnju mesa ili mlijeka. To su izrazito prilagodljive, nezahtijevne životinje, čistači terena, njihov uzgoj i držanje ne traži velike početne investicije. Imaju visoku plodnost i ranu fiziološku zrelost.

Gospodarski se može kod ovaca i koza koristiti meso, mlijeko, koža, vuna te nusproizvodi gnoj, crijeva i krv koje se često koriste u medicinske svrhe.

- Meso je najvažniji proizvod ovog sektora. Meso je izrazito kvalitetno, nije zabranjeno niti u jednoj religiji. Visokovrijedno bogato bjelančevinama, mineralima i vitaminima, visoko hranjive vrijednosti, lako probavljivo. Kao takvo u nekim zemljama skuplje od ostalih vrsta mesa.
- Mlijeko se uglavnom koristi prerađeno u sir. Zbog visokog sadržaja suhih tvari, masti i bjelančevina sirevi dobiveni od ovčeg i kozjeg mlijeka su izvrsne kvalitete, visoke hranjive vrijednosti te su u mnogim zemljama glavni kulinarski specijaliteti. Oko 95% ovčeg mlijeka prerađuje se u proizvode sa regionalnom ili lokalnom zaštitom kvalitete.
- Gnoj kao nusproizvod je tražen zbog lakšeg rukovanja u voćarstvu, povrtlarstvu i cvjećarstvu.

Najveći broj ovaca uzgaja se u RH u primorskim županijama preko 50% svih ovaca, te Bjelovarsko-bilogorskoj županiji 10%. U ostalim županijama postoji uzgoj, ali u znatno manjoj mjeri. Od ukupno 20 000 stada:

- njih 80% ima manje od 50 životinja - Ove farme ostvaruju nisku produktivnost sa najčešće samo jednim janjetom ili jaretom po grlu. Kod ovih farmi treba pronaći sve resurse za povećanje broja grla te povećanje proizvodnje po grlu
- njih 10 % proizvođača ima stada između 50 i 100 ovaca - Proizvodnja na sustavima preko 50 grla je izrazito intresantana jer bi postojeće proizvodne farme sa manje od 50 grla bilo lakše prilagoditi, proširiti i modernizirati nego krenuti potpuno ispočetka. Također lakše je i jeftinije, farme koje su držale krave ili drugu stoku, prilagoditi uzgoju ovaca ili koza.
- samo 2,5% farmi ima više od 200 ovaca, što bi se moglo smatrati specializiranom proizvodnjom - i trebali bi biti nosioci razvoja ovog sektora.

Iz veličine stada mogli bi zaključiti, da kod većine proizvođača ovčarska i kozarska proizvodnja je sporedni dodatni izvor prihoda za članove obitelji, jer se od stada od 50 pa i 100 životinja ne može ostvariti dohodak koji bi bio dostatan za život obitelji. Sadašnji proizvodni sustavi sa malim farmama, mješovitim poljoprivrednim gospodarstvima i neadekvatnim objektima razlog su potrebe hitnog restrukturiranja ove stočarske grane. U tom procesu bilo bi nužno povećati prosječnu veličinu stada na farmama, njezinu opremljenost i ostvarene proizvodne rezultate.

4.5.3.2. Uzgoj ovaca i koza uz maksimalno poticanje autohtonih sorti

Uzimajući u obzir stanje poljoprivrednog zemljišta gdje je prema načinu uporabe katastarske čestice upisane u katastarski operat najviše površine državnog poljoprivrednog zemljišta je prema načinu uporabe pašnjak, te stanje poljoprivredne proizvodnje iz koje je vidljivo da se na području općine Raša kontinuirano uzgajaju ovce i koze, te da broj životinja raste, možemo zaključiti da bi razvoju ovčarstva i kozarstva obzirom na veliki tržišni potencijal trebali dati

posebnu pažnju. Posebno treba uzeti u obzir da za uzgoj ovaca i koza postoji tradicija, da su to životinje koje su male tjelesne mase, skromnijih zahtijeva u opremi i smještaju, visoke plodnosti i rane fiziološke zrelosti koje daju tri vrste proizvoda i to skoro cijelu godinu, janjad u proljeće, vunu u ljeti i mlijeko u proljeće i ljetu. Kod koza je važna i njihova uloga čistača korova. Gnoj ovih životinja je posebno kvalitetana za povrtlarstvo, te bi se time dobro uklopila u oba proizvodna programa u općini Raša. Prikladnom organizacijom smještaja i hranidbe ovaca i koza može se ostvariti pristojan profit uz manja početna ulaganja i manji utrošak rada.

Istra općenito ima izvrsne uvjete za razvoj ovčarske proizvodnje koji se temelje na dugoj ovčarskoj tradiciji, prostranim prirodnim pašnjacima i livadama ili općenito poljoprivrednim površinama manje pogodnim za organizaciju ratarske i druge stočarske proizvodnje, kao i postojanju prepoznatljivih proizvoda (istarški sir i skuta, janjetina...) te gotovo zajamčenom tržištu (plasmanu). Blizina turističkih središta, kao i sve izraženiji razvoj ruralnog turizma nudi značajne prihodovne mogućnosti sadašnjim i budućim uzgajivačima ovaca. Primjenom tradicijskih tehnologija proizvedeni punomasni tvrdi istarski sir, zatim skuta te istarska janjetina na tržište često plasirana u obliku cijelog trupa za pripremu na ražnju, nezaobilazan su segment gastronomске i turističke ponude ne samo Istre, već i šire.

Istarska ovca

Po svojoj vanjštini, tjelesnoj razvijenosti, konveksnoj nosnoj kosti, crno-bijeloj boji vune i dlake, dugim gracioznim nogama te poprilično razvijenim rogovima, istarska ovca se već na prvi pogled razlikuje, ne samo od ostalih naših izvornih pasmina ovaca, nego i onih uzgajanih širom zemaljske kugle. Osebujnost vanjštine istarske ovce pridonosi i prepoznatljivosti istarskih krajobraza i ruralnih sredina, dok su sustav uzgoja i, primjerice, tehnologija proizvodnje istarskog sira i skute nezaobilazni dio tradicijskih znanja istarskog „težaka“, koja su s vremenom postala dio tisućljetne socijalne i kulturne tradicije istarskog poluotoka.

Po obliku i veličini glave istarsku ovcu se ne bi moglo svrstati u skupinu tipičnih mediteranskih pasmina ovaca koje najčešće imaju malu i šiljastu glavu. Za razliku od njih, glava istarske ovce osrednje je razvijena i prepoznatljiva po izrazito ispupčenoj ili konveksnoj (ovnuskoj) nosnoj kosti vidno izraženoj u muških i u ženskih grla te osobito uočljivoj u starijih ovnova. Na glavi se različito nadopunjavaju crna i bijela boja, s tim da glava može biti i potpuno crna te crna s bijelim ili bijela s crnim pjegama. Rogovi istarske ovce su snažni, čvrsti i najčešće spiralni. U odraslih ovnova mogu biti teški i do nekoliko kilograma. Praktički, rogovi su „zaštitni znak“ istarske ovce i jedna od njezinih temeljnih pasminskih odlika vanjštine.

Runo istarske ovce je otvorenog do poluotvorenog tipa, a sastoji se od miješane vune, slabe elastičnosti, kovrčavosti i grubog izgleda. Trbuš istarskih ovaca uglavnom nije obrastao vunom, nego gustom dlakom. Temeljna boja runa je crna ili bijela, s bijelim ili crnim, smeđim ili sivim pjegama različitog oblika, raspoređenostii veličine. Također, postoje i potpuno crna grla te potpuno bijela grla, s crnom ili šarenom glavom, trbuhom i nogama. Međutim, istarske ovce najčešće su šarene.

Paša je tijekom cijele godine temeljno, a velikim dijelom godine i jedino krmivo u hranidbi ovaca. U Istri se ovce po tradiciji gotovo tijekom cijele godine napasuju najčešće na prirodni pašnjacima, u stadima od 10 do 60 grla, rijetko većim. U Istri gotovo tijekom cijele godine ima dovoljno paše, izuzev kraćeg dijela zime i, eventualno, tijekom sušnih ljetnih razdoblja, što

dakako uvelike ovisi o „godini“ i uzgojnom području. Tijekom zimskog razdoblja (od studenog ili prosinca do ožujka) ovce se najčešće nalaze u staji i na ispustu, i uglavnom se hrane livadnim sijenom i/ili sijenom lucerke.

Uz istraživanja tehnologije uzgoja istarske ovce, njezine vanjštine i genetskih odlika te odlika mlijecnosti, tijekom zadnjih desetak godina započela su istraživanja odlika trupova istarske janjadi i kvalitete mesa, s krajnjim ciljem standardizacije janjećih trupova i mesa. Rezultati utvrđeni navedenim istraživanjima poslužit će za izradu specifikacija potrebnih za dobivanje neke od oznaka zaštite kvalitete. Naime, krajnja svrha tih istraživanja je standardizacija, zaštita, promicanje i popularizacija istarske ovce i proizvoda, a kroz zaštitu pasmine, tehnologije uzgoja i proizvodnje mlijeka i mesa te sprječavanje izumiranja tradicijskih tehnologija i proizvoda.

Za ovčarstvo na području općine Raša postoje sve pretpostavke kako bi se ono temeljilo na uzgoju autohtone istarske ovce.

U općini Raša šumska-gospodarska osnova (ŠGO) prekriva područje od 3.396,77 ha koja su također velikim dijelom podobna za ishranu ovaca, a može se planom raspolažanja utvrditi izdvajanje dijela potrebnog zemljišta iz šumskogospodarske osnove i prenamjena u poljoprivredno zemljište namjenjeno ispaši ili uzgoju žitarica i silaže potrebne za ishranu stoke. Trenutno se uzgojom ovaca i koza bavi 6 poljoprivrednih gospodarstava sa nešto više od 400 životinja.

Za ozbiljniji razvoj ovčarstva i kozarstva potrebno je organizirati 20 poljoprivrednih gospodarstava sa farmama iznad 100 ovaca i 10 PG iznad 50 koza. Tako da bi se na području općine Raša uzbajalo najmanje 2000 ovaca i 500 koza.

Za provedbu Programa su potreban slijedeća sredstava:

- za nabavku 2000 životinja \times 1.100,00 kn (cijena po ženskom rasplodnom grlu) = 2.200.000 kn.
- sredstva za adaptaciju, izgradnju, nabavku infrastrukture (prosječna ulaganja) – 300.000,00 kn po farmi \times 30 = 9.000.000,00 kn
- trajna obrtna sredstava – 30% sredstava za ulaganje = 3.000.000,00 kn.

Pri izračunu potrebnih novčanih sredstava su uzeta u obzir prosječna cijena izgradnje farmi i cijena rasplodnih uzgojno valjanih grla. U ukupna ulaganja su uzeta su u obzir i sredstava potreban za izgradnju pratećih štalskih objekata, sjenik, prostor za izmuzište, prostor za mehanizaciju i stočnu hranu.

4.5.3.3. Formiranje Istarskog centra za stočarstvo uz korištenje kapaciteta luke Raša koja je jedina luka u Hrvatskoj namjenjena za prihvat žive stoke

Lučki bazen Raša ima dva specijalizirana terminala: Bršice za prekrcaj generalnog tereta i žive stoke te skladišni prostor Štalije.

Terminal Bršica ima odgovarajuće kapacitete za prihvat i otpremu stoke – privezište za dva broda i štale za 1000 grla krupne stoke. Specijalizirana obala opremljena je za ukracaj i iskrcaj životinja, omogućuje gotovo prirodan prijelaz životinja iz jednog u drugo prijevozno sredstvo. Stoka je na terminalu pod stalnim veterinarskim nadzorom.

Skladišni prostor veličine je 510.383 m², a natkrivene površina je 35.500 m².

Ovako veliki infrastrukturni potencijal trebalo bi iskoristiti za razvoj poljoprivredne proizvodnje te razvoj određene uz to pripadajuće poslovne infrastrukture.

Tako veliki infrastrukturni objekti mogu se razviti u Centar kompetencije za hranu prvenstveno stočarstvo u Istri koje bi uz kapacitete za utovar stoke u brodove razvilo i niz drugih potrebnih usluga za stočarstvo, nephodnih veterinarskih usluga ali i drugih stručnih, znanstvenih i istraživačkih aktivnosti potrebnih za razvoj stočarstvo.

Također je moguće uz potporu jedinica lokalne samouprave osigurati i potrebne stručne usluge na bazi savjetodavnih usluga ali i usluga za potrebe marketinškog i tržišnog pozicioniranja proizvodaipovrća iz doline rijeka Raše na tržištu Istre ali i širem.

Također u tom prostoru moguće je razviti usluge hladnjača za meso ali i povrće.

4.5.4. MJERA 4: PLAN RAZVOJA PČELARSKE PROIZVODNJE

4.5.4.1. Pčelarstvo u EU i RH

Pčelarstvo je gospodarska djelatnost od izuzetnog značaja za razvoj poljoprivredne proizvodnje nekog područja i to ne samo u užem smislu proizvodnje meda i ostalih pčelinjih proizvoda nego i okolišnih razvoja i doprinosa uzgoju mnogobrojnih drugih kultura zbog opršivanja.

Europska unija je drugi svjetski proizvođač meda iza Kine. Ima preko 16 milijuna košnica i 600 000 pčelara. Na žalost broj proizvođača se zadnjih godina smanjuje. EU nije samodostana u proizvodnji meda i svoje potrebe nadopunjuje iz uvoza. U 2015 godini proizvodnja meda iznosila je 268 000 tona što je rast u odnosu na 2014 kad je proizvodnja bila 240 000 t. Najveću proizvodnju meda u EU ostvaruju Rumunjska, Estonija, Mađarska i Njemačka. Hrvatska je 2015 godine bila 10. zemlja članica po proizvodnji meda sa 11 500 tona meda. Za kilogram meda prosječna cijena cvjetnog meda u Hrvatskoj je ostvarena cca 6 eura, što je nešto više od prosječne europske cijene od 5,76 eura. Važno je napomenuti da osim EU u kojoj godinama raste uvoz meda, također i SAD te Japan i zemlje Dalekog i Bliskog istoka uvoze med i taj uvoz iz godine u godinu raste što znači da raste potrošnja meda koju ne prati rast proizvodnje. EU je 2015. uvezla otprilike 200 000 tona meda što količinski čini otprilike 75 posto ukupne proizvodnje EU-a. U EU najveće uvoznice su Njemačka, Velika Britanija i Belgija koje bilježe i nešto više cijene meda na tržištu. Najviše preko 50% meda u EU uvozi se iz Kine i taj izvoz se ostvaruje po vrlo niskim cijenama. EU također i izvozi med širom svijeta od tržišta SAD, Japana, Arapskih zemalja do Kanade i Švicarske. Najbolja cijene se postiže u zemljama Bliskog istoka. Znatno bolje cijene se postižu u izvozu nego što je cijena iz uvoza.

Pčelarstvo u Hrvatskoj ima dugu tradiciju, Prvi tragovi vode nas u 13 stoljeće. Prvo pčelarsko društvo osnovano 1875. godine na otoku Šolti. Med i drugi pčelarski proizvodi od davnina se koriste kao hrana i lijek. Med je i najstarija vrsta zaslađivača u ljudskoj prehrani, a za razliku od šećera, ima daleko vrijedniji nutritivni sastav. U Hrvatskoj se na godinu proizvede približno 11.000 tona meda, a potrošnja meda po stanovniku je zadnjih godina dosegnula 1 kg/st. Hrvatska je srednje europska mediteranska zemlja i svojim položajem omogućuje pčelarstvu idealne ekološko klimatske uvjete. Jedna je od zemalja koje se mogu pohvaliti, da obuhvaćaju tri najznačajnije pčelarske regije: brdsko-planinsku, panonsku (nizinsku) i mediteransku. Svaka regija pruža određene specifične uvjete pčelarstvu. Na Hrvatskom tržištu prodaje pčelinjih proizvoda nalazi se široki assortiman proizvoda. Najpoznatiji i naviše konzumirani proizvod je

med. Od ostalih pčelinjih proizvoda u plasmanu se nalaze propolis, matična mlijec, cvjetni prah, pelud, medenjaci, likeri od meda i ostala pića na bazi meda.

Prema raspoloživim podacima iz Evidencije pčelara i pčelinjaka u RH krajem 2015. godine pčelarenjem se bavilo 12.526 pčelara te je zabilježeno 564.616 pčelinjih zajednica. Broj pčelara i pčelinjih zajednica u Republici Hrvatskoj bilježi konstantan porast te je od 2014. do 2016. godine je broj pčelara porastao za 28,5%, a pčelinjih zajednica za 12,9%. Broj pčelara i pčelinjih zajednica u RH je sljedeći:

- 342 evidentirana pčelara posjeduju više od 150 pčelinjih zajednica, što čini 2,73%
- 6.265 evidentiranih pčelara posjeduje mali broj zajednica (do 30) što čini gotovo 50,00%. Ukupno posjeduju 98.179 zajednica, što čini 17,38% od ukupnog broja.
- 5.928 evidentiranih pčelara posjeduje između 31 i 150 zajednica, i čine 47,29% ukupnog broja pčelara, a posjeduju ukupno 383.754 zajednica ili 67,95%.
- Profesionalni pčelari imaju ukupno 82.803 zajednice, te je njihov udio 14,66% od ukupnog broja. Profesionalni pčelari u prosjeku pčelare s 242 zajednice po pčelinjaku.

Prosječna proizvodnja meda po pčelinjoj zajednici u 2015 godine u kilogramima iznosi za cijelu RH 20,32 kg. Prosječni trošak (fiksni i varijabilni) po kilogramu proizvedenog meda iznosi je 16,12 kuna ili 2,11 €. Primjenom ekološkog načina proizvodnje meda prodajne cijene u EU kreću se od 10 do 15 €/kg. Uz izbor odgovarajućeg načina pčelarenja, zaštite zemljopisnog podrijetla te vrste meda mogu se postići izvrsni prihodi.

S 50-ak košnica po pčelaru RH osjetno premašuju prosjek u Europskoj uniji gdje ta brojka iznosi između 17 i 20 košnica. Brojne su pčelarske udruge koje organiziraju edukacije svojih članova, sve je veća svijest potrošača o značaju meda i ostalih pčelarskih proizvoda, te stoga ne čudi ni činjenica da je i kod nas prisutan europski trend povećavanja broja košnica i pčelara. Ono što bitno razlikuje pčelarstvo od ostalih grana stočarstva je činjenica da je većini proizvođača pčelarstvo hobi, ali nastoje ga učiniti unosnim hobijem. Većina pčelara nasljeđuje pčelarenje, te su upoznati s pčelarenjem kako su to radili njihovi očevi i djedovi. Bitno je da tijekom bavljenja pčelarstvom prihvate nove tehnologije i neke izmjene koje im mogu poboljšati poslovanje, a nužne su za ozbiljno bavljenje ovom djelatnošću. Obilježja suvremenog pčelarenja bi bila:

- Velika specijaliziranost
- Visoka proizvodnost rada
- Odgovarajući objekti i oprema
- Usklađivanje prirodnog potencijala pčela s proizvodnim obilježjima šire regije.

4.5.4.2. Plan razvoja pčelarske proizvodnje

S obzirom da se trenutno kod nas koristi samo 2-3% pašnih površina, prostora za povećanje kapaciteta i obujma proizvodnje ima. U EU nema poticaja po košnici, ali postoje ulaganja u razvoj od oko 24 milijuna eura godišnje.

Hrvatska koristi EU sredstava kao potporu svojim pčelarima na temelju Nacionanog pčelarskog programa koji se je provodio od 2014. do 2016. godine, te je Vlada RH u studenom 2016. godine donijela novi pčelarski program za razdoblje od 2017. do 2019. godine sa cijelim nizom mjera za poticanje pčelarstva gdje su im na raspolaganju svake godine 2.255.534,00 eura sredstava iz EU financiranja.

Pčelarenje u Istri ima dugu tradiciju. Prvi zapisi o pčelarenju u Istri postoje od kraja 19. stoljeća, a 2011. godine pčelarsko društvo u Pazinu obilježilo je 100 godina Istarskog pčelarskog društva. U Istarskoj županiji se već duži niz godina organiziraju izložbe/ocjenjivanja meda. Prvo ocjenjivanje i izložba organizirano je 1998.g. u okviru izložbe "Vinistra" u Poreču i nastavlja se do 2004.g. Od 2006. godine ocjenjivanja i izložbe organizirani su u okviru specijalizirane izložbe vezane uz pčelarstvo „Dani meda“ u Pazinu i od tada se redovito održavaju svake godine u veljači. Danas u Istri pčelari oko 400 pčelara organiziranih u 6 pčelarskih udruga koji proizvode različite vrste meda te je u tijeku projekt izrade dokumentacije za zaštićenu oznaku izvornosti za Istarski med. Istarski pčelari u prosjeku pčelare na 39 košnica (minimalno 2 a maksimalno 200), s proizvodnjom meda od 20 kg po košnici (minimalno 6 kg a maksimalno 50 kg).

U Istri postoji također bogato iskustvo i stil pčelarenja LR (Langstrot Rutova) košnicama. Najpoznatije područje za pčelarstvo je središnja Istra ali i na području istočne Istre djeluju mnogi pčelari. Proizvodi se više vrsta meda (bagrem, livada, medljikovac, bršljan, vriesak) i široku paletu pčelinjih proizvoda.

Danas su snažne inicijative da se poput pršuta i maslinova ulja zaštiti i istarski med, zapravo med s geografskim porijekлом, jer svako podneblje ima svoju vegetaciju, svoju pašu i klimu, a to se u konačnici odražava na kvalitetu meda. Stoga se očekuje osnivanje Pčelarskog saveza Istarske županije, koji bi ujedinio pčelare i ubrzao postupak zaštite istarskog meda radi boljeg plasmana u turizmu na lokalnoj razini ali i u izvozu.

Za razvoj pčelarstva u Raši postoje svi uvjeti koje bi mogli dodatano potencirati uzgojem posebnih medonosnih biljaka. Pčelarima Raše stoje na raspolaganju osunčani istočni obronci Plominske gore prepuni kadulje. U blizin Plomina su livade za prikupljanju meda od livadnog cvijeća, ali i u njemu se poprilično osjeća kadulja. U Čepićkom polju cvjeta vriesak i druge biljke za proizvodnju najkvalitetnijeg meda.

4.5.5. MJERA 5: UNAPREĐENJE ADMINISTRATIVNIH KAPACITETA ZA KORIŠTENJE MJERA RURALNOG RAZVOJA

Programom ruralnog razvoja RH za programsко razdoblje 2014 – 2020 godina trebao bi doprinijeti snažnijem jačanju poljoprivredne proizvodnje u RH, ali i oporavku života na ruralnom području. Poljoprivreda, odnosno zajednička poljoprivredna politika (ZPP) jedno je od najznačajnijih operativnih područja kojim se bavi Europska unija. Pri tome se ne vodi briga samo o proizvodnji hrane, već i o osiguranju životnog standarda poljoprivrednika, očuvanju ruralnih tradicija i unaprijeđenju ruralnog prostora i usluga. Uloga poljoprivrednika je velika – njegov glavni zadatak je proizvoditi kvalitetnu i zdravstveno ispravnu hranu po povoljnim cijenama. Najbolji dokaz ovoj tvrdnji je visina sredstava koja je namijenjena provedbi Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) – godišnje Europska unija troši oko 55 milijarde eura, što predstavlja 40% ukupnog godišnjeg proračuna EU. Ruralni razvoj, kao jedan od dva stupa Zajedničke poljoprivredne politike, financiran je sredstvima Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR/EAFRD), a usmjeren je na ostvarivanje razvoja ruralnih sredina, polazeći od činjenice da je 91% prostora u EU ruralno, a 56% stanovništva EU živi u ruralnim sredinama.

Kao korisnici Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, Hrvatskoj je na raspolaganju gotovo 2,4 milijarde eura (2.369.803.830,23 €), i to u periodu 2014. – 2020. odnosno godišnje oko 330 milijuna eura! Koliko je ovaj iznos značajan i velik govore podaci o sredstvima koji su

Hrvatskoj bili na raspolaganju prije ulaska u Uniju, a koja su kroz SAPARD i IPARD iznosila najviše 35 milijuna eura godišnje. U skladu sa Strategijom te s općim ciljevima Zajedničke poljoprivredne politike identificirana su tri dugoročna strateška cilja koji se vežu za politiku ruralnog razvoja EU u razdoblju od 2014. do 2020.:

- CILJ 1. Poticati konkurentnost poljoprivrede
- CILJ 2. Osigurati održivo upravljanje prirodnim resursima i klimatskim promjenama
- CILJ 3. Postići uravnotežen teritorijalni razvoj ruralnih područja, uključujući stvaranje i očuvanje radnih mjeseta

Za potrebe upravljanja politikom ruralnog razvoja putem Programa ruralnog razvoja (PRR) u okviru općih ciljeva, predstavljeno je 6 prioriteta:

- Poticanje prijenosa znanja u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima
- Jačanje konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede i povećanje poljoprivredne održivosti
- Promicanje organizacije prehrambenom lancu i upravljanje rizikom u poljoprivredi
- Vraćanje, očuvanje i promicanje ekosustava ovisnih o poljoprivredi i šumarstvu
- Promicanje učinkovitosti resursa i potpore pomak prema niskom razinom ugljika i klimatskih-elastični gospodarstva u poljoprivredi, prehrambenoj i šumarskog sektora
- Promicanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarskog razvoja u ruralnim područjima

Program ruralnog razvoja RH 2014.-2020., analizom i procjenom potreba, definira prioritete i područja intervencije, izbor relevantnih mjera i dodjelu finansijskih sredstava na temelju očekivanih ishoda. Za provođenje utvrđenih ciljeva i prioriteta RH je u Programskom razdoblju 2014 -2020 utvrdila provođenje sljedećih mjera ruralnog razvoja

- M1 – Prenošenje znanja i aktivnosti informiranja i M2 – Savjetodavne službe, službe za upravljanje poljoprivrednim gospodarstvom i pomoć poljoprivrednim gospodarstvima
- M3 – Sustavi kvalitete za poljoprivredne proizvode i hranu
- M4 – Ulaganja u fizičku imovinu i M5 – Obnavljanje poljoprivrednog proizvodnog potencijala narušenog elementarnim nepogodama i katastrofalnim događajima te uvođenje odgovarajućih preventivnih aktivnosti
- M6 – Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja i M7 – Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima
- M8 – Ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje održivosti šuma i M9 – Uspostava proizvođačkih grupa i organizacija
- M10 – Poljoprivreda, okoliš i klimatske promjene i M11 – Ekološki uzgoj
- M13 – Plaćanja područjima s prirodnim ograničenjima ili ostalim posebnim ograničenjima
- M16 – Suradnja i M17 – Upravljanje rizicima i M18 – Financiranje dodatnih nacionalnih izravnih plaćanja za Hrvatsku
- M19 – LEADER (CLLD) i M20 – Tehnička pomoć

U okviru navedenih Mjera su utvrđene 34 podmjere i preko 60 operacija za koje se raspisuju Natječaji temeljem kojih će poljoprivrednim proizvođačima, udrugama, Lagovima, Jedinicama regionalne i lokalne uprave pod točno utvrđenim uvjetima iz Natječaja i u okviru raspoloživih sredstava biti odobrena bespovratana sredstava za dio a u nekim slučajevima i 100% iznos sredstava potrebana za provođenje njihovih poslovnih planova ili aktivnosti u poljoprivredi i ruralnom razvoju.

Za općinu Raša i poljoprivredne proizvođače potrebno je svakako napomenuti da se posebna pažnja posveti Natječajima za Mjeru 4, zatim 6 i 7.

MJERA 4

Mjera omogućava brojna ulaganja u primarnu poljoprivredu i preradu poljoprivrednih proizvoda, kao i u djelatnosti usmjerene ka navodnjavanju poljoprivrednih površina i očuvanja krajobraznih vrijednosti.

Podmjera 4.1. Potpora za ulaganja u poljoprivredna gospodarstva

Tip operacije

1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava u kojoj se omogućuje:

- ulaganje u građenje i/ili opremanje objekata za životinje, zatvorene/zaštićene prostore, objekte za uzgoj jednogodišnjeg i višegodišnjeg bilja, sjemena i sadnog materijala i gljiva, skladištenje, hlađenje, čišćenje, sušenje, zamrzavanje, klasiranje i pakiranje proizvoda,
- ulaganje u opremu za berbu, sortiranje i pakiranje vlastitih poljoprivrednih proizvoda,
- ulaganje u kupnju nove poljoprivredne mehanizacije i opreme i gospodarskih vozila uključujući sektor vinogradarstva,
- ulaganje u podizanje novih i/ili restrukturiranje postojećih višegodišnjih nasada isključujući restrukturiranje postojećih vinograda za proizvodnju grožđa za vino,
- ulaganje u izgradnju i/ili opremanje novih sustava za navodnjavanje na poljoprivrednom gospodarstvu, te poboljšanje postojećih sustava/opreme za navodnjavanje na poljoprivrednom gospodarstvu te kupnju zemljišta i objekata radi realizacije projekta.

2. Zbrinjavanje, rukovanje i korištenje stajskog gnojiva u cilju smanjenja štetnog utjecaja na okoliš koja omogućuje

- ulaganje u građenje skladišnih kapaciteta za stajski gnoj i digestate uključujući opremu za rukovanje i korištenje stajskog gnoja i digestata te ulaganja u poboljšanje učinkovitosti korištenja gnojiva (strojevi i oprema za utovar, transport i primjenu gnojiva)

3. Korištenje obnovljivih izvora energije

Koja omogućuje

- ulaganja u građenje i/ili opremanje objekata za proizvodnju energije, objekata za prijem, obradu i skladištenje sirovina, za obradu, preradu, skladištenje, transport i primjenu izlaznih supstrata za organsku gnojidbu.

Podmjera 4.2. Potpora za ulaganja u preradu, marketing i/ili razvoj poljoprivrednih proizvoda

Tip operacije:

1. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima kojom se omogućuje

- ulaganje u građenje i/ili opremanje objekata za poslovanje s mlijekom i preradom mlijeka, za klanje, rasjecanje, preradu (mesa, jaja), za preradu voća, povrća, grožđa (osim za proizvodnju vina), aromatičnog, začinskog i ostalog bilja, cvijeća i gljiva, za preradu maslina, komine masline, za preradu žitarica, uljarica i industrijskog bilja, za preradu, punjenje i

pakiranje pčelinjih proizvoda, za prodaju i prezentaciju vlastitih poljoprivrednih proizvoda te ulaganje u kupnju mehanizacije, gospodarskih vozila, strojeva i opreme i kupnju zemljišta i objekata radi realizacije projekta

Tip operacije

2. Korištenje obnovljivih izvora energije kojim se omogućuje

- ulaganja u građenje i/ili opremanje objekata za proizvodnju energije, objekata za prijem, obradu i skladištenje sirovina, za obradu, preradu, skladištenje, transport i primjenu izlaznih supstrata za organsku gnojidbu.

Podmjera 4.3.

Potpore za ulaganja u infrastrukturu vezano uz razvoj, modernizaciju ili prilagodbu poljoprivrede i šumarstva

Tip operacije

1. Investicije u osnovnu infrastrukturu javnog navodnjavanja

Korisnici

Jedinice područne (regionalne) samouprave kojima se omogućuje

- gradnja cjelovitog sustava navodnjavanja (akumulacije, kanali, površinska i/ili podzemna drenaža kao elementi funkcionalne celine projekta, crpne stanice, cjevovodi, distribucijska mreža, nadzorno upravljački sustav, itd.)

Tip operacije

2. Komasacija poljoprivrednog zemljišta

Korisnici

Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave kojima se omogućuje

- uklanjanje međa i građevina (ograda, bunara i slično), građenje nove mreže poljoprivrednih putova, pripadajućih mostova i propusnih građevina

MJERA 6

RAZVOJ POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTVA I POSLOVANJA

Demografska obnova opustošenih ruralnih područja Republike Hrvatske, jedan je od važnijih ciljeva Programa ruralnog razvoja. Kako bi se potakao ostanak mladih u ruralnim područjima odnosno njihov povratak iz gradova, nužno je osigurati primjerene životne i radne uvjete. Upravo je jedan od važnijih ciljeva ove mjere, omogućiti mladima zapošljavanje i izvan poljoprivrednih zanimanja.

Podmjera 6.1.

Potpore mladim poljoprivrednicima kojima se omogućuje osobama starosti između 18 i 40 godina, koje posjeduju odgovarajuće profesionalne vještine i znanja o poljoprivredi:

kupnja domaćih životinja, jednogodišnjeg i višegodišnjeg bilja, sjemena i sadnog materijala; kupnja, građenje i/ili opremanje zatvorenih/zaštićenih prostora i objekata te ostalih gospodarskih objekata uključujući vanjsku i unutarnju infrastrukturu u sklopu poljoprivrednog gospodarstva u svrhu obavljanja poljoprivredne proizvodnje i/ili prerade proizvoda ; podizanje novih i/ili restrukturiranje postojećih nasada; uređenje i trajnije poboljšanje kvalitete poljoprivrednog zemljišta u svrhu poljoprivredne proizvodnje; građenje i/ili opremanje objekata za prodaju i prezentaciju vlastitih poljoprivrednih proizvoda uključujući i troškove

promidžbe; kupnja ili zakup poljoprivrednog zemljišta; kupnja poljoprivredne mehanizacije, strojeva i opreme.

Podmjera 6.2.

Potpore ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području za aktivnosti iz sektora: turizam u ruralnom području; tradicijski, umjetnički obrti, izrada suvenira; usluge u ruralnim područjima; prerada/ trženje proizvoda.

Podmjera 6.3.

Potpore razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava kojima se omogućuje

Kupnja domaćih životinja, jednogodišnjeg i višegodišnjeg bilja, sjemena i sadnog materijala; kupnja, građenje i/ili opremanje zatvorenih/zaštićenih prostora i objekata te ostalih gospodarskih objekata uključujući vanjsku i unutarnju infrastrukturu u sklopu poljoprivrednog gospodarstva u svrhu obavljanja poljoprivredne proizvodnje i/ili prerade proizvoda; podizanje novih i/ili restrukturiranje postojećih nasada; uređenje i trajnije poboljšanje kvalitete poljoprivrednog zemljišta u svrhu poljoprivredne proizvodnje; građenje i/ili opremanje objekata za prodaju i prezentaciju vlastitih poljoprivrednih proizvoda uključujući i troškove promidžbe; kupnja ili zakup poljoprivrednog zemljišta; kupnja poljoprivredne mehanizacije, strojeva i opreme.

Podmjera 6.4.

Ulaganja u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima kao turizam u ruralnom području; tradicijski, umjetnički obrti, izrada suvenira; usluge u ruralnim područjima; prerada/ trženje proizvoda.

MJERA 7

TEMELJNE USLUGE I OBNOVA SELA U RURALNIM PODRUČJIMA

Osiguranjem kvalitetne komunalne i društvene infrastrukture, ruralna područja će opet postati poželjna mjesta za život i rad. To je upravo cilj ove mjere.

Podmjera 7.1.

Sastavljanje i ažuriranje planova za razvoj općina i sela u ruralnim područjima i njihovih temeljnih usluga te planova zaštite i upravljanja koji se odnose na lokalitete Natura 2000. I druga područja visoke prirodne vrijednosti

Tip operacije

1. Izrada planova za razvoj jedinica lokalne samouprave i naselja u ruralnim područjima za Općine i gradovi do 10.000 stanovnika
Izrada ili izmjena i dopuna prostornog plana uređenja općine ili grada; strateškog razvojnog programa općine ili grada;
strateških planova razvoja pojedinih gospodarskih sektora općine ili grada (poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo, industrija, turizam, trgovina, promet, obrtništvo, građevinarstvo, informatika, energija.).

Podmjera 7.2. Ulaganja u izradu, poboljšanje ili proširenje svih vrsta male infrastrukture, uključujući ulaganja u obnovljive izvore energije i uštedu energije

Tip operacije

1. Ulaganja u građenje javnih sustava za vodoopskrbu, odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda za

Građenje (gradnja novih/rekonstrukcija postojećih) i/ili opremanje javnog sustava za vodoopskrbu, odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda, koja se provode u naseljima s najviše 2 000 stanovnika.

Tip operacije

2. Ulaganja u građenje nerazvrstanih cesta

Podmjera 7.4.

Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu

Ulaganje u građenje i/ili opremanje vatrogasnog doma i spremišta; društvenog doma/kulturnog centra; planinarskog doma i skloništa; turističkog informativnog centra; dječjeg igrališta; sportske građevine; objekta za slatkovodni sportski ribolov (ribički dom, nadstrešnica i drugo.); rekreacijske zone na rijekama i jezerima; biciklističke staze i trake; tematskog puta i parka; građevine za ostvarivanje organizirane njege, odgoja, obrazovanja i zaštite djece do polaska u osnovnu školu (dječji vrtić, rekonstrukcija i opremanje prostora za izvođenje programa predškole u osnovnoj školi te rekonstrukcija i opremanje prostora za igraonicu pri knjižnici, zdravstvenoj, socijalnoj, kulturnoj i sportskoj ustanovi, udruzi te drugoj pravnoj osobi u kojima se provode kraći programi odgojno-obrazovnog rada s djecom rane i predškolske dobi); javne zelene površine (park i slično.); pješačke staze; pješačke zone; otvorenog odvodnog kanala (koji nije sastavni dio ceste); groblja (komunalna infrastruktura i prateće građevine); tržnice; javne prometne površine.

Za općinu Raša je od izuzetne važnosti da se poljoprivredni proizvođači upoznaju sa mjerama ruralnog razvoja koje se navedene ali i sa ostalim mjerama koje mogu biti od velike koristi kao npr.:

MJERA 9 USPOSTAVA PROIZVOĐAČKIH GRUPA I ORGANIZACIJA

MJERA 10 POLJOPRIVREDA, OKOLIŠ I KLIMATSKE PROMJENE

MJERA 11 EKOLOŠKI UZGOJ

U tu svrhu općina Raša će sa svim svojim upravnim odjelima aktivno poticati poljoprivredne proizvođače na edukaciju, organizirati predavanja, radionice i izradu projekta zajedno sa županijskom razvojnom agencijom.

4.5.6. MJERA 6: POMOĆ LOKALNIM PROIZVOĐAČIMA U EDUKACIJI I RAZVOJU

Uzimajući u obzir tradiciju, stanje poljoprivredne proizvodnje te dobnu i obrazovnu strukturu poljoprivrednih proizvođača neophodno je kontinuirano, ustrajno i stručno ulaganje u programe edukacije poljoprivrednih proizvođača. Konkurentnost poljoprivredne proizvodnje danas ovisi o tehnološkim ulaganjima, kvalitetnoj selekciji, hranidbi životinja, genetici, sortama, pravilnoj upotrebi zaštitnih sredstava, pravilnoj gnojidbi te uopće managementu i upravljanju poljoprivrednim gospodarstvom.

Edukacija i usavršavanje će se provoditi od strane općine Raša u suradnji sa Savjetodavnom službom ministarstva poljoprivrede u kojima se treba provoditi sljedeći obrazovni programi:

1. Strukovno osposobljavanje za višestruku sukladnost, paket mjera poljoprivreda, okoliš i klimatske promjene, ekološki uzgoj
2. Strukovno osposobljavanje za poljoprivrednike koji uzgajaju ovce i koze
3. Strukovno osposobljavanje za mlade poljoprivrednike u području stočarstva, povrtlarstva i voćarstva
4. Radionice za subjekte koji su uključeni u kratke lance opskrbe i proizvođačke grupe i organizacije
5. Tečajevi i radionice za korištenje fondova EU od Mjera ruralnog razvoja do Vinske omotnice i Programa za pčelare te uključivanje proizvođača voća u Program školskog voća
6. Uspostava proizvođačkih grupa i organizacija u poljoprivrednom i šumarskom sektoru
7. Prakse i metode ekološkog uzgoja
8. Osiguranje usjeva, životinja i biljaka (od proizvodnih gubitaka uzrokovanih nepovoljnim klimatskim prilikama, životinjskim i biljnim bolestima, najezdom nametnika, okolišnim incidentom i sl.).

4.5.7. MJERA 7: BRENDIRANJE

EU pridaje veliki značaj proizvodnji tradicionalnih proizvoda što je u uskoj vezi s poticanjem ruralnog razvoja i obiteljskog gospodarstva kao temeljne proizvode jedinice u poljoprivredi. Sustav nadzora i očuvanja postignute razine kvalitete i priprema prema tradicionalnoj recepturi i tehnološkim postupcima jamstvo su kvalitete i tržišne prepoznatljivosti.

Republika Hrvatska zbog posebnosti zemljopisnog položaja, prirodnih i klimatskih uvjeta kao i bogate kulture te tradicije, posjeduje veliki broj autohtonih prehrambenih proizvoda koji zbog tehnoloških, prehrambenih i organoleptičkih specifičnosti, kvalitetom i posebnošću uspješno konkuriraju na hrvatskom tržištu i dio su naše gastronomске ponude. Mnogi od njih su postali prepoznatljivi kao i zemljopisna područja u kojima se proizvode.

Proizvodi se štite zbog:

- više cjenovne kategorije
- stvaranja identiteta i prepoznatljivosti
- izravne veze proizvoda s određenim zemljopisnim područjem daje dodatnu vrijednost i prepoznatljivost tom području, te pridonosi ruralnom razvoju
- osnivanja interesnih udruženja, ako ona još ne postoje u svrhu zajedničkog nastupa na tržištu, odnosno zajedničke promidžbe prehrambenog proizvoda

Proizvodi čija se proizvodnja temelji na tradicionalnim znanjima i vještinama i usko su povezani sa zemljopisnim podrijetlom, danas sve više privlače pozornost potrošača. Za te proizvode su kupci ujedno spremni platiti i višu cijenu pa svakako ostvaruju i viši dohodak svojim proizvođačima. Autohtoni proizvodi su temelj turističke ponude ruralnih prostora. Također su takvi proizvodi dio lokalnog, regionalnog i nacionalnog identiteta.

Zaštita autohtonih proizvoda vrlo je složen postupak koja zahtjeva osim zakonodavnog okvira i veliki napor u području:

- udruživanja proizvođača i marketinške obrade autohtonih proizvoda te
- različitim mjerama potpore proizvođačima.

U tu svrhu mogu se koristi isredstava iz Mjere 3 ruralnog razvoja SUSTAVI KVALITETE ZA POLJOPRIVREDNE PROIZVODE I HRANU - Registracijom i zaštitom naziva poljoprivrednog ili prehrambenog proizvoda oznakom. Osim oznaka zaštite izvornosti, tradicije i zemljopisnog porijekla u EU postoje i vezane uz pojedino administrativno područje marketinške oznake kojima je svrha promicanje i marketing autohtonih proizvoda.

Obzirom na jačanje povrćarske i ovčarske proizvodnje od iznimne je važnosti breditirati poljoprivrednu proizvodnju Raše na način utvrđivanja brenda poljoprivrednog proizvoda Raše.

U tu svrhu bi se trebao provesti pozivni Natječaj marketinških stručnjaka što je moguće napraviti u suradnji sa fakultetima i poslovnim školama koje educiraju marketinške stučnjake. U Program breditiranja uključiti mlade stručnjake kojima bi to mogao biti posebni izazov tzv. *case*, te se na taj način ne bi opteretilo proračun općine sa prevelikim sredstavima za marketing a mladi stučnjaci bi sigurno imali vrlo otvoren pristup i pogled izvana *out of the box*.

5. PLAN IMPLEMENTACIJE I EVALUACIJE STRATEGIJE

Provjeda strategije razvoja poljoprivredne proizvodnje kompleksan je i zahtjevan proces. Za njegovo provođenje potrebno je imenovati provedbeno tijelo unutar općine, definirati mehanizme provedbe, izraditi finansijski plan financiranja predviđenih aktivnosti, definirati postupke praćenja i evaluacije programa i projekata, te osigurati informiranje javnosti.

Uspješnost provedbe strategije razvoja poljoprivredne proizvodnje zbog ovisnosti ostvarenja razvojnih projekata o suradnji sa regionalnom i državnom upravom, ustanovama i institucijama, privatnim inicijativama i aktivnostima poljoprivrednika, ne ovisi samo o radu lokalne javne uprave ili predanosti provedbenog tijela.

Strategija razvoja poljoprivredne dio je sveukupnog strateškog plana cjelovitog gospodarskog i društvenog razvijanja općine te često kod provedbe predviđenih mjera koje su u funkciji ostvarenja strateških prioriteta i ciljeva može doći do gubitka dragocjenog vremena i resursa u definiranju konkretnih provedbenih aktivnosti i raspodjela uloga u pripremi i provedbi razvojnih projekata i programa.

Iz tog razloga potrebno je po donošenju strategije pristupiti **izradi Akcijskog plana provedbe Strategije razvoja poljoprivredne proizvodnje**, odnosno izradi dokumenta koji ima operativni karakter. Akcijski plan sadrži jasno rangirane projekte i programe po kriterijima prihvatljivosti, izvedivosti i spremnosti za provedbu, podjelu odgovornosti i aktivnosti, finansijski plan i vremensku dimenziju pojedinih aktivnosti. Izradom Akcijskog plana provedbe Strategije razvoja poljoprivredne proizvodnje osigurava se efikasna operacionalizacija razvojnih projekata i programa, što doprinosi uspješnosti ostvarenja vizije navedene u ovoj strategiji.

5.1. INSTITUCIONALNI OKVIR I IZVORI FINANCIRANJA

5.1.1. INSTITUCIONALNI OKVIR

Premda je najveći broj razvojnih projekata i programa u domeni lokalne javne uprave za ostvarenje vizije razvoja potrebno je uključenje svih društvenih dionika.

1. Općina Raša

Ključnu ulogu u provedbi Strategije razvoja imaju djelatnici općine. Općinsko vijeće kao predstavničko tijelo usvaja Strategiju, redovito temeljem izvješća prati njenu provedbu i po potrebi predlaže izmjene ili dopune. Za provedbu Strategije razvoja poljoprivredne obično su potrebne izmjene i dopune prostornih dokumenata (ako se planira gradnja objekata za potrebe poljoprivredne proizvodnje) ili alokacije proračunskih sredstava koje usvaja općinsko vijeće. Uloga načelnika je u imenovanju članova provedbenog tima koji je zadužen za provedbu Strategije, donošenju potrebnih odluka, redovnom praćenju ostvarenja mjera i izvještavanju općinskog vijeća o provedbi projekata i programa. Odjeli općine u djelokrugu rada kojeg obavljaju, uključuju se u izvršenje aktivnosti pripreme i provedbe projekata i programa, alociraju aktivnosti nadležnim tijelima i surađuju s članovima provedbenog tima.

2. Provedbeni tim

Provedbeni tim sastavljen je od djelatnika općine i vanjskih suradnika. Njegova uloga u ovoj fazi je savjetodavna i operativna. Provedbeni tim u okviru svog djelokruga i nadležnosti odgovoran je za praćenje promjena u okolini, pripremu, implementaciju,

nadzor i evaluaciju projekata. Uz praćenje promjena u okolini i obavljanje projektnih aktivnosti redovito se sastaje sa načelnikom te ga izvještava o stanju ili rezultatima provedbe projekata.

3. Javni i privatni sektor

Dionike javnog sektora čine predstavnici javnih ustanova, institucija, poduzeća i samih poljoprivrednika koji su zaduženi za provedbu dijela razvojnih mjera ili se pojavljuju kao važni partneri u pripremi i/ili provedbi razvojnih projekata. To je županijska razvojna agencija, županijski upravni odjeli i zavodi, turističke zajednice, ministarstva, državne agencije, udruženja poljoprivrednika, obrtnika i poduzetnika.

5.1.2. IZVORI FINANCIRANJA

Općina Raša ima ključnu ulogu u definiranju finansijskog okvira Strategije razvoja poljoprivredne proizvodnje. Bitna funkcija općine sastoji se u izradi finansijskog okvira koji će omogućiti realizaciju strateških ciljeva uz minimalno opterećenje općinskog proračuna. Kako bi se ostvarili strateški ciljevi prepoznati u Strategiji, općina će na optimalan način realizirati financiranje projekata koristeći sredstva iz sljedećih izvora: proračun općine Raša, proračun jedinice regionalne samouprave, sredstva nacionalnih razvojnih programa (Ministarstva, agencije) i EU fondovi te ostali međunarodni izvori financiranja.

Ukupni iznos troškova za provedbu mjera Strategije identificirati će se detaljnim izračunom kroz Akcijski plan provedbe. Pretpostavka je da će u ukupnom iznosu sufinciranjem u najmanjem postotku sudjelovati općina, u srednjem postotku financirati iz sredstava Istarske županije (predviđeno za projekte od županijske važnosti kao što su ruralni turizam). Najveći udio u sufinciranju projekata otpada na EU fondove, što je realna procjena, uvezvi u obzir kapacitete općine te iznose sufinciranja za Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj. Procjena je da će u financiranju sudjelovati i zainteresirani privatni investitori kroz mjeru razvoja stočarske proizvodnje.

5.2. PRAĆENJE I EVALUACIJA

Strategija razvoja poljoprivredne proizvodnje odnosi se na višegodišnje razdoblje odnosno predviđeni vremenski rok za realizaciju strateških ciljeva je od 2017.-2023. godine. S obzirom na to vremensko razdoblje, kako bi se osigurala učinkovita i transparentna provedba Strategije, važno je osigurati postojanje stalnog sustava nadzora i evaluacije odnosno sustava praćenja, vrjednovanja i izvještavanja o provedbi Strategije.

Sustav praćenja i izvještavanja provjerava:

- postoji li potreba za određenim mjerama,
- jesu li dostupni resursi za realizaciju mjera optimalno iskorišteni,
- do koje mjere su ciljevi određenih mjera ostvareni,
- postoji li potreba za korekcijama mjera te osigurava li se učinkovita provedba i upravljanje.

Praćenje i izvještavanje o provedbi odvijat će se kontinuirano tijekom čitavog razdoblja na koje se Strategija odnosi. Jednom godišnje provedbeni tim podnosit će izvješća o napretku provedbe strategije koju će potvrđivati načelnica. Izvješća o napretku sadržavat će informacije o provedenim aktivnostima/projektima u sklopu strateških mjera, podatke o nositeljima provedbe, utrošenim u odnosu na planirana finansijska sredstva uključujući informacije o

njihovim izvorima te ostvarenim i/ili očekivanim rezultatima provedbe mjera. U okviru sustava praćenja provedbe, provedbeni tim koordinirat će prikupljanje, obradu, analizu i pohranu informacija, podataka i pokazatelja, izraditi ocjenu realizacije ciljeva, prioriteta i mjera te uspješnosti upravljanja provedbom. Osim samih članova Provedbenog tima, veliku će ulogu u provedbi strategije imati i svi ostali djelatnici Grada, koji će aktivno sudjelovati u prikupljanju informacija od provoditelja projekata i ostalih aktera lokalnog razvoja dok će načelnik, između ostalog, biti zadužen za izvještavanje općinskog vijeća o uspješnosti provedbe Strategije.

Osim izravnog uvida u napredak provedbe, praćenjem će se provjeravati i način korištenja sredstava potrebnih za realizaciju projekata (finansijska sredstva i drugi tehnički uvjeti) čime se smanjuje mogućnost nastanka neočekivanih i nepovoljnih situacija te se na pozitivan način doprinosi uspješnosti provedbe Strategije.

Vrednovanje (evaluacija) predstavlja važan proceduralni korak na temelju čije ocjene možemo stvoriti niz korektivnih mjera potrebnih za modifikaciju planiranih aktivnosti s namjerom poboljšanja koherentnosti i učinkovitosti strateškog plana. Za razliku od praćenja, evaluacija ocjenjuje sveukupnu učinkovitost postignutih rezultata, ali omogućuje i jasan analitički uvid u širi kontekstualni okvir s obzirom na problemsku orientiranost, usklađenost s razvojnim dokumentima (drugi strateški dokumenti i planovi), opravdanost troškova te iskoristivost dobivenih rezultata s obzirom na ciljne skupine.

Dobro uspostavljen sustav praćenja i evaluacije stvorit će preduvjete za:

- učinkovitije upravljanje provedbom Strategije,
- realizaciju rezultata u zadanom terminskom planu, (iii) identifikaciju uzroka za uspjeh (neuspjeh) pojedine aktivnosti,
- stvaranje poslovnog kredibiliteta potrebnog za daljnje jačanje financijskog okvira i
- prezentaciju ostvarenih rezultata kao primjer dobre prakse u okviru regije.

Osobita vrijednost evaluacije leži u ocjenjivanju postignutog učinka nastalog kao posljedica provođenja strateških mjera. U tom smislu evaluacija može poslužiti kao važan alat prilikom donošenja odluka o nastavku provođenja planiranih aktivnosti ili o potrebi za eventualnom modifikacijom kako bi se izvršio pozitivan utjecaj na kvalitetu konačnog ishoda provedbe. Postupkom evaluacije, osim ocjene o učinkovitosti, možemo također procijeniti i situaciju koja bi nastupila ukoliko bi došlo do djelomične nemogućnosti provedbe Strategije. U takvim slučajevima, evaluacija može doprinijeti prilikom iznalaženja odgovarajućih kompenzacionih aktivnosti koje se zatim mogu uklopiti u modificirane provedbene mjere.

Sustav praćenja i evaluacije definirati će se u Akcijskom planu provedbe Strategije razvoja poljoprivredne proizvodnje. Sustav će se temeljiti na jasno definiranim kriterijima za praćenje i evaluaciju koji te će sadržavati sve relevantne podatke potrebne za učinkoviti nadzor nad provedbom aktivnosti / projekata i osiguranje ostvarenja strateških prioriteta i ciljeva.

6. ZAKLJUČAK

Kao prioritete razvoja poljoprivredne proizvodnje uzimajući u obzir sliku zatečenog stanja poljoprivrednog sektora, poljoprivrednog zemljišta kao i sve čimbenike i komparativne prednosti kojima raspolaže općina Raša predlaže se:

- uzgoj povrća uz maksimalno poticanje ekološkog uzgoja te uz gradnju potrebnih sustava za navodnjavanje,
- uzgoj ovaca i koza uz maksimalno poticanje autohtonih sorti,
- razvoj pčelarske proizvodnje, i
- formiranje Istarskog centra za stočarstvo uz korištenje kapaciteta luke Raša koja je jedina luka u Hrvatskoj namjenjena za prihvat žive stoke.

Uz navedene prioritete razvoja poljoprivredne proizvodnje ne smije se zaboraviti na tradicionalno bavljenje maslinarstvom na ovom području koje je ipak duži niz godina (do 2011.g.) bio najviše zastupljeni oblik korištenja zemljišta na ovom području.

Uz razvoj poljoprivrede važno je utvrditi i slijedeće prioritete:

- razvoj ruralnog turizma - povećanje kvalitete i kvantitete turističke ponude i smještajnih kapaciteta (agroturizam, mali obiteljski hoteli) te povezivanje turističke ponude na obali sa turističkom ponudom u unutrašnjosti, razvoj lovnog, kulturnog i sportskog turizma, obnova starogradskih jezgri, promocija i očuvanje starih zanata i kulturne baštine,
- razvoj malog poduzetništva i obrtništva značajnog u preradi poljoprivrednih proizvoda i razvoj Centra za stočarstvo u luci Raša,
- izmjena i dopuna prostornih planova - definiranje lokacija i uvjeta za izgradnju gospodarskih objekata (štale, farme, plastenici) uz klauzulu o gabaritima gradnje u skladu sa tradicijskim graditeljstvom kao i očuvanju tradicijske arhitekture.

Strategija razvoja poljoprivredne proizvodnje općine Raša, kroz misiju, viziju i strateške ciljeve, predstavlja željenu sliku društveno-gospodarskog stanja općine Raša nakon ostvarenja strateških ciljeva i provedbe zadanih mjera. Ravnoteža svih spomenutih čimbenika i sudionika koji mogu pozitivno doprinijeti održivom rastu poljoprivredne proizvodnje na području općine Raša od presudne je važnosti.

Stoga vizija, kao i strateški ciljevi određeni ovim dokumentom prvenstveno nastoje potaknuti one aktivnosti koje su usmjerene na stvaranje konkurentne poljoprivredne proizvodnje, kvalitetnog dohotka od poljoprivrede, opstojnost života u ruralnom prostoru, stvaranju radnih mesta i sprječavanju odljeva stanovništva.

POPIS TABLICA

Tablica 1: Broj stanovnika i prosječna starost 2001-2011.g.....	9
Tablica 2: Prihodi stanovništva 2001-2011.g.....	10
Tablica 3: Aktivno poljoprivredno stanovništvo općine Raša.....	10
Tablica 4: Uzdržavano poljoprivredno stanovništvo općine Raša	11
Tablica 4a: Sveukupan broj kućanstava i broj poljoprivrednih kućanstava	11
Tablica 5: Broj poljoprivrednih gospodarstava.....	13
Tablica 6: Trgovačka društva na području općine Raša.....	13
Tablica 7: Registrirani obrti na području općine Raša	14
Tablica 8: Korištenje poljoprivrednog zemljišta 2003.g.	15
Tablica 9: Korištenje poljoprivrednog zemljišta po kulturama 2003.g.	15
Tablica 10: Način korištenja zemljišta u 2011.g.	16
Tablica 11: Broj životinja od 2001-2015.g.	16
Tablica 12: Broj kućanstava s domaćim životinjama 2003., 2011.g.	17
Tablica 13: Broj grla stoke u 2016. godini	17
Tablica 14: Prikaz broja isporučitelja i količine mlijeka od 2004-2016.g.	18
Tablica 15: Isplaćene potpore temeljem osnovnog plaćanja u 2014., 2015. i 2016.g.	19
Tablica 16: Tražene površine na jedinstvenom zahtjevu u 2015. i 2017. godini.....	19
Tablica 17: Površina građevinskih područja općine Raša	23
Tablica 18: Površine državnog poljoprivrednog zemljišta po katastarskim općinama	24
Tablica 19: Broj katastarskih čestica državnog poljoprivrednog zemljišta.....	25
Tablica 20: Načini uporabe državnog poljoprivrednog zemljišta u katastarskom operatu.....	26
Tablica 21: Površina državnog poljoprivrednog zemljišta koja se ne nalazi u ŠGO	27
Tablica 22: Prosječna površina i broj katastarskih čestica državnog poljoprivrednog zemljišta.....	28
Tablica 23: Broj čestica i površina upisana na Općenarodnu imovinu ili Narodno vlasništvo	28
Tablica 24: Površina poljoprivrednog zemljišta upisana u ARKOD	29
Tablica 25: Površine zaštićenih područja	30
Tablica 26. Površina ŠGO po gospodarskim jedinicama.....	31
Tablica 27: Podaci o potrebama za navodnjavanje	32
Tablica 28: Godišnja proizvodnja vrsta povrća 2013 godina.....	42
Tablica 29: Godišnja proizvodnja vrsta povrća u RH 2013 god.	43

POPIS SLIKA

Slika 1. Smještaj općine Raša.....	8
Slika 2: Naselja općine Raša.....	8
Slika 3: Prikaz CORINE Land Cover-a na području općine Raša	21
Slika 4: Prostorni plan Općine Raša	22
Slika 5: Građevinska i ugostiteljsko-turistička područja na području općine Raša	23
Slika 6: Državno poljoprivredno zemljište na području općine Raša.....	24
Slika 7: Istarska županija - minski sumnjiva područja.....	25
Slika 8: Državno poljoprivredno zemljište slobodno za raspolaganje za poljoprivrednu proizvodnju..	27
Slika 9: Površine upisane u APPRRR	29
Slika 10: Zaštićena područja na području općine Raša.....	30
Slika 11: Područja u šumsko-gospodarskoj osnovi.....	31
Slika 12: Dio kartografskog prikaza plana navodnjavanja Istarske županije	32

POPIS GRAFOVA

Graf 1: Prihodi stanovništva od 2001. do 2011.....	10
Graf 2: Broj PG prema kategoriji dobne starosti nositelja PG	12
Graf 3: Školska spremam nositelja poljoprivrednih gospodarstava	12
Graf 4: Broj poljoprivrednih kućanstava upisanih u Arkod	13
Graf 5: Broj poljoprivrednih kućanstava.....	15
Graf 6: Broj i vrsta životinja od 2001.-2016.g.....	16

POPIS PRILOGA

Prilog 1: Kućanstva prema ukupnoj raspoloživoj površini zemljišta, prema vrsti poljoprivredne proizvodnje i ukupan broj stoke, peradi i košnica pčela, po gradovima/općinama, popis 2001.

	Broj kućanstava	Broj kućanstava prema vrsti poljoprivredne proizvodnje						Ukupan broj stoke, peradi i košnica pčela						
		uzgoj žitarica, industrijskog bilja i krmnog bilja	uzgoj povrća, cvijeća, ukrasnog bilja, sjemenja i sadnog materijala	uzgoj voća, grožđa i maslina	uzgoj puževa, kunića, fazana, činčila i dr.	uzgoj riba	uzgoj i iskorištavanje šuma	broj konja	broj mazgi, mula i magaraca	broj goveda	broj ovaca i koza	broj svinja	broj peradi	broj košnica pčela
Ukupno	1.329	3	3	29	3	-	1	0	3	12	261	0	1.406	11
bez zemlje	1.076	-	-	5	1	-	-	0	1	5	78	0	528	0
do 0,10 ha	66	-	2	2	-	-	-	0	0	2	41	0	286	0
0,11 do 0,50 ha	76	1	-	10	-	-	-	0	1	0	33	0	308	11
0,51 do 1,00 ha	47	1	-	4	-	-	-	0	0	0	0	0	90	0
1,01 do 3,00 ha	39	1	-	4	1	-	-	0	1	5	72	0	125	0
3,01 do 5,00 ha	12	-	1	3	1	-	-	0	0	0	6	0	39	0
5,01 do 8,00 ha	6	-	-	1	-	-	-	0	0	0	12	0	10	0
8,01 do 10,00 ha	4	-	-	-	-	-	-	0	0	0	9	0	20	0
preko 10,00 ha	3	-	-	-	-	-	1	0	0	0	10	0	0	0

Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

Prilog 1a: Privatna kućanstva prema korištenome poljoprivrednom zemljištu, broju stoke i peradi, popis stanovništva 2011.

Skupine kućanstava prema korištenome poljoprivrednom zemljištu	Ukupno	Broj kućanstava									
		s oranicama	s voćnjacima	s vinogradima	s maslinicima	s ostalim poljoprivrednim zemljištem (livade, pašnjaci i dr.)	s govedima	s ovcama	s kozama	sa svinjama	s peradi
ukupno	1,233	44	8	71	46	71	5	7	11	2	150
bez zemlje	1,057	-	-	-	-	-	4	1	5	1	89
do 0,09 ha	96	21	3	30	17	37	-	4	4	1	34
0,10 do 0,49 ha	46	9	4	22	17	15	-	1	-	-	15
0,50 do 0,99 ha	11	4	1	6	5	5	-	-	1	-	3
1,00 do 2,99 ha	16	6	-	11	6	7	1	-	1	-	7
3,00 do 4,99 ha	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
5,00 do 7,99 ha	2	1	-	1	-	2	-	-	-	-	1
8,00 do 9,99 ha	3	2	-	1	-	3	-	1	-	-	1
10,00 do 19,99 ha	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-
20,00 ha i više	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

PRILOG 1b: Poljoprivredna kućanstva prema ukupno raspoloživom zemljištu, površina ukupno raspoloživoga zemljišta, korištenoga poljoprivrednog zemljišta, ostalog zemljišta i broj parcela korištenoga poljoprivrednog zemljišta, Popis poljoprivrede 2003.

Skupine poljoprivrednih kućanstava prema ukupno raspoloživom zemljištu	Broj kućanstava	Ukupno raspoloživa površina zemljišta, ha	Korišteno poljoprivredno zemljište, ha ukupno korišteno	u vlasništvu	uzeto u zakup	dano u zakup	Ostalo zemljište, ha	Broj parcela korištenoga poljoprivrednog zemljišta
1	2	3	4	5	6	7	8	
Raša	129	180,56	35,59	33,65	1,94	-	144,97	326

Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

PRILOG 2: Tip i broj nositelja poljoprivrednih gospodarstava po naseljima u 2016.g.

Općina Raša	OPG ženski	OPG muški	OPG ukupno	OBRT ženski	OBRT muški	OBRT ukupno	UKUPNO
Brgod	0	1	1	0	0	0	1
Brovinje	1	2	3	0	0	0	3
Crni	0	1	1	0	0	0	1
Drenje	0	3	3	0	0	0	3
Koromačno	0	1	1	0	0	0	1
Krapan	0	1	1	0	0	0	1
Kunj	0	1	1	0	0	0	1
Letajac	0	1	1	0	0	0	1
Most-Raša	0	1	1	0	0	0	1
Polje	0	1	1	0	1	1	2
Raša	0	4	4	0	0	0	4
Ravni	2	1	3	0	0	0	3
Sveti Bartul	0	1	1	0	0	0	1

Topid	0	2	2	0	0	0	2
Trget	0	1	1	0	0	0	1
Ukupno	3	22	25	0	1	1	26

Izvor: podaci www.aprrr.hr, obrada autora

PRILOG 3: Školska spremna nositelja poljoprivrednih gospodarstava po naseljima

Općina Raša	OPG					OBRT
	Fakultet	Nema podataka	Osnovna škola	Srednja škola	Viša škola	Nema podatka
Brgod	0	1	0	0	0	0
Brovinje	0	2	0	1	0	0
Crni	0	0	0	1	0	0
Drenje	0	2	0	1	0	0
Koromačno	0	0	0	1	0	0
Krapan	0	1	0	0	0	0
Kunj	0	1	0	0	0	0
Letajac	0	0	0	1	0	0
Most-Raša	1	0	0	0	0	0
Polje	0	0	0	0	1	1
Raša	0	1	1	2	0	0
Ravni	0	1	0	2	0	0
Sveti Bartul	0	0	0	0	1	0
Topid	0	0	0	1	1	0
Trget	0	0	0	1	0	0
Ukupno	1	9	1	11	3	1

Izvor: podaci www.aprrr.hr, obrada autora

PRILOG 4: Broj i veličina kućanstava prema vrsti poljoprivredne proizvodnje u 2001.g.

Općina Raša	Broj kućanstava	Ugoj žitarica, industrijskog bilja i krmnog bilja	Uzgoj povrća, cvijeća, ukrasnog bilja, sjemenja i sadnog materijala	Uzgoj voća, grožđa i maslina	Uzgoj piževa, kunića, fazana, činčila i dr.	Uzgoj riba	Uzgoj i iskorištavanje šuma
bez zemlje	1.076	0	0	5	1	0	0
do 0,10 ha	66	0	2	2	0	0	0
0,11 do 0,50 ha	76	1	0	10	0	0	0
0,51 do 1,00 ha	47	1	0	4	0	0	0
1,01 do 3,00 ha	39	1	0	4	1	0	0
3,01 do 5,00 ha	12	0	1	3	1	0	0
5,01 do 8,00 ha	6	0	0	1	0	0	0
8,01 do 10,00 ha	4	0	0	0	0	0	0
preko 10,00 ha	3	0	0	0	0	0	1
Ukupno	1.329	3	3	29	3	0	1

Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

PRILOG 5: Broj kućanstava prema vrsti poljoprivredne proizvodnje u 2003.g.

Općina Raša	Broj kućanstava s korištenim poljoprivrednim zemljишtem	S oranicama	S povrtnjacima	S livadama	S pašnjacima	S voćnjacima	S vinogradima	S rasadnicima ili košaračkom vrbom	S neobrađenim poljoprivrednim zemljишtem	Sa šumskim zemljишtem
Broj kućanstava	123	28	76	22	21	74	75	1	37	63

Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

PRILOG 6: Privatna kućanstva prema korištenome poljoprivrednom zemljишtu, broju stoke i peradi, 2011.

Općina Raša	Broj kućanstava										
	Ukupno	S oranicama	S voćnjacima	S vinogradima	S maslinicima	S livadama i pašnjacima	S govedima	S ovcama	S kozama	S svinjama	Sa peradi

bez zemlje	1.057	0	0	0	0	0	4	1	5	1	89
do 0,09 ha	96	21	3	30	17	37	0	4	4	1	34
0,10 do 0,49 ha	46	9	4	22	17	15	0	1	0	0	15
0,50 do 0,99 ha	11	4	1	6	5	5	0	0	1	0	3
1,00 do 2,99 ha	16	6	0	11	6	7	1	0	1	0	7
3,00 do 4,99 ha	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
5,00 do 7,99 ha	2	1	0	1	0	2	0	0	0	0	1
8,00 do 9,99 ha	3	2	0	1	0	3	0	1	0	0	1
10,00 do 19,99 ha	1	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0
20,00 ha i više	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	1.233	44	8	71	46	71	5	7	11	2	150

Izvor: podaci www.dzs.hr, obrada autora

PRILOG 7: Broj poljoprivrednih gospodarstava upisanih u ARKOD evidenciju korištenja poljoprivrednog zemljišta prema naseljima u 2011., 2012., 2013., 2014., 2015. i 2016.g.

Općina Raša	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Brgod	0	0	1	1	1	1
Brovinje	1	0	1	2	2	2
Crni	1	1	1	1	1	1
Drenje	2	2	2	2	1	2
Koromačno	2	2	1	1	1	1
Krapan	0	0	0	0	1	1
Kunj	1	1	1	1	2	1
Letajac	1	1	1	1	1	1
Most-Raša	0	0	0	0	0	0
Polje	0	0	0	0	0	1
Raša	1	2	2	2	2	2
Ravni	2	2	2	3	3	3

Sveti Bartul	2	2	2	2	2	1
Topid	1	1	1	1	2	2
Trget	2	2	2	2	2	1
Ukupno	16	16	17	19	21	20

Izvor: Podaci www.aprrr.hr, obrada autora

PRILOG 8: Korištena površina poljoprivrednog zemljišta po naseljima u 2011., 2012., 2013., 2014., 2015. i 2016. godini

OPĆINA RAŠA	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Brgod	0,0000	0,0000	1,0856	1,0856	1,0725	1,0725
Brovinje	0,3486	0,0000	0,8885	2,3435	2,1378	2,1378
Crni	0,5075	0,5117	0,2583	0,2658	0,3070	0,3070
Drenje	3,8314	4,2311	4,2311	4,2447	2,6388	3,4864
Koromačno	0,2940	0,3176	0,2340	0,2340	0,1625	0,1625
Krapan	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,2950	0,2950
Kunj	0,2544	0,2630	0,2630	0,2630	0,3985	0,2630
Letajac	1,4708	1,5042	1,5042	1,5042	1,4752	1,4752
Most-Raša	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	7,8108	7,8108
Polje	35,7162	19,3736	19,3736	19,3736	19,3736	19,5823
Raša	0,1145	1,6921	1,6921	1,6921	1,6367	1,6367
Ravni	0,7805	0,7957	0,7957	1,8780	1,8740	1,8605
Sveti Bartul	0,9406	0,8599	0,8599	0,8599	0,8599	0,7504
Topid	1,4309	1,4420	1,4420	1,4420	1,7235	1,8524
Trget	1,2139	1,2542	2,0093	2,0093	2,0085	1,9190
UKUPNO	46,9033	32,2453	34,6376	37,1957	43,7744	44,6115

Izvor: Podaci www.aprrr.hr, obrada autora

PRILOG 9: Broj gospodarstva koji se bave stočarstvom i broj životinja prema vrsti stoke i godinama.

Općina Raša	Broj gospodarstava	Broj životinja
2011.	9	212
Goveda	5	15
Kopitari	0	0
Koze	1	47
Magarci	0	0
Ovce	3	150
Svinje	0	0
2012.	12	456
Goveda	5	222
Kopitari	3	39
Koze	1	47
Magarci	0	0
Ovce	3	148
Svinje	0	0
2013.	14	295
Goveda	6	32
Kopitari	2	35
Koze	1	47
Magarci	2	7
Ovce	3	174
Svinje	0	0
2014.	13	498
Goveda	5	29
Kopitari	2	35
Koze	1	30
Magarci	2	19
Ovce	3	385
Svinje	0	0
2015.	14	501
Goveda	4	27

Kopitari	1	1
Koze	3	27
Magarci	2	48
Ovce	3	361
Svinje	1	37
2016.	15	506
Goveda	5	28
Konji	1	1
Magarci	3	39
Svinje	1	19
Ovce	3	393
Koze	2	26

Izvor: Podaci www.hpa.hr, obrada autora

PRILOG 10. Ugovori o zakupu poljoprivrednog zemljišta u vlasništu Republike Hrvatske

Zakupnik	Površina (ha)	Zakupnina (kn)
Alen Peršić	18,3584	15.751,50
Ban Produkt d.o.o.	48,1892	41.299,62
Ivan Perko	7,7249	6.526,00
Nataša Vujec	5,993	4.684,73
Sandi Chiavalon	185,5911	143.457,00
Ukupno	265,8566	137.617,25

Izvor: podaci www.zemljiste.mps.hr, obrada autora